AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl
içinde
Yarım
Milyon
AĞUSTOSTA: ZENGİN PARA EKİMDE: EV · PARA ARALIKTA: İRATLI APARTMAN 200 000 LİRA
AĞUSTOSTA: ZENGİN PARA EKİMDE · EV · PARA
EKİMDE: EV · PARA ARALIKTA: İRATLI APARTMAN 200000 LİRA
AKBANK

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası
Sene: 2, Cilt V, Sayı: 71
Denizciler Caddesi
Yeni Matbaa • Ankara
P. K. 582 — *Tel:* **18992**

Fiatı: 60 Kuruş

İmtiyaz Sahibi:
Metin TOKER
*

***Umumi** Neşriyat Müdürü*
Cüneyt ARCAYÜREK

Bu *nüshada **Yazı** işlerini fiilen idare eden mes'ul Müdür*:
Yusuf Ziya ADEMHAN
*

Teknik Sekreter:
M. Nevzat ÜNLÜ

Ressam:
İzzet ÇETİN

Karikatür :
TURHAN
Fotoğraf:
ASSOCIATED PRESS — HÜSEYİN EZER
*

Klişe:
Doğan TORUNOĞLU
Haşmet EGEMEN
Abone Şartları:
3 aylık (12 nüsha) : 6 lira
6 aylık (25 nüsha) : 12 lira
1 senelik (52 nüsha) : 24 lira
*

İlan Şartları :
4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira
Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira
*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Yeni **Matbaa** — Ankara

Kapak Resmimiz
Richard A. Butler
Konferansın 1 numarası

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

7 Mart tarihine kadar AKİS, örfi İdarenin hüküm sürdüğü bir mıntakada çıkan mecmua hüviyetini taşıyacaktır. Örfi İdare, hususi kanununda belirtildiği veçhile bir takım hürriyetlerin takyid edilmesi manasına gelmektedir: Bundan memnunluk duymaya elbette ki imkan yoktur. Fakat mademki memleketin yüksek menfaatleri Türkiye Büyük Millet Meclisini böyle bir idareyi kabule mecbur bırakmıştır, onun icaplarına harfiyen riayet etmek her vatandaşın borcudur. AKİS bu hususta en küçük bir tereddüde dahi mahal bırakmayacak şekilde davranmak karar ve azmindedir. Bütün temennimiz Örfi İdareyi elzem kılan durumun bir an evvel ortadan kalkması ve normal halin vatanın her köşesine avdetinden ibarettir.

Bu bakımdan AKİS, Ankara Örfi İdare Komutanlığının emir ve tebliğlerine yalnız metinlerindeki manaya değil, üstelik ruhlarına da nüfuz ederek boyun eğecektir. Bahis mevzuu olan, hepimizin bulunan vatanın selâmet ve emniyetidir. Göz önünde sadece ve sadece bunu tutacak askeri makamların işlerini azami derecede kolaylaştırmayı, buna gücümüzün yetmediği hallerde ise güçlük çıkarmamayı Örfi İdarenin devamı müddetince tek gaye bileceğiz. Mecliste cereyan eden müzakereler nasıl bir tehlikeyle burun buruna geldiğimizi ispat etmiştir. Ders almamız, dikkatli davranmamız mutlaka lâzımdır. Örfi İdarenin ilân edilmiş olması ve büylece askerî makamların can, mal ve şerefimizi emniyet altına almış bulunmaları yüreklerimize huzur vermelidir. Askerî makamların her türlü tesirden azade kalarak bunu bize temin edeceklerine candan inanmak istiyoruz.

Bunun yanında Ankara Örfi İdare Komutanlığına ve dolayısıyla diğer komutanlıklara bir hususu hatırlatmakta fayda görüyoruz. Türk basım 1947,den bilhassa son senelere kadar bir hürriyet havası içinde gelişmiştir. Hürriyet havasının ölçüleri bu zaman boyunca gazetecilerimiz için miyar, olmuştur. Mesela, AKİS gibi bir mecmua böyle Ölçülerin dışında mütalea edilemez, zaten başka iklimlerde yaşamasına da imkân yoktur. Aynı şekilde bir çok gazete kuvvetini hürriyetten almaktadır, 1947'den bu yana tirajlarda görülen inanılması zor yükselme bundan başka bir şeyin neticesi değildir. Basın hürriyeti mefhumunun ayrılmaz parçaları olan itiyad ve alışkanlıklar bizim gazetecilerimizin de kapılarından girmiş ve yazı işleri odalarına dolmuştur. Şimdi Örfi İdarenin ilânını lüzumlu kılan mevzularda bu itiyad ve alışkanlıklardan fedakârlık yapmalı mecburiyeti vardır. Kolaylıkla emin olunabilir ki gazetecilerin muazzam bir kısım, memleketlerini her şeyhi üstünde tuttuklarından bu fedakârlığa gönül rızasıyla katlanacaklardır. Ama Örfi İdare Komutanlıklarının da onların işlerini bilmukabele kolaylaştırmaları iyi onur. Bunun yolu tebliğ ve emirlerin sarih olması, her tarafa çekilebilir cinsten kelimelerin kullanılmamasına azami derecede dikkat edilmesidir. Komutanlıklar, hele işin başında, suiniyet erbabı ile istemeyerek yanılanlar arasında bir tefrik yapmaya çalışırsa bundan hem askeri idare, hem basın, hem de rejim pek çok İstifade eder. Bu gibi yanılmaları önlemenin tek çaresi ise nelerin yazılmamasının basına sarih surette bildirilmesidir.

Zira Örfi İdarenin ilanıyla beraber demokratik rejime elbette ki son verilmemektedir. Demokratik idarenin ise bazı gelenekleri, hattâ icapları vardır. Bunların altı ay müddetle her mevzuda sekteye uğratılması bahis konusu olmamak gerekir. Gerek siyasî partiler, gerek muhalefet, gerekse tarafsız basın kendilerine düşen vazifeyi Örfi İdarenin ilânını lüzumlu kılan hususların dışında - tabii son derece dikkat, tabii son derece teyakkuzla - yapmakta devam edeceklerdir. Zaten basının kendisine mahsus bir alışkanlığı vardır. zira demokratik hayata girdiğimizden bu yana şimdi ilân edilen Örfi İdare ilk örfi idare değildir. Siyasi partilerimiz de böyle bir rejim altında dünyaya gelmişlerdi.

Memleketin içinde bulunduğu dunun herkesi bir tek gayeye icbar ediyor: vatan m menfaatlerini ilk plânda tutmak, her şeyden evvel memleketçi ölçülerle hareket etmek. Bunun bir diğer manası hiç kimsenin, elinde bulundurduğu kuvveti - meselâ basın kendi Kuvvetini - suistimal etmemesidir. Buna mukabil masum tenkidlerin, bu ölçülerle bir muayyen mevzuun dışında yapılacak neşriyatın manilerle karşılaşmaması tabiidir. İşte bu yüzdendir ki Örfi İdare Komutanlığından en samimi ricamız "yazılabilir" ile "yazılamaz" arasındaki hududu en kesin şekilde ve çok tarafa çekilemeyecek kelimelerle çizmesidir. Buna çizerken askeri makamların, temin etmekle mükellef bulundukları asayiş ve emniyet ve yapmakta oldukları tahkikatın selâmetinin icaplarından başka bir şey düşünmeyecekleri kanaatindeyiz.

Saygılarımızla

AKİS

İsmet İnönü
Bir devlet adamı

Asayiş

Kahir ekseriyet

Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Türkiye Büyük Millet Meclisini Pazartesi günü saat 15 te içtimaa davet etmişti. Ama o gün, toplantılara daima dakikası dakikasına gelen gazeteciler saat tam 14 te Mecliste kendilerine ayrılan yeri doldurmuşlardı. Sadece onlar mı? Dinleyiciler kısmı da aynı esnada hemen tamamiyle işgal edilmiş vaziyetteydi.' Aşağıdaki toplantı salonunda ise sıraların yanına iskemleler yerleştirilmişti. Hakikaten biraz sonra, bu iskemlelerde dahi yer kalmadı.

Salona ilk, girenlerden biri Hikmet Bayur oldu. O sırada içerde kimse bulunmadığından gitti, tam kürsünün karşısına gelen iskemleye oturdu. En erken geldiğinden en iyi yer elbette ki onun hakkıydı. Biraz sonra evvelce 11 lere dahil olup müteakiben ispat hakkı taraftarları arasından ayrılıp teklifteki imzasını geri alan eski asker Seyfi Kurtbek kapıda göründü. Seyfi Kurtbek'in gelmesi gazeteciler arasında bir mırıldanmaya yol açtı. O da gitti, ortalarda bir yer işgal etti. Salon yavaş yavaş doluyordu. Bu arada Ekrem Hayri Üstündağ'ın girdiği görüldü. Demokrat Partinin en mümtaz azalarından' biri olan eski Sağlık Bakanının Meclisin bu fevkalâde içtimai dolayısiyle, rahatsızlığına rağmen İzmirden kalkıp geldiği anlaşılıyordu. Kabineye ayrılan sırada iilk Önce Milli Eğitim Bakanı Celâl Yardımcı göründü. Onu diğerleri takip ettiler. Bu sırada kapıda, yanında Zühtü Hilmi Velibeşe bulunduğu halde Fuad Köprülü belirdi. Başbakan Yardımcısının üzerinde gri bir ceket, sütlü kahve renginde pantalon vardı. İstanbuldan acele geldiği anlaşılıyordu. Bu şurada saat üçe yaklaşıyordu.

Üçe tam üç dakika kala Adnan Menderes girdi. Başbakan yorgun ve son derece üzgün görünüyordu. O daima gülümseyen hali kalmamıştı. Sanki iki üç gün içinde çökmüştü. Hadiselerden büyük bir ıstırap duyduğu yüzünün hatlarından belliydi. Denilebilir' ki Adnan Menderesi şimdiye kadar hiç kimse öyle görmemişti. Buna rağmen, her zamanki gibi tertemiz giyinmişti. Koyu gri bir elbisesi, benekli lâcivert kravatı vardı. Elinde büyük bir dosya zarfı tutuyordu. Bakanlara ayrılan yerde, Fatin Rüştü Zorlu ile Fuad Köprülünün arasına oturdu.

Nuriye Pınar, Ziyad Ebüzziyayla beraber geldi. Biraz sonra ise Feridun Ergin göründü. Demokrat Partiden, hükümetin bazı • icraatını Cumhuriyet gazetesinde tenkid ettiği mucip sebebiyle çıkarılan Urfa milletvekilinin nereye oturacağı merak ediliyordu. Bir çok göz ona çevrilmişti. Feridun Ergin demokrat milletvekillerinin ellerini sıka sıka salonun arka tarafına yürüdü, orada bir sırada yer aldı.

Bu sırada muhalefet sıralan da doluyordu. İsmet İnönü, Grup başkan vekilleri olan Nüvit Yetkin ve Sun Atalayla beraber salona girdi. İstanbuldan geldiği belliydi, yüzü güneşten yanmıştı. Bol bol denize girdiğinden mutaddan da sıhhatli bir hali vardı. Siyah benekli, açık gri bir elbise giymişti. Mamafih, üzgün görünüyordu. Zaten kim üzgün değildi ki..

Saat üç olmuştu. Kürsünün solundaki kapıdan Namık Gedik göründü. Bir kaç gün içinde sanki bir kaç yıl ihtiyarlamıştı. Zayıflamıştı, yorgun ve uykusuza benziyordu. Eski İçişleri Bakanında, sanki sınıfta kalmış bir talebe hali seziliyordu. Bütün gözler ona çevrilmişti. Demokrat Partiye ayrılan kısımda, ortalarda bir sıraya oturdu.

İşte Refik Koraltan, frak giymiş olduğu halde bu esnada içeri girdi. Celse açılıyordu.

İnönü konuşuyor

Başkan celseyi açtığını ilân için büyük çana el attı, çan çalmadı. Belki de Demokrat Parti Meclis Grubunun sabahleyin aynı salonda yaptığı içtimada çok kullanılmaktan bozulmuştu. Fakat Allahtan ki Refik Koraltanın sesi hiç bir çana ihtiyaç hissettirmiyordu. Tamamiyle dolu olan sıralara bir göz attı, sonra davudi bir sedayla ekseriyetin bulunduğunu, onun için celseyi açtığını bil-

İSMET

Bugün millet ve devlet olarak şan ve şerefle parlıyan varlığımızı savunmağa mecburuz. El birliğiyle, adaletle taliimizi kurtarmalıyız. Büyük Millet Meclisi temiz bir vatan kaygısının kaynağı olarak bütün milletin gayretlerini kendi etrafında toplıyabilir.

Örfi İdare ilânına sebep gösterilen vukuatın tafsilâtını dinlemek isterdik. Gerçekten 6-7 Eylül 1955 te İstanbul ve İzmir'de pek ehemmiyetli hâdiseler vukua gelmiştir. Masum vatandaşların canlarına, mallarına şereflerine tecavüzler yapılmıştır. Bu haller karşısında duyduğumuz pek derin, pek acı teessürlere teselli bulamıyoruz. Cemiyet hareketlerinde taşkınlıklar çıkabilir, bunlar bir takım zararlara da meydan verebilirler. Ancak bu hareketler vatandaşı koruyan kanun kuvvetlerinin kudretli müdahalesi ile karşılanır. 6-7 Eylül hadiselerinin çok hazin tarafı tecavüz edenlerin coşkun hissiyat ile kendini kaybetmişler halinde değil, âdeta biç bir mâni karşısında bulunmayan, rahatlık ve kolaylık içinde işlerini gören insanlar olarak görünmeleridir. Vatandaşların maddi zararı büyük ölçülerde olduğu söyleniyor. Milletimiz milli servetinden ehemmiyetli bir kayba uğramıştır. Kaybolan servetler yanında tazmin ve tamir olarak da

dirdi. Bundan sonra Meclisin toplantıya çağrıldığına dair Cumhurbaşkanlığı, üç vilâyetimizde Örfi İdarenin ilân edildiğine dair Başbakanlık tezkeresi okundu. Yapılacak ilk iş, Örfi İdarenin tasdikiydi. Müteakiben müddeti tayin edilecekti. Kâtip Atillâ Konuk - Meclisin en genç azası - söz alanların adını okudu. Başta İsmet İnönü geliyordu. Konuşmasını Partisinin Meclis Gurubu adına yapacaktı. Bu sırada, biraz geçikmiş olarak Osman Bölükbaşı her zamanki gibi hafifçe öne eğik, koltuğunun altında kitaplar, vesikalar salona girdi

Muhalefet lideri kalktı, kürsüye doğru yürüdü ve durarak başkana hükümetin bir açıklama yapıp yapmayacağım sordu. Refik Koraltan:

"— Siz buyurun, eğer icap ederse hükümet söz alır" dedi.

İnönü kürsüye çıktı. Meclisi devrin bir sessizlik kaplamıştı. Muhalefet lideri evvelâ cebinden mavi renkte bir kaç kâğıt çıkardı, sonra gözlüklerini taktı, bir defa öksürdü. Konuşması işte bu havayla başladı ve sonuna kadar aynı sessizlik içinde devam etti. Yalnız, cereyan eden hareketlerin Türk milleti tarafından tel'in edildiği ve Meclisin bu gibi tecavüzlere müsaade etmiyeceği yolundaki sözleri iktidar sıralarından yükselen "Bravo!" sesleriyle karşılandı.

Demokrat Parti milletvekillerinden pek büyük bir kısmı İnönünün sözlerini tasvip manasında baş ve el hareketleri yapıyorlardı. Hakikaten bütün müzakereler boyunca İsmet İnönü, söz alanlar arasında batılı ölçülerle hakiki devlet adamı vasıflarını taşıyan tek milletvekili olduğunu herkese tasdik ettirdi.

Muhalefet lideri sözlerini, iki takrir verdiğini bildirmekle tamamladı. Bunlardan birisi Ankarada Örfi İdarenin kaldırılması, diğeri ise Meclisin normal çalışma zamanına kadar toplantı halinde bulunmasına dairdi.

C. M. P. nin taktik hatası

Söz, müteakiben Cumhuriyetçi Millet Partisine verildi. Herkes Osman Bölükbaşıya bakıyordu. Fakat onun yerine bir başka arkadaşının kalktığı görüldü. Halbuki millet bu mevzuda Osman Bölükbaşının ağzından C.M.P. nin fikrini bekliyordu. Nitekim Ahmed Bilgin sözlerine başlarken salondan çıkanlar olduğu görüldü. Zaten az sonra bir uğultu da milletvekillerinin dikkatle dinlemediklerini ispat eder gibi yükselmeğe başladı. Hakikaten hem hatip iyi değildi, hem de konuşma iyi hazırlanmamıştı. Esas itibariyle muhalefet partilerinin bir görüş birliği içinde oldukları hissediliyordu. Fakat Örfi İdarenin lüzumuna itiraz etmeyen C. H. P. ye mukabil C.M.P. nin kanaati bunun artık kaldırılması gerektir giydi. C.M.P ye göre durum normal haline avdet etmişti

Hatipler ve gürültüler

Bundan sonra sırayla milletvekilleri söz aldılar. Hepsi on altı kişiydiler. Bir kısmının konuşması alâkayla karşılandı, bazılarınınki kesildi, geri kalanları alâka uyandırıcı bir şey söylemediler. Bu arada Mehmet Özbey'in hadiselerin hakiki mesulü olarak Yunanistanı ve Yunan devlet adamlarını göstermesi iyi karşılanmadı. Meclis konuşmanın o taraflarında itiraz sesi yükseltti ve din? lemek istemedi. Anlaşılıyordu ki milletvekilleri Türk-Yunan dostluk ve işbirliğinin devamını emniyetimiz bakımından elzem görüyorlardı. Mehmet Özbey mesullerin asılmasını da istedi. Fakat buna ön sıralardan bir demokrat milletvekilinin şiddetle karşı koyduğu görüldü. Hatibin sözlerini geri almasını istiyordu. Türkiye Büyük Millet Meclisinin kürsüsü bu neviden taleplerin yeri değildi.

Hatipler konuşurken bir hademenin elinde bayrakla çatıya-çıktığı görüldü. Cumhurbaşkanı Meclise gelmişti. Biraz sonra yaverleri dinleyici locasında görüldüler. Fakat Celâl Bay ar müzakereleri hususî odasından, hoparlörle takip etti ve salona

İNÖNÜ KONUŞTU

milletimiz geniş bir fedakârlığa mecbur olacaktır.

Muhterem arkadaşlar,

6-7 Eylül hadiselerinde kayıplarımız asıl mânevi cihetten pek ağırdır. Vatandaşın el sürülmez hakları, kanun himayesi, Hukuk Devleti gibi mefhumlarda ağır sarsıntılar geçirdik. Bu hareketler vatanı cehennem kılan, Türk Milletini medeniyet ailesinde lekelemek istiyen teşebbüslerdir. Her mânası ile milli bir felâkete uğradik. Tecavüzleri büyük, âlicenap, masum milletimiz bir baştan öbür başa red ve tel'in eder. Tecavüzlere Türkiye Büyük Millet Meclisi asla müsamaha etmiyecektir.

Bugünkü vazifelerimiz için şunları düşünebiliyoruz: İlk önce vatanda asayişe kati olarak hâkim olmak lâzımdır. Namuslu vatandaş insan haklarına sahip olarak tam bir emniyet içinde ve kanun himayesinde bulunduğundan emin almalıdır. Hükümet vukuat yerlerinde Örfi İdare istiyor. Ancak Ankara'da geçen hadiseler burada Örfi İdarenin devamını gerekil göstermiyor. Örfi İdare İlânı için bilmediğimiz sebepler yok ise Ankara'da Örfi İdareden vazgeçmek gerektir. Örfi İdarenin bir an önce lüzumsuz hale gelmesini temenni etmekte müttefik olduğumuza şüphe etmiyoruz.

Ondan sonra istediğimiz 6-7 Eylül faciası üzerinde bütün hakikatlerin meydana çıkmasını temin etmektir. Örfi İdarenin bir vazifesi de bu suretle ifade edilmiştir. Şimdilik ümitle göz diktiğimiz ışık bu istikamettedir.

Hâdiselerin her tarafı karanlıktır. Bu kadar tertipli ve teçhizattı bir tecavüz ne vakitten beri, nasıl hazırlanmıştır? 6 Eylül saat 5-6 dan itibaren vahim tabiatte başlıyan tecavüzler serbestçe nasıl gelişiyor? Nihayet askeri kuvvetler sivil idarenin talebi ile derhal yardıma gelebilirlerdi. Hâdise yerleri de büyük askeri merkezlerdir.

Hep bildiğimiz hicap ve elem verici tereddüt mevzularını tekrarlamıyacağım. Hâdiselerin hazırlanış, ilerleyiş seyrinin mutlaka meydana çıkmasını isteriz.

Tecavüzlerin karakteri de tetkik edilmeğe değerlidir. Fevri hiddetlerin, dış münasebetlerdeki nahoş gerginliklerin tesiri olduğu kadar içtimai dertlerin de tesiri bir olunuyor. Adli cinayet istidatlarının geniş iştiraki ise açıktır.

Meydana çıkacak hakikatlerin Büyük Millet Meclisim ve büyük milletimizi hakkı ile aydınlatmasını Örfi İdareden mesul olan şerefli askerlerimizden kesin olarak bekleriz. Hakikatlerin ne kadar acı. hattâ ne kadar utandırıcı olsa bile olduğu gibi gösterilmesi büyük milletimize karşı temize çıkmanın tek çaresidir. Asil milletimize karşı şeref borcu ancak bu şekilde ödenebilecektir. Biz âmme hizmetinin yolunda bulunan insanlar da ancak bu suretle vebalden kurtulabiliriz.

Sonra, facia hakikatleri üzerine Büyük Millet Meclisinin alacağı tedbirler de vardır. Bu tedbirlerde isabet etmek ancak doğru bilgiler elde edilmekle mümkün olabilir.

Muhterem arkadaşlar,

Asayişten ve hakikatleri beklemekten sonra üçüncü ve ayrılmaz tedbir olarak Büyük Millet Meclisinin toplantısının devam etmesini lüzumlu görüyoruz. Büyük Millet Meclisinin haftada bir gün toplanarak iç ve dış politika üzerinde hükümetin bir söyliyeceği varsa onu dinlemesi yoksa gelecek haftayı beklemesi kâfidir. Büyük Millet Meclisinin toplu bulunması iç ve dış gerginlik karşısında vatandaş kaderine huzur ve selâmet verecek başlıca vasıtadır. Büyük Millet Meclisinin toplu bulunması hakikatlerin bir an önce kendisine arzedilmesi için en faydalı ve en tesirli bir istek mânasını taşıyacaktır.

girmedi.

Konuşması gürültüyle karşılanan bir başka milletvekili C.M.P. den istifa etmiş bulunan Osman Alişiroğluydu. Osman Alişiroglu ekalliyetin Türklerden daima misafirperverlik gördüğünü söyleyince bazı milletvekilleri itiraz ettiler, sesler yükseldi. Başkan bunların sebebini keşfe çalışıyordu. Bunun üzerine kâtip Atillâ Konuk, Refik Koraltanın kulağına bir şeyler fısıldadı. Başkan o zaman müdahale etti ve Türkiyede ekalliyet diye bir sınıf olmadığını, herkesin, Türk sayıldığını, misafirden bahsetmenin yersiz bulunduğunu kükreyen bir sesle bildirdi ve alkışlandı. Fakat aynı hatibin Adnan Menderes Kabinesinin istifa etmesi gerektiği yolundaki sözleri D.P. gurubunun itirazlarına yol açmadı. Milletvekillerinin önünden bu feci levhaları defetmek istiyormuş gibi elini yüzüne kapamıştı. Mecliste herkes ıstırap içindeydi. Bu, milletvekillerinin çehrelerinden anlaşılıyordu. Üzülmemek imkânsızdı, ama Hacopulos'un sözlerinin doğruluğu da ortadaydı. Nitekim hatibin konuşmasını başbakan dahi alkışladı.

Herkes mütecavizleri tel'in etmekte ittifak ediyordu. Fakat üzerinde ittifak edilen başka bir nokta vardı: hükümet kuvvetleri gerektiği gibi müdahale etmemişler, önlenebilecek hadiseleri önlememişlerdi. Nitekim biraz sonra Başbakan Adnan Menderes ve yardımcısı Fuad Köprülü de bunu kabul edecekler, bir kısım kuvvetlerin iyi çalışmadığını bizzat söyliyeceklerdi. Fakat Türkiye Büyük Millet Meclisi hareketleri için kürsüye geldiğinde hakikat olduğuna inandığı aynı cümleyi tekrarladığında sözü yeniden kesildi. Meclisten "kehanet istemiyoruz" sesleri yükseliyordu. Hikmet Bayurun da konuşması yarıda bıraktırıldı. Hikmet Bayur seker kıtlığından ve muhalefetin kendince vazifelerinden bahsetmeye başlamıştı.

Bu hâdiselerden sonradır ki hükümet adına Fuad Köprülü söz aldı.

Başbakan yardımcısı evvelâ iki muhalefet partisi arasındaki görüş birliğini yadırgar mahiyette sözlerle işe başladı. Ondan sonra hadiseleri, memleketin içinde uzun zamandan beri yaratılan havaya atfetmek ve muhalefeti mesul görür bir kaç cümle sarfetti. Fakat Meclisin bu hareket tarzını tam mânasiyle tasvip etmediği görülüyordu. Fuad Köprülü

Türkiye Büyük Millet Meclisi içtima halinde

Tecavüzleri tefinde tam ittifak

ri bu sözleri büyük bir sükûnetle dinlediler. Halbuki Osman Alişiroglu Başbakanı istifaya davet ediyordu.

Rum ve ermeni hatipler

*G*ünün en alâka uyandırıcı konuşmalarından ikisini D.P. nin ermeni ve rum iki milletvekili yaptılar. Bilhassa Hacopulos'un konuşması pek Çok acı noktayı ihtiva ediyordu. İstanbulini rum milletvekili bizzat kendi başına gelenleri anlattı. Polisin hadiseye nasıl müdahale etmediğinin delillerini verdi.

"— O kadar ki, dedi, sanki emniyet kuvvetleri masum vatandaşları değil, mütecavizleri himaye ediyordu."

Hacopulos seksen yaşındaki anne ve babasının nasıl tartaklandığını, kiliselerin nasıl yakıldığını bir bir söyledi. Bu sırada Başbakan gözle- sanki bir tek insanmış gibi red ve nefretle tel'in ediyordu. Bunlar Türk milletine mal edilemezlerdi. Bizim yapabileceğimiz şeyler değildi. Bir takım soysuzların marifetinden ibaretti. Türklerin tarihinde kilise yakmak, mezar açmak yoktu. İstanbul fethedildiği sırada bile Fatih hiç kimsenin dinine karışmamış, mabedlere el sürmemişti.

Meclis büyük bir heyecan içindeydi. Hayır, yapılanlar Türklere mal edilemezdi.

Hükümet konuşuyor

Bir kaç hatip daha konuştu. Bu sırada Hamdullah Suphi Tanrıöverin eğer İngiltere Kıbrıstan ayrılırsa adanın bize verilmiyeceğine dair Sözleri gürültülerle karşılandı, hatip sözünü yanda bırakmak zorunda kaldı. Fakat ikinci celsede bunları izah i- tecavüzlerin birden bire geliştiğini söyledi ve hükümetin haberdar bulunduğunu bildirdi. Bu söz hükümet sözcüsünün ağzından beklenmiyordu. Herkes buz gibi donup kaldı. Başbakan yardımcısı hükümetin haberdar bulunduğunu, fakat zamanını tayin edemediğini ifade ediyordu. Fuad Köprülü arkadan bunu Amerikanın ikinci dünya harbine katılmasına yol açan Pearl Harbour baskınına benzetti.

Yardımcısı konuşurken Başbakan evvelâ kabineye ayrılan yerden kalktı, gitti milletvekillerinin arasına oturdu, sonra yerine döndü. Fakat orada da çok kalmam, üçüncü defa olarak köşeye, Samed Ağaoğlunun bitişiğine geçti. Nihayet Fatin Rüştü Zorlunun yanında karar kıldı.

Fuad Köprülünün hükümetin ha-

berdar bulunduğunu söylemesinden sonra, istifa eden İçişleri Bakanı Dr. Namık Gedik'in heyecanlı ve sinirli bir tavırla sırasını vurup elini kaldırdığı görüldü. Namık Gedik söz istiyordu.

Fakat kifayet takrirleri vardı. Onlar reye konuluyordu ki Adnan Menderes kürsüye geldi. Başbakanın ne söyliyeceği merakla bekleniyordu.

Menderes konuşuyor

Adnan Menderes yumuşak bir konuşma yaptı. Fuad Köprülünün muhalefet hakkındaki telmihlerinin ne kadar mutedil bir lisanla yapıldığını belirtti. Muhalefet sözcüleri sanki hareketleri hükümet terviç etmiş gibi konuşmuşlardı. Başbakan yardımcısını bu üzmüştü.

Kendisinden evvel söz alan bütün milletvekilleri gibi Adnan Menderes de hadiseyi en acı şekilde takbih etti. Muhalefetin bu mevzudaki hareket hattı şayanı şükrandı. Onu belirtti. Örfi İdareye hakikaten lüzum vardı. Başbakan emniyet kuvvetlerinin sanki vazifelerini hiç yapmamış gibi gösterilmelerini doğru bulmadı. Kusurlar, ihmaller, hatalar olmuştu. Ama emniyet kuvvetleri hareketsiz kalmamışlardı. Bunların çoğu vazifelerini yapmışlardı. Nitekim başbakandan evvel yardımcısı da bizzat kendisinin 150 kişiyi nasıl yakalayıp kamyonlara doldurttuğunu ve sevkettirdiğini anlatmıştı. Hakikaten o akşam İzmitten dönerken Fuad Köprülü çapulcularla bizzat ve bastonuyla mücadele etmişti. Başbakan Adnan Menderes:

"— Mesuller vardır, ama hadise de tarif ve tasvir edildiği gibi değildir" dedi.

Adnan Menderese göre hadise "bir gençlik, bir talebe gurubunun harekete geçmesiyle" başlamıştı. Bu talebe cemiyetleri, Kıbrıs cemiyeti ve bu kabil teşekküller ise bir takım muzır eşhasın, muzır faaliyetlerin meşruiyet kisvesini ve siperini teşkil etmişti. Başbakan vaziyeti şöyle tasvir etti:

"Hadiseye tekaddüm eden günlerde ve haftalarda, bütün gazeteleri okudunuz. Elde silâh vazife gören Emniyet Müdürü, Emniyet memuru, bütün zabıta kuvvetleri, hâdisenin ilk başladığı zaman, gençlik kitlesinin ilk harekete geçtiği anda, onu bastırmak en kolay bulunduğu bir sırada, acaba bunu bertaraf etmekle haklı cilan bir hareketi tenkid vazifesini mi yapıyorum, yoksa bunlara bir müsamaha nazarı altında hareket serbestisi vermek suretiyle mi vatani vazifemi, hamiyet vazifemi ifa ederim gibi bir tereddüdün mefluç edici tesiri altında kalmışlardır.

Düşman, düşman kılığı altında gelseydi, şeytan rahmani kılığa bürünüp de karşımıza çıkmamış olsaydı elbette hadise böyle olmazdı. Hâdise başladığında tamamiyle nezih bir talebe ve gençlik topluluğu şeklinde cereyan etti. Haberimiz yok muydu? Vardı, neden önlemediniz diyeceksiniz. Önlemek için kâfi kuvvetlerimiz mevcutta. Fakat hadise bir anda öylesine inbisat etti ve yaratılmış olan psikoz o derece müessir bir şekilde bütün zabıta kuvvetlerini ilk anda hareketsiz bıraktı ki, milletçe millî bir felâkete maruz kalındığını, hakikalen bir baskına uğran ildiğini kabul etmek lâzımdır.

Adnan Menderes
İstifası istendi

Adnan Menderes daha fazla izahat vermek zamanının gelmediğim ilâve etti. Fakat Türkiyenin politikası Yunanistanla dostluğu devam ettirmek olacaktı. Buna lüzum vardı. İstikbalimiz, ikbalimiz ve emniyetimiz bunu icap ettiriyordu.

Fuad **Köprülü**
150 çapulcu yakaladı

Alınan kararlar

Bundan sonra kifayet takrirleri okunup kabul edildi ve kararlara geçildi. Yalnız bundan evvel **söz** alan İzmir Milletvekili Mehmet Ali Sebük polisin vazifesini yapmış olduğunu belirtmeye lüzum gördüğünü söyledi. Kınalıadada cereyan eden bir hadiseden bahsetti. - Anlaşılıyordu ki Mehmet Ali Sebük Kınalıada sakinlerindendir - . Milletvekilinin ifadesine göre gece vakti çapulcular kayıklara dolarak Kınalıadaya gelmişlerdi.; Maksatları orayı da İstanbulun diğer yerlerine çevirmekti. Fakat' kendilerini komiser kıyıda karşılamış ve şöyle demişti: '

"— Başka ekipler sizden evvel geldiler ve vazifelerini yaptılar. Size lüzum kalmadı. Dönebilirsiniz." .

Bunun üzerine çapulcular başka istikametlerde! denize açılmışlardı.

Mehmet Ali Sebüğün, polis enstitüsünün eski bir hocası sıfatiyle polisin vazifesini yapmış olduğuna dair misal vereceğini söyliyerek anlattığı bu hadise tebessümlere yol açtı.

Evvelâ Örfi İdare kararının tasdiki vardı ki Meclis bu kararın zaruretine olan inancını müttefikan ifade etmişti. Fakat iki muhalif partininiki takriri vardı. Cumhuriyetçi Millet Partisi Örfi İdarenin her yerden, C.H.P. ise Ankaradan kaldırılmasını istiyordu. Bu talepler demokrat milletvekillerinin ekseriyetiyle reddedil* di. Başkan Refik Koraltan daima "kahir ekseriyet" tâbirini kullanıyordu. Bu söz havayı kısmen neşelendirdi. Bundan sonra Örfi İdarenin devam müddetini tayine sıra geldi. Sabahleyin Meclis gurubu, Başbakan yardımcısının Mecliste ifade ettiğine göre altı aylık bir müddet üstünde mutabık kalmıştı. Kars milletvekillerinin müddetin bir ay olmasını istiyen takrirleri de "kahir ekseriyetle" reddedildikten sonra D.P. Meclis gurubu başkanı Hulusi Köymen ve arkadaşlarının Örfi İdarenin altı ay devamını talep eden takrirleri gene aynı "kahir ekseriyetle" kabul edildi.

Fakat İsmet İnönünün bir takriri daha vardı. Muhalefet lideri Meclisin toplu halde kalmasını istiyordu. Meclisin toplu halde bulunması millete itimad verecek ve milleti kendi etrafında toplayacaktı. Başkan Refik Koraltan celseye 15 dakika ara verdi. Demokratlar kendi aralarında bir karara varacaklardı.

Son celse

On beş dakika sonra celse açıldığında İnönünün takriri okundu ve Muhalefet lideri kürsüye geldi. Takriri niçin verdiğini ilk konuşmasında izah etmişti. Fakat şimdi hükümet hadiselerden haberdar bulunduğunu açıklamıştı. Bu açıklama, İnönünün kanaatince takririnin kabulü için

Vatan, Hürriyet ve Hayat Hakkında

Ankara radyosu Salı günü bütün dinleyicilerine senelerden beri bekledikleri tatlı sürprizi yaptı. Bir gün evvelki Meclis müzakereleri öğle bülteninde tamamiyle tarafsız şekilde verildi. Devlet radyosundan beklenilen de buydu. Devletin yarı resmi ajansından beklenilen de buydu. İnşallah devam eder.

Fakat radyo, süz alan. hatiplerden birinin meşhur ağlamaklı sesiyle söylediği dokunaklı nutkun şu parlak kısmını niçin hususi bir dikkat, hususi bir alâka ve hususi bir itinayla neşretti, anlıyamadık gitti.

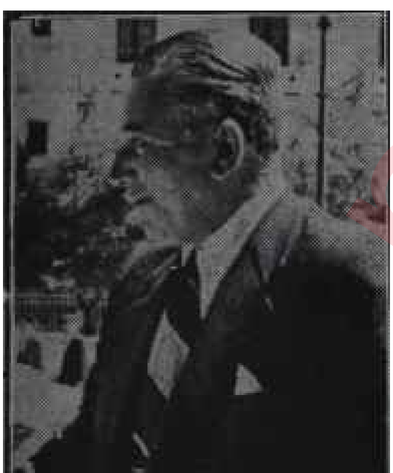
Müddet bahsine gelince: bazı arkadaşlarımız bir ay dedi, kimisi iki ay dedi. Hangi kıstas üzerine arkadaşlar? Onlar daha ziyade politik ve psikolojik esaslara dayanıyorlar. Daha fazla olursa demokrasinin bünyesi rencide olur diyorlar. Hangi demokrasinin bünyesi arkadaşlar? Evler yanarken, memleket bu halde ıstırap çekerken, demokrasi lafta kalır. Müsaadenizle evvelâ vatanım, milletimin selâmeti, hürriyetimden hattâ hayatımdan da üstündür.

Bu sözler, Örfi İdarenin müddeti üzerinde müzakereler devam ederken sarfedilmiştir. Acaba hükümet, acaba Demokrat Parti bu zatla mutabık mıdır, öğrenmeyi pek ziyade isterdik.

Zira bugünün İktidar partisi dün muhalefetteyken bu kanaatte değildi. Bu kanaatte olmadığı 1-çindir ki milletin itimadım kazanmış ve iş başına gelmiştir. Eğer şimdi kanaatini değiştirdiyse milletin hakiki hislerine artık tercüman sayılamaz. Vatan.. Hürriyet.. Hayat.. Bunlar birbirlerinden ayrılan mefhumlar değildir. Vatan ıstırap içindeyken demokrasinin rafa kaldırılması da ne demektir? Vatan, ancak demokrasinin batıdaki mânasiyle gerçekleştirilmesiyle ıstıraplarından kurtulabilir. Demokrasinin bu topraklar üzerinde hiç bir ahval ve şartta hiç kimse tarafından muvakkaten dahi olsa yok edilemiyeceğini bilmiyenlerdir ki asıl rafa kaldırılmalan gereken kimselerdir.

Ağlamaklı sesin sahibi varsın, hayatını hürriyetinin fevkinde tutsun. Bu millet aksi kanaatte olduğunu otuz beş yıl evvel bir defa daha ispat etmişti. Vatan toprakları üstünde hür yaşıyacağız. Parolamız budur ve bu prensibimizden en ufak bir tâviz dahi vermek niyetinde değiliz.

mevcut sebepleri kuvvetlendiriyordu. Meclisin toplantı halinde kalmasına her zamandan çok lüzum vardı.

Refik Koraltan
"Kahir ekseriyeti"

Hükümetin açıklamasının Meclisin açık kalmasına niçin lüzum gösterdiğini anlıyamadığını bildirdi. Üstelik İnönünün teklifi Anayasaya da aykırıydı. Muhalefet lideri toplanacak malûmatın peyderpey Meclise bildirilmesine lüzum görmüştü. Halbuki malûmat peyderpey verilemezdi. Bu bakımdan milletvekillerinin toplu halde kalmalarına lüzum yoktu. Hem, icap ettiği takdirde Cumhurbaşkanı Meclisi tekrar toplantıya çağırabilirdi.

Başka söz isteyen yoktu. Başkan., İsmet İnönünün de takririni reye koydu. Demokratlar aleyhinde, bütün muhalifler lehinde rey verdiler. Hattâ bir kaç demokrat da onlara katıldı. Takrir reddedilmişti. Refik Koraltan bunun ekseriyetle reddolunduğunu bildirdi. Fakat başta Çalışma Bakanı Hayrettin Erkmen, bir çok milletvekili "kahir ekseriyetle... kabir ekseriyetle" diye bağır işiyordu. Başkan mütebessim:

"— Kahir ekseriyetle reddedilmiştir" dedi.

Bir alkış koptu. Fevkalâde içtima böylece sona erdi.

Basın

Kâğıt israfına paydos

Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur:

"— İki günden beri bu vazifele-

Ahmet Salih Korur
Halef

ri ben üstüme almış bulunuyorum" dedi.

Gazeteciler dikkatle dinliyorlardı. Ondan sonra Devlet Bakanlığından gelen bir yazı okundu. Bu yazıda ihtiyaçlarından fazla kâğıt alan bazı gazete sahiplerinin bu fazlaları piyasaya sürdükleri ve böylece kâğıt karaborsasına yol açtıkları belirtiliyordu. Bundan böyle her gazete aylık tiraj vasatisini muntazaman bildirecek ve bu beyanlar Maliye müfettişleri tarafından kontrol edilecekti.

Hadise bu ayın baş taraflarında İstanbulda Resmi Banlar Şirketinin bir odasında cereyan ediyordu. Gazete sahipleri Sendikasının başkanı Selim Ragıp Emeç Devlet Bakanlığından aldığı yazı üzerine sendikaya aza olan ve olmayan gazete sahiplerini toplantıya davet etmişti. Başkanlığı Ahmet Salih Korur yapıyordu.

Bazı gazeteciler derhal kendilerini müdafaa lüzumunu duydular. Bunlardan bir kısmı gazetelerini başka matbaalarda bastırdıklarını söyliyerek kendilerinin ihtiyaçlarından fazla kâğıt alamıyacaklarını, bir kısmı ise İzmit fabrikasiyle alâkaları bulunmadığını ifade etti. Bu sırada dışarıya çıkanlar da oldu. O zaman Doğan Nadi gülerek:

"— Kendilerini temize çıkarmaya çalışanlar görülüyor.." diye lâtife etti. Sonra ciddi bir kontrolun kurulmasiyle bu gibi suistimallerin önlenebileceğini ifade etti.

Müzakereler hayli hararetli oldu. Anlaşılıyordu ki hükümetin basın iş-

lerinin tedviri bundan böyle Ahmet Salih Korura veriliyordu. Başbakanlık Müsteşarı kâğıt vaziyetini izah etti, döviz meselesini anlattı. Hükümet her şeyden evvel kâğıt israfına mani olmak niyetindeydi, bunun için de tedbirler alacaktı. Tedbirlerin başında pazar ilâvelerinin kaldırılması ve piyangoların men edilmesi geliyordu. Öyle göründü ki Yeni Sabah Müstesna hemen bütün gazeteler bu tedbirlerin alınmasına taraftardılar. Piyango usulünü büyük çapta ilk defa tatbik eden Hürriyet bile herkese uymaya hazırdı. Sadece, iktidarın bir hizbini dört elle tutmaya başladığından beri piyangoya iştirak eden okuyucularının adedi - ve dolayısiyle tirajı - süratle düşmüş olan Yeni Sabah inad ediyordu.

Doğrusu istenilirse alınması istenilen tedbirlerin şampiyonu Ahmed Emin Yalmandı. Babıâlide yüz binlerin veya hiç olmazsa on binlerin ti* raj rakamı olarak söylenilmeye başlaması karşısında bir kaç binlik tirajlar bir mâna ifade etmez olmuştu. Ahmed Emin Yalman zannediyordu ki yüz binler veya on binlerle tirajı temin eden piyango veya pazar ilâveleridir. Bir kısım gazetelerden bu avantajlar alındı mı, tiraj farkı azalacaktır. Böylece Vatanın satışının biraz yükselmesi ihtimali belirecektir. Tabii bunun yanlış bir hesap olduğu muhakkaktı.. İlk piyango tertipleyen gazetelerden biri de Vatandı. Artık okuyucu gazetesini başka ölçülerle almaya başlamıştı. Ama piyangonun - Yalmanın ifade ettiği gibi - başka bir mahzuru vardı: bir çok kimse kuponunu kesmek için aynı gazeteden bir kaç tane alıyordu. İşte bu, bir handikaptı. Pazar ilâvelerinin de kağıt israfından başka bir şey olmadığından zerrece şüphe yoktu. Bu ilâveler magazin mecmualarının okuyucularını çalıyorlardı.

Gazete sahipleri iki hususta da mutabık kaldılar. Toplantıda Safa Kılıçhoğlu bulunmuyordu, fakat bir tek itirazın bütün topluluğun kararını değiştiremiyeceği hatırdan çıkarılmadı. Hükümete bu yolda bir rapor verilmesi aşağı yukarı kararlaştırıldı. Eğer Ankara kabul ederse piyango usulüne son verilecek, pazar ilâveleri de kalkacaktı. Cumhuriyet, Hürriyet, Dünya gibi sağlam gazetelerin bundan bir zarar görmeyecekleri aşikârdı. Sağlam olmayanlar ise eğer tirajları yüksekse sarsı-

Basının Geçirdiği Fena İmtihan

Bir gazetenin vazifesinin ne olduğunu kime sorarsanız sorunuz, alacağınız cevap aynı olacaktır: Haber vermek. Haber vermek vazifesinin yanında başka vazifelerin de bulunduğuna şüphe yoktur. Bunları inkâr etmek hiç kimsenin aklından geçmez. Ama bütün bunların üstünde, gazete deyince hatıra gelen her zaman havadis olmuştur ve bunun böyle kalacağından herkes emin olabilir.

Son senelerde gazeteciliğimizin büyük hamleler yaptığı ortadadır. Demokrasi hayatına girdiğimiz yıllarda en nikbin basın mensubunun dahi hatırından geçirmeye cesaret edemiyeceği tirajlar bugün pek çok gazete için tahakkuk etmiştir. Gerçi bu gelişmede gazeteci diliyle "magazin" denilen kısımların, yani bol resimli, hafif mevzulu sayfaların, hattâ ve hattâ piyangoların mühim rolü olmuştur. Ama başlıca iki âmilden birinin memlekette okuyup yazma bilenlerin miktarının artmış olması, diğerinin ise halkın politikaya alâka duyması olduğu açık bir hakikattir. Basının bu hususu göz önünde tutarak hareket etmesi, istikbalinin en büyük garantisini teşkil edecektir. Halbuki gazetelerimizin büyük bir kısmı Kıbrıs konferansı hadisesinde fena bir imtihan geçirmişlerdir.

Kıbrıs konferansı... Bu toplantının ehemmiyeti üzerinde durmak dahi abestir. Hadise son derece mühim bir siyasi karakter taşıyordu. Gerek müzakereleri, gerekse müzakerelerin devam ettiği sırada, hattâ onların arefesindeki havayı memlekette aksettirmek basının ilk ve ön plânda tutulması gereken vazifesiydi. Yapılacak bir gaf sadece gazetecilik gafı olmaz, aynı zamanda politik zararlara sebebiyet verir, umumî efkârın muhtelif noktalarda yanıltılması tahmin olunamıyacak neticelere yol açabilirdi. O kadar ki yalnız toplantıya katılan resmi delegasyonumuz değil, konferansı takip edecek gazetecilerin de siyasi fikirleri olan, dış politikada ihtisas yapmış bulunmasa bile hiç olmazsa hadiseleri yakından takip etmiş kimseler arasından seçilmesine lüzum vardı. Havayı, mevcut bilgilerine dayanarak sezebilmeli, onu memlekete doğru şekilde aksettirebilmeli, sözlerin ve hareketlerin altındaki mânayı anlayabilmeli, tarafların tetkiklerine vukuf kesbedebilmeliydiler. Bunların, şahsi meziyetlerden başka bir takım melekeler, tecrübeler istediği ortadadır. Konferansı, elbette ki gazetelerin dış politika mütehassısları takip edeceklerdi.

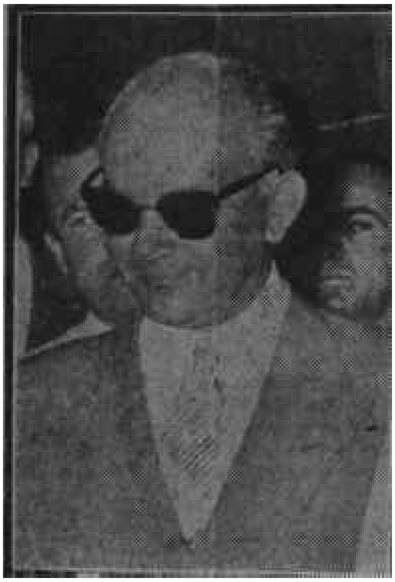
Bu iş, dünyanın her tarafında böyledir. Gazeteler - büyük gazeteler - mühim hadiselerde muhabirlerini gönderirler. Hadiseye bakarlar, hadisenin mahiyeti neyse o işten en iy anlayan adamlarını memur ederler. Spor karşılaşmalarına spor yazarları, sinema gösterilerine sinema yazarları, siyasi konferanslara da siyasi yazarlar gider. Gelişigüzel bir Fransız gazetesi açalım. Meselâ Le Monde. Venediktekl sinema festivaline sinema münekkidi Jean de Baroncelli gönderilmiştir. Büyük at yarışlarını R. Robert takip eder. Cenevre konferansına ise Andre Fontaine memur edilmiştir. Olimpiyatlar Robert Marcillac'a verilmiştir. Uzak Doğudaki hadiseler ise Robert Guillain'in sahasıdır. Ama hiç kimsenin batırma Marcillac'ı Cenevre konferansına, Fontaine'i Olimpiyatlara, Jean de Baroncelli'yi Uzak Doğuya göndermek gelmemiştir. İşte bu yüzdendir ki oralardan gazeteye gelen havadisler en sıhhatli, endoğru havadisler olmuş, hiç bir zaman spekülâsyonlara girişilmemiştir. Gönül isterdi ki bizim gazetelerimiz de, tabii kendi çaplarında aynı şekilde davransınlar. Maalesef böyle olmamıştır. Böyle olmadığı için de umumi efkâr bazı yanlış kanaatlere sahip olmuştur.

Londradaki basın heyetimize bir göz atarsak sadece iki başyazara rastlıyabiliriz. Diğerleri ya olimpiyat takip etmekte, ya hafif röportajlar yapmakta, ya muhasebe işleriyle uğraşmaktadırlar. Hattâ aralarında bir de sinema tenkidcisi vardır. Hepsi, kendi sahalarında hakikaten birer kıymet olabilirler. Ama Londra konferansında sinema tenkidcisi... Ama Londra konferansında olimpiyat yazarı.. Bunun ciddi bir hareket sayılamayacağı aşikârdır.

Bu hareket ciddî bir hareket sayılamıyacağındandır ki Londradan, daha konferansın arefesinde "Yunan tezi tamamiyle hezimete uğradı", "bütün dünya Türk tezini destekliyor" nevinden ciddiyetle alâkası olmayan haberler gelmiştir.

*

Gazetelerimiz son senelerde hakikaten övünülecek bir gelişme göstermişler, bilhassa teknik bakımdan batı memleketlerindeki emsallerinin seviyesine hemen hemen ulaşmışlardır. Bunun yanında muhteva itibariyle de bir adım atmalarının zamanı gelmiştir. Bunun çaresi ise gazetecilik mesleğine girecek olanların daha cazip şartlar bulmalarıdır. Basın artık bir ihtisas işidir, ihtisas ise kültür demektir. Başka meslek bulamadıkları veya başka mesleklerde muvaffak olamadıkları için gazeteciliğe gelenlerin yüzüne bu mesleğin de. kapıları kapanmalıdır. Kapanmalıdır ki başka mesleklerde parlak mevkiler elde edebilmek için her şeyleri mevcut kimseler, buna rağmen o mevkileri tepip gazeteciliği tercih etsinler. Ancak öylece gazetelerimiz, her işe o işin mütehassısını memur etmek imkânına kavuşacaklar, bu gibi vazifeler turistik seyahat kisvesinden çıkıp ciddî bir hal alacaktır.

Dr. Mükerrem Sarol
Selef

lacaklar, değilse oldukları gibi kalacaklardı. Gazete fiyatlarının 26 kuruşa çıkarılması yolundaki temayül ise makbul görülmedi.

Hükümet isi ciddi şekilde ele almışa benziyordu. Bilhassa kâğıt karaborsasına müsaade edilmeyeceği haberi memnunluk uyandıran Ur haberdi. Zira hakiki gazetelerin, çektikleri sıkıntının bir kısmı başkalarının ihtiyaclarından fazla kâğıdı alıp bunu piyasaya sürmelerindeydi. Doğrusu istenilirse beyaz kâğıt satmak, bir muayyen nevi gazete satmaktan çok daha kârlıydı. Bununla vaktiyle ve bugün servet yapnmış olanların isimleri Babıâlide daima söylenip dururdu. Bu bakımdan Devlet bakanlığından gelen yazı bazı gazetecileri kızdırmış dahi olsa esas itibariyle hakikatti ve bir derdi ortaya koyuyordu.

Şimdi mesele, kâğıt tevziinde adalet ve hakkaniyetin politik ölçülerin dışında sağlanabilip sağlanamayacağıydı. Bu temin edildiği takdirde son derece güzel bir tevzi sistemi kurulabilirdi. Ancak gazete sahipleri sendikasının da göz kulak olması, her şeyi hükümetten beklememesi gerekirdi. Kimin ne bastığı, kimin ne miktar kâğıt kullandığı, kimin piyasayı beslediği bu sendika azalarının pek çoğunun malûmudur. Eğer bu bilgilerinden resmî makamları faydalandırırlarsa sistem hiç şüphesiz daha iyi isleyecektir.

Dış Politika

İran yolunda

Bu haftanın sonunda pazar günü, çok uzun müddet evvel yapılmış olan bir ziyaretin iadesi nihayet tahakkuk edecektir. Türkiye Cumhurbaşkanı o gün, İran'a müteveccihen memleketten ayrılacaktır.

İran şehinşahı Rıza Pehlevinin senelerce önce aramızda geçirdiği günlerin hatırası henüz hafızalarımızdan silinmemiştir. Atatürk'ü pek çok devlet başkanı ziyaret etmişti. Bunların bir kısmı ölmüş, bir kısmı mevkiinden ayrılmış, bir kısmı ise tahtından feragat etmiştir. Halen Windsor dükü sıfatını taşıyan Sekizinci Edvard istisna edilirse bütün bu ziyaretçilerin arasında memleketimizde halâ anılan İran şehinşahı Rızâ. Pehlevidir. Bunda imparatorun memlekelinin İran olmasının tesiri elbette ki vardır. Ama bugünkü şahın babasının müstesna şahsiyetinin İnkârı da kabil değildir. Hakikaten Rıza Pehlevi milletimizin candan sevgisini kazanarak yurduna avdet etmişti. Şimdi Celal Bayar bu ziyareti iade etmek üzere yola çıkmaktadır.

Cumhurbaşkanının seyahati, bir "ilk temas seyahati" dir. İranla aramızda paktlar yapılmıştır, Saadabat bunların sonuncusudur. Ama İkinci dünya harbinden bu yana komşu devletle münasebetlerimiz çok sıkı olmamış; hele siyasi sahada adeta biç mesabesinde kalmıştır] Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın bu münasebetleri canlandıracağından şüphe yoktur. Seyahatin ehemmiyeti de zaten buradadır.

Gerçi Celal Bayar'a Dış İşleri Bakanlığı Genel Sekreteri Büyük Elçi Muharrem Nuri Birgi de refakat edecektir. Fakat bu, daha ziyade bir protokol ve anayasa icabıdır. Yoksa,.Tahran ziyaretinden derhal ve sansasyon uyandırıcı neticeler beklemek yersizdir. İran'ın Türk-Irak Pakistan-İngiltere paktına katılacağı yolunda haberler çıkmıştır. Ancak bunlar daha ziyade tahminlere dayanan havadisler olmuştur. Yoksa İran'ın beşinci partner olarak aramıza katılması meselesi şimdiye kadar ciddi bir safhaya girmemiş ve temenni mahiyetinden ileri geçmemiştir. Halbuki Rusyanın hemen güneyinde kurulan bu zincirde İran çok kıymetli bir halka olabilir ve Türkiye bu halkanın zincire ilâvesini candan temenni eder. İngiltere'nin de böyle bir arzuyu taşıdığını tahmi etmek o kadar kolay değildir.

Fakat İran'ın hususi durumunu gözden uzak tutmak imkânsızdır. Musaddık hadisesi memleketin üzerinde kolay kolay silinmez hatıralar bırakmış, o neviden tahribat yapmıştır ki onu takip eden başbakanlar bunu izale edememişlerdir. Musaddık büyük vaadler ve adeta İran milletinin ekseriyetinin tam tasvibile idareyi ele aldığı zaman da memleket sıkıntı içindeydi. Petrol davan biraz da bu yüzden milli bir mesele halinde mütalea- edilmiştir. Hattâ Musaddık'in politikası ilk başta başarılı adımlar da atmıştır. Buna rağmen işin sonunda varılan netice maddî ve manevi bakımdan İran için felâket olmuştur. Bu bakımdan İran hükümetinin memleket içinde tam bir hareket serbestliğine malik olmadığını bir takım faktörleri hesaba katmak zorunda bulunduğunu hatırdan çıkarmamak realist bir görüş olur. Memleket üzerinde gerek kendi devlet adamları, gerekse onun dostluğunu isteyen komşuları sabırla ve dikkatle işlemek zorundadırlar.

İşte bu sebeplerden dolayıdır ki Türkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayarın Tahran'a yapacağı ziyareti şimdilik bir nezaket ziyaretinin hudutları dahilinde mütalea etmekte fayda vardır.

Buna rağmen ziyaretten faydalanılarak siyasi mevzulara girileceğinden ve çok istifadeli fikir teatilerinde bulunulacağından zerrece şüphe yoktur. Bu seyahati daha başka seyahatlerin de takip etmesi kuvvetle muhtemeldir. İran şahı da, zevcesiyle beraber bir müddet sonra memleketimize gelecektir.

Şah Rıza Pehlevi
Babasının oğlu

İspat Hakkı

Meşhur 11 er bu haftadan itibaren 12 ler olmuştur. Hakikaten Meclisin fevkalâde içtimai için Egeden Ankaraya gelen Demokrat Partinin en kıymetli ve isimleri etrafında bütün yurtta son derece müsbet bir hava bulunan iki uzvu Ekrem Hayri Üstündağ ile Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ispat hakkı teklifine resmen katılmışlardır.

Neden 13 değil de, 12? Zira 11 lerden Seyfi Kurtbek, bilindiği veçhile imzasını geri almıştı.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Çalışma

Grev hakkı ve kollektif iş

Bugün memleketimizde belli başlı siyasi partiler grev ve lokavt haklarını tanımaktadırlar. Grev ve lokavt programlarında yer almış bulunmaktadır. İktidarda bulunan Demokrat Parti bu hakkın Türkiyede ihyası işinde öncülüğü üzerine almıştı. Eski iktidar partisinin grev - lokavt hakkım benimseyişi ve programına alışı Demokrat Partiden epey sonra olmuştur.

Demokrat Parti kuruluşunun 10. ve iktidara geçişinin 5. yılı içindedir. Şimdiye kadar birkaç kabine değişikliği olmuştur. 'Fakat kabineleri kuran zat değişmemiştir. Bu değişmez hükümet başkanının teşkil ettiği ilk hükümetin programında ele alınacak en mühim ve acil meselelerin arasında, muhalefet yıllarında hararetle taraftarlığı yapılan, iktidara geçer geçmez bir hak ve hürriyet müessesesi olarak derhal kurulacağı vaadedilen grev - lokavt hakkı da vardı. Grev hakkının lüzumu ve kendisine duyulan ihtiyaç bugün her halde on yıl evvelinden daha büyük ve kuvvetli olmak gerekir.

İş başındaki hükümet bir bakanı vasıtasiyle bundan kısa zaman evvel grev hakkının memleketimizde de ihyasının lüzum ve ehemmiyetine hâlâ kani bulunduğunu açıklamıştır. Ancak bizzat bu işlerle meşgul yetkili Bakan grev ve lokavta dair kanun tasarısı üzerinde dikkatle çalışıldığını, kanunun Meclisten ne zaman çıkacağını bilemiyeceğini söylemişti. Bakanın bu mesele karşısındaki tavrını biz daha evvelki sayılarımızdan birinde tenkid etmiştik. Tekrar bunun Üzerinde durmak istemiyoruz. Ancak şu kadarını söyliyelim ki işaretler ve mevcut belirtiler grev müessesesinin memleketimizde önümüzdeki yıllarda kısa bir zaman sonra kurulacağını ümit ettirecek şekilde tezahür etmemektedirler. Çalışma Bakanının Bakanlığını ilgilendiren işlere ait hazırlanan kanun tasarılarına dair verdiği izahat esnasında grev mevzuuna hiç temas etmemesi buna delil olarak gösterilebilir. Bu yıl Meclise sevkedilmek üzere hazırlanan tasarılar arasında grevle alâkalı her hangi bir tasarı veya hüküm mevcut değildir.

Zor vasıtaları

Filhakika grev ve lokavt bir zor vasıtasıdırlar. Toplu bir halde işi terk ve toplu bir şekilde işe kabul etmeme pozisyonlarını ifade ederler. Her vasıta ve her tedbir gibi grevin de faydaları yanında mahzurları vardır. Grev müessesesinin lâyıkiyle ve işçi kitlelerinin faydasına olacak tarzda işliyebilmesi her şeyden evvel kuvvetli sendikaların ve organize işçi teşekküllerinin mevcudiyetini şart kılar. Bir tazyik vasıtası olarak grev işçi haklarının korunmasında en müessir silâhlardan biridir. Mukabili de lokavttır. Bununla işverenler, işverenler organizasyonlarına dayanarak, kendilerini işçilere karşı müdafaa ederler. Ve bunlardan birinin olduğu yerde diğerinin olmaması düşünülemez. Memleketimizde henüz işçiler kuvvetli mesleki sendikalara sahip olabilmiş değillerdir. Malî güçlükler yanında, mevzuat sendikacılığın gelişmesini engelliyen faktörlerin başında gelmektedir. İşte bu şartlar muvacehesinde grev ve lokavt müessesesinin kabulünün henüz işçilerin lehine işleyemiyeceği fikri bazı çevrelerde kuvvetle hakimdir. Hükümet de bu fikirde olduğunu aşağı yukarı belirtmiş veya ihsas etmiştir. Bundan başka memleketimizde grevden gelişmekte olan ekonomimizin - burada 1950 den sonraki değil, fakat daha öncelerden başlıyan bir gelişmeyi kastediyoruz - zarar görebileceği endişesi de geniş ve önemli bir tesir yaratmaktadır. Fakat ister sosyal mülâhazalar acısından ister sırf ekonomik bakımdan alınsın grev umumi milli ekonomiye her halde daha çok fayda getirecek tarzda işliyecektir. Bir kere bu yoldan birlik ve dayanışma şuuru kuvvetlenecektir. Bu sendikacılığın daha süratli gelişmesine imkân hazırlamış olacaktır. İşçi istismar tehlikesine karşı gayetle müessir bir silâhla teçhiz edilmiş olacaktır. Grev zoruyla geniş işçi kitleleri hayatın her gün değişmek ve aleyhlerinde durumlar hazırlamak istidadındaki gelişmelerine intibak imkânını bulacaklardır. Grev sosyal hasıladan işçilere isabet etmesi gereken payların daha adaletli bir surette tesbitini mümkün kılacaktır. Grev tehdidiyle karşı karşıya bulunan ve işçi taleplerini kabul zorunda kalan işveren bu durumda istihsal metod ve vasıtalarını her gün gözden geçirmek, onları daha prodüktif ve rantabl işletmek zoruyla karşı karşıya kalacaktır. Bu arada taleplerini kabul ettirip, hizmetinin karşılığı olan nimeti adil bir surette aldığına kani olan işçi de daha prodüktif olmak için gayret edecek, bunun şuuru idrakine yerleşecektir. Bu şekilde vaz edilince meselenin neresinden bakılırsa bakılsın milli ekonomi için zararlı değil, bilâkis faydalı olacaktır.

Yeni tasarılar

Şu günlerde Çalışma Bakanlığında muhtelif mevzulara dair kanun tasarılarının hazırlanmakta olduğunu bakan bildirmiştir. Tasarılar bu yıl Meclise sevkedilecek müzakereleri yapıldıktan sonra kanunlaşacaklardır. Hazırlanan kanun tasarıları şunlardır: Çalışma Bakanlığının yeni teşkilât kanunu tasarısı; İş Sigortası; İş ve İşçi Bulma Kurumları teşkilât kanunu tasarısı; İş kanununun tadil tasarısı ve nihayet Kollektif İş Mukaveleleri kanunu tasarısı..

Bakanlığın Önümüzdeki teşrii yıla kesif bir çalışma ile girmeye çalıştığı görülüyor. Epey zamandır mevcut iş ve işçiliği müteallik mevzuatın tatminkâr olmadığı hususunda şikayetler gerek tatbikatta ve gerekse nazariyede münakaşa olunagelmektedir. (Bu şikâyet ve münaka-

Bir işçimiz

Olmıyacak duaya âmin!

salar işçi çevrelerinde son zamanlarda bilhassa kesafet ve 'şiddet kazanmıştır. Bakanlığın faaliyetleri üzerinde bunların tesirleri olduğu tahmin olunabilir. Bu yıl Meclise sevkedilecekleri haber verilen tasarıların bir kısmı işçiyi doğrudan doğruya, diğer bir kısmı endirekt olarak alâkadar etmektedir. İşçiyi doğrudan doğruya alâkadar eden tasarılar İş Kanununda yapılması düşünülen tadilât, İşçi Sigortasında derpiş olunan değişiklik, sendikalar kanununda yapılacağı haber verilen değişiklik ve yeni ve ilk olarak hazırlanan Kollektif İş Mukaveldeleri kanunu tasarısı. Kanun tasarılarının hazırlıkları hakkında verilen izahat sırasında her tasarı hakkında nedense açıklamada bulunmaya lüzum görülmemiştir. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, İş ve İşçi Bulma Kurumlarının fonksiyonları ve faaliyetleri hakkında olsun, Sendikacılık ve İşçi Sigortaları üzerinde olsun şikâyetlerin miktarı günbegün artmaktadır. Bunlara bilhassa son zamanlarda içinde bulunduğumuz ekonomik güçlüklerin tesirleriyle daha da ağırlaşan geçim şartları altında yükselen ücret kifayetsizliği şikâyetleri ve grev hakkı talepleri ve sendikalar üzerine tazyik yapılmakta olduğu iddiaları ilâve olunmaktadır. Bütün bunlara karşı Çalışma Bakanlığının ilgisiz kalamıyacağı aşikârdı. Onun için yapılmakta olan çalışmaların biraz da bunların eseri olduğunu söylemek yanlış olmıyacaktır.

Boşa çıkan sözler

Çalışma Bakanlığının veya doğrusu hükümetin Önümüzdeki yılda da grev mevzuunda bir şey yapmaya niyetli olmadığı görülmektedir. Çünkü hükümet bu hususta görüşünü evvelce bildirdiği gibi, neticesi yakınlaşmış bir çalışmanın mevcudiyetinden de haber vermemektedir. Yalnız Kollektif İş Mukaveleleri yapmak imkânını verecek bir kanunun hazırlıklariyle meşgul olunduğu bildirilmektedir. Kollektif iş mukaveleleri rejimine bugünkü rejimle grev hakkının tanınmış olduğu bir rejim arasında mutavassıt bir durum diye bakılabilir. Grev ve lokavt vasıtasiyle elde olunmak veya korunmak istenecek menfaatler bu yoldan karşılıklı anlaşmalar ve pazarlık neticesinde şiddet yoluna sapılmaksızın muslihane bir şekilde teminat altına alınacaktır: Bu hususiyetlerinden dolayı kollektif iş mukaveleleri rejimi bazı memleketlerde greve müreccah görülmüştür. Avustralyada grev hakkı tanınmamış olup, ihtilâfların halli, menfaatlerin korunması kollektif iş mukaveleleri ile temine çalışılmaktadır. Bizde de şimdilik böyle bir durumun tecrübesinde her halde fayda vardır. Bize öyle gelir ki, yeni tesis olunacak rejim iyi işler ve müsbet neticeler verirse', şimdiki iktidar grev hakkını tanımayı belki de elinden geldiği kadar uzatacaktır. Bu neticeyi bakanın yaptığı açıklamaların heyeti umumiyesinden çıkarıyoruz. Bakan kollektif mukavelelerle ihtilâfların halledilebileceğine kani bulunmaktadır. Bu mevzuda aynen şöyle demektedir: "... Kollektif mukavelelerde iş ihtilâfları önlenebilir. Her hali kârda mevzilettirilip ve ihtilâflar belli zamanlarda yani mukavele sonunda ancak zuhur eder." Kollektif mukavelelerin iş ihtilâflarını halletmekte ve azaltmakta büyük rol oynayabilecekleri kabul edilebilir. Ancak ihtilâfların muayyen zamanlarda - mukavele, sonunda - zuhur edecekleri fikrine' iştirak etmek oldukça zordur. Muhakkak olan bir şey varsa burada mukavele müddetinin uzunluğu ve kısalığı başlıca göz önünde tutulacak faktördür. Kısa müddetli mukaveleler yapılması halinde bakanın söylediği her halde daha çok mümkündür.

Kollektif iş mukavelesi nedir? Bu daha çok iş hukuku ve içtimai iktisat nazariyelerinin meşgul olacakları bir mevzudur. Burada uzun boylu bunun üzerinde durmamıza ne imkân ve ne de lüzum vardır. Ancak bu kadarını söyliyelim ki kollektif iş akdi veya mukavelesi bir iş akdi nevidir. 3008 sayılı iş kanunumuzda, pek çok yerinde geçtiği halde, iş akdi tarif olunmamıştır. İş akdinin muhtelif bakımlardan Borçlar Kanunundaki umumi akit mefhumundan ve hususi olarak hizmet ve istisna akidlerinden farklı olduğu muhakkaktır. İş akdinin tarif olunmayışı

Milletlerarası Kalkınma Bankası

Eylül ayının başından beri İstanbul, bir seri ilim ve san'at tarihi toplantı ve konferanslaruıa sahne ve şahit olmuştur. Malûm müessif hadiseler vukua gelmemiş olsaydı, içinde bulunduğumuz ay İstanbul için ilmi çalışmalar ayı olacaktı. Böylece memleketimiz ve İstanbul son zamanların en kesif milletlerarası faaliyet merkezlerinden biri haline gelmenin hazzını tadacaktı.

İstanbulda bu ayın başından beri yapılmakta olan milletlerarası konferanslardan biri de Milletlerarası Kalkınma Bankası ve Milletlerarası Para Fonunun mutad yıllık toplantısıdır. Toplantı 12 Eylülde açılmış olacaktır. Bu iki milletlerarası müessese kurulup faaliyete geçtiklerinden beri her yıl bir memlekette yıllık toplantısını yaparlar. Müesseselerin, daha harp bitmeden evvel, Bretton-Woods'ta toplanan konferansta, yapılan uzun müzakerelerden sonra kurulması karar altına alınmıştır. Harbin sona ermesiyle -birlikte bu iki müessese kurulmuş ve 1943 yılından itibaren de faaliyetlerine başlamıştır. Bu vaziyete göre gerek Dünya Bankası (Milletlerarası Kalkınma Bankası) ve gerek Para Fonu on yıldır faaliyet halindedirler. 12 Eylülde İstanbulda açılacak olan toplantı onuncu yıllık toplantıdır.

Milletlerarası Kalkınma Bankası ve Milletlerarası Para Fonu için iki ikiz müessesedir denilebilir. Aynı tarihte, ayni devletler tarafından ayni anlaşma dahilinde ve ayni gayelere hizmet etmek için kurulmuşlardır. Birinin azası olan devletler diğerinin de azasıdırlar. Yıllık toplantılar her yıl ayni tarihte ve ayni murahhasların huzuruyla yapılır.

Bugün müesseselere aza bulunan devletlerin sayısı 58 i bulmuştur. Sovyet Rusya ve civarındaki peykler aza devletler arasına katılmamışlardır. Üye devletler dünyanın hür kısmına mensup devletlerin ekseriyetini içine almış durumdadır. Dünya ekonomisinde ve milletlerarası ticarette önemli yer ve rol sahibi olan devletler her iki müessesede daimi temsilci bulundururlar. Meselâ Amerika, İngiltere, Fransa ve İtalya bunlar arasındadır. Ayrıca her devlet yıllık toplantılara en yüksek ve kıymetli maliye ve iktisat uzmanlarını göndererek katılmaktadır. Bunun böyle olduğunu bu yıl bilhassa gayet yakından görüyoruz.

Her iki müessesenin kuruluş gayelerini, genel olarak, genel dünya istihsalini arttırmak, milletlerarası ticaret münasebetlerinin gelişmesine yardımcı olmak ve bu yoldan milletlerin hayat seviyelerini yükseltmeye çalışmaktır, diye tesbit edebiliriz. Her iki müessese bu gayelerin tahakkuku için kendilerine ayrılan mevzular dahilinde on yıldır başardı bir faaliyet göstermektedirler.

Milletlerarası Kalkınma Bankası, ki çok zaman kısaca Dünya Bankası diye anılır, normal bir banka gibi faaliyette bulunur. Bankanın kurulma gayesi, daha hususi olarak, harp esnasında harap olan memleketlerin yeniden ihyasına yardımcı . olmak ve iktisaden az gelişmiş memleketlere yardımlarda bulunmak suretiyle, memleketlerin kalkınmasına, prodüktivitenin artmasına, istihsal imkânlarının bollaşmasına zemin hazırlıyarak, dünyada sefaletin azalmasına ve yaşama seviyesinin yükseltilmesine hizmet etmektir. Banka bu hizmetleri üye devletlere uzun vadeli ve uygun faizli ikrazlarda bulunmak ve iktisaden az gelişmiş memleketlere girişilecek işlerin tesbitinde, projelerin hazırlanması ve tekemmülü sırasında teknik yardımlarda bulunmak suretiyle ifa eder. Banka faaliyete geçtiği

tatbikatta bir çok zorlukların ve anlaşmazlıkların doğmasına sebep olmaktadır. Bu eksiğin veya boşluğun giderilmesi lüzumuna burada dikkati çekmek isteriz. Kollektif iş mukavelesini gayet umumi ve kaba bir surette, kanunun tesbit ettiği çerçeve dahilinde işveren teşekkülleri ile işçi teşekküllerinin aralarında işe dair aktedecekleri mukaveledir diye tarif etmek mümkündür. Böyle bir mukavele ile karşılıklı olarak işçi ve işverenin hak ve mükellefiyetleri tesbit olunur. İşçinin yükleneceği mükellefiyetler: Hizmet, sadakat ve tazminat; işverenin borçları: Ücret ödeme ye ihtimam göstermedir. Bu beş husus içinde işe dair her şey eksiksiz dahildir. Ve bir mukavele işe ait mühim meselelerin dikkate alınması nisbetinde mükemmellik kazanır. Kollektif mukavele usulü buna imkân verecek bir müessese ve vasıta olabilir.

Maliye

100 milyonluk alacak meselesi

Memleketimizde anlayış sahibi kimse, on yıldır devam eden demokrasi oyununun iki serbest seçimden başka bir şey olmadığını iddia edeme*. Ve yine kimse demokrasinin serbest seçimden ibaret olduğunu iddia edemez. Demokrasi halkın kendini kendisinin idare ettiği rejim olarak tarif olunur. Ama -bugün bunu doğrudan doğruya yapmaya imkân olmadığı için, halk idare yetkisini, idare işini kendi adına yürütecek temsilcilere bırakmıştır. Bunları kendi seçer, kendi azleder. İdare işinin yürütülmesi sırasında, muntazam ve daimi olarak işlerin gidişi hakkında işlerin sahibine, yani müvekkil olan millete, bilgi vermek demokrasinin ilk şartı olduğu gibi, en basit bir mantık ve hukuk icabıdır. Hakikaten demokrat olan memleketlerde bunun başka türlü olduğu katiyyen görülmez, görülemez.

Bizde üstelik adıyla da demokrat olan iktidar, iktidara geldiği günden beri bu kaideyi işletmeye hiç lüzum görmemiştir. Ama bu kaide fonksiyonunu ifa etmedikçe rejimin demokrasi olmadığını iddia etmek çok

ve Milletlerarası Para Fonunun 10. cu toplantısı

1940 tarihinden bu tarafa üyesi olan 58 memleketten 32 sine ikrazatta bulunmuştur. Yapılan ikrazatın adedi 124 etap, ceman 2.324 milyon dolara baliğ olmaktadır. Bankanın yapmakta olduğu bu ikrazların iki kaynağı vardır: Üye devletlerin banka sermayesine iştirak payları ve bankanın çıkardığı tahvillerle dünyâ sermaye piyasalarından temin ettiği paralar. Banka faaliyetlerinde daha ziyade bu ikincilerden faydalanır. Bir fala karşılığında temin olunan paralar üye devletlere yine faiz karşılığında ödünç verilir. İki faiz nisbetleri arasındaki farkla Bankanın hizmetlerinden dolayı aldığı komisyon ücretleri yıllık kârın teşekkülünü temin ederler. Banka birinci faaliyet yılını bir milyon dolar açıkla kapamışken, son faaliyet yılı bilançosunda 24.5 milyon dolar kâr yer almış bulunmaktadır. Geçen müddet zarfında Türkiye Bankadan 02 milyon dolarlık kredi almıştır. Bunun 18 milyonu Sınai Kalkınma Bankasının tavassutuyla özel teşebbüse, 23 milyon doları Beyhan barajına ve geriye kalan meblâğ da çeşitti Uman, silo v.s. inşaatına tahsis olunmuştur. Görüldüğü gibi, Banka âmme - özel farkı gözetmeksizin lâyık ve kredi talebinde haklı olan her teşebbüse kredi vermektedir ve bu krediler kâfi miktarda uzun vadelidirler.

Dünya Bankası üyelerinin ayni zamanda kendi üyesi oldukları Milletlerarası Para Fonunun gayesi faaliyetleri ile Bankanın faaliyetlerini tamamlamaya çalışmaktır, diye gösterüebilir. Miletelrarası ticareti makûl ve mümkün olan her vasıta ve tedbire müracaat ederek geliştirmeye çalışmak. Kambiyo tahdidatını kaldırmak veya azaltmak. Milli paraların birbirine karşı sahip oldukları durumlarda istikrarı temine gayret etmek. Üye devletlere ihracat ve ithalâtları arasındaki geçici açıkları kapatmak ve tediye müvazenelerinde istikrarı teinine çalışmak için vadeleri uzun olmayan krediler vermek. Devletlerin milli paralan üzerinde girişecekleri operasyonlardan evvel fikir ve karar beyan etmek ve böylece bu türlü operasyonları belli kaidelere bağlı ve muayyen hudutlar içinde tutmak... İşte kısaca bunlar fonun başlıca faaliyet mevzularıdır. Burada şuna işaret edebilirin ki fon bazı gayelerin tahakkukunda, belki de elde olmayan sebepler yüzünden istenildiği kadar müessir olamamıştır.

Bu seneki toplantıya devletler Maliye veya Hazine bakanlarını göndermek suretiyle katılmaktadırlar. Şimdiye kadar Amerikan, İngiliz, Fransız, İtalyan, Avusturya, İsveç, Mısır, Irak, Japonya, Milliyetçi Çin delegelerinin İstanbula gelmiş olduklarım gazeteler bildirmektedirler. Yunanistan, son hadiseler dolayısiyle, bu seneki toplantıya iştirakten son günlerde vazgeçmiştir. Harekette doğru ve makûl bir yön görmek mümkün değildir.

Her yılki toplantıda olduğu gibi, bu yıl da konferansta evvelâ müesseselerin geçen yıl zarfındaki faaliyetleri ve banların neticeleri müzakere edilecektir. Bu meyanda önümüzdeki faaliyet devresinde yapılması düşünülen veya arzu edilen işler de müzakerelerin keza mevzuu yapılacaklardır. Meselâ, Ekonomik kalkınma meselelerini etüd etmek üzere bir İktisadi Kalkınma Enstitüsü ile hususi teşebbüse yardım yapacak bir Milletlerarası Mali Şirket kurulmasına dair projeler banlara misal olarak gösterilebilir. Son zamanlarda bazı Avrupa memleketlerinde görülen enflasyon emarelerinin konferans sırasında müzakere mevzuu yapılacağı tahmin olunabilir. Çünkü bu hadise istikrarı bozmak, nihai gaye olan konvertibiliteye varmak için başlıca manilerden Muini teşkil etmek istidadım gösterebilir.

Konferansa İngiltere adına gelen Mr. Butler toplantıdan hemen sonra İstanbula para fonu toplantısı için gelmiş elan diğer İngiliz Milletler Camiası memleketleri maliye bakanları ile Ur toplantı yapacaktır. Bu toplantı 1947 den beri mutad hale gelen toplantıların 9 uncusu olacaktır. Bu toplantıda camiayı ilgilendiren mali - iktisadî meseleler müzakere edilecektir. Bilhassa tediye muvazenesi açıkları, bunların önlenmesine matuf alınmış veya alınacak tedbirler üzerinde durulacağı zannedilmektedir. Bu arada yılın hâlâ en aktüel meselesi olan konvertibilite probleminin de müzakere konuları arasında olduğu muhakkaktır. Lâkin bu konuda sadre şifa olacak bir karara varılması beklenmemektedir.

Fara Fonu konferansından sonra» toplantıya katılan İtalyan, Avusturya ve Amerikan delegeleriyle, bu fırsattan faydalanarak, Türkiye ile bu memleketler arasındaki ticari - iktisadi münasebetlere dair müzakereler yapılacağı dolaşan şayialar arasındadır. Bunlar içinde Amerikan temsilcileriyle yapılacağı haber verilen müzakereler, eğer hakikaten tahakkuk ederlerse, belki de en önemlileri olacaklardır. Zira müzakerelerin mevzuunu reddedilen 300 milyon dolarlık kredi talebinin teşkil edeceği söylenmektedir.

Türkiye, toplantıya, genç Maliye Bakanının başkanlığında, Maliye Bakanlığı Genel Müdürleriyle müşavir durumunda olan üniversite profesörlerinden müteşekkil bir heyetle katılmakta ve ev sahipliği ödevini ifaya çalışmaktadır.

Hasan Polatkan
Yüz milyonluk dert

zor (durmuş. Adeta pervasızca "varsın olsun" denmek istenmiş ve istenmektedir. Şimdiye kadar bir tek mühim iç veya dış iktisadi, siyasi ve sair meselede iktidarın millete bilgi vermek istediği görülmemiştir. İşlerin hakiki sahibi olan millet, işlerin yürütülmesi mevzuunda, vekili veya vekilleri tarafından malûmatsız ve habersiz bırakılmıştır. Bu gidişin milletin memleket meselelerine karşı kayıtsızlık duymaya başlaması yolunda menfi tesirler yapması mukadderdir. Bu neticenin de demokrasiyle bağdaşması katiyen imkânsızdır. Bunun yanında memleketin muhtelif meseleleriyle uğraşmak, onların gidişi hakkında fikir ve mütalaa beyan etmek ve icap ettikçe yol göstermek ödevleri olan mütehassısların işleri haber alıp verme müessesesinin işlememesi yüzünden çok zorlaşmaktadır. Fakat hükümet ve dolayısiyle iktidar işine gelen hususların açıklanması meselesinde hatta haddinden fazla bir gayret göstermeyi hiç bir zaman ihmal etmemektedir. Bu gibi hallerde kullanabilmekte haklı olup olmıyacağı meselesine hiç aldırış etmeksizin, her türlü vastıayı bol bol kullanmaktadır. Memleketin iktisadi ve mali meselelerinin' bu derece bozulup gitmesinde iktidarın bu davranışını ve her şeye rağmen yapılan ikazlara kulak asmak istememesinin büyük rolü olmuştur.

Mahdut bilgiye sahibiz

Bu güne kadar bir çok önemli meselede memleket işlerine alâka duyan vatandaşlar işlerin gidişi hakkında mahdut bilgiyi çok zaman ya* bancı ajans veya gazetelerden öğrenmek zorunda kalmışlardır. Buna en son ve mühim bir misal Amerikadan talep ettiğimiz 300 milyon dolarlık kredinin red sebeplerini A. P. ajansından öğrenmemiz olmuştur. Eğer o zamanlar bu sebepleri açıkça bütün dünyaya ilân etmemiş olsaydı, biz o gün bugün red sebeplerinin neler olduğunu resmen asla bilemiyecektik.

Son zamanlarda devam ede gelen bir meselede de ayni durum görülmektedir. Bu mesele Irakla aramızdaki 100 milyonluk alacak ihtilâfıdır. Geçen sayımızda söylediğimiz gibi, ne meselenin mahiyeti hakkında ne de Irakla yapılmakta olan müzakerelere dair hükümet umumî efkâra en küçük bir bilgi vermemiştir. Fakat müzakereler müsbet neticeye bağlanıp alacağımız tahsil edilse - ki bunu istemiyecek bir tek vatandaş tasavvur edilemez - o zaman yapılacak propagandanın gürültülerini kulaklarımızda duyar gibi oluyoruz. Memleket meseleleri hakkında millete bilgi vermek zaaf değil, bilâkis kuvvet kazandırıcı bir faktör olarak mütalâa olunmalıdır.

Biz geçen sayımızda, 100 milyon meselesine dair fikirlerimizi tahmin hudutları dahilinde belirtmeye çalışmıştık. Çünkü sarih bir bilgiye sahip olamamıştık. Anlaşmazlığın miktar veya tediye vasıtaları ve şekli üzerinde çıkmış olabileceğini söylemiştik. Bu bizim söylediklerimiz daha ziyade teferruata ve nisbeten esasa müteallik sebeplerdir. Şimdi Beyrut'ta çıkan bir gazeteden öğrendiğimize göre, anlaşmazlığın sebebi doğrudan doğruya borcun mevcut olup olmadığına mütealliktir. Bilindiği gibi 1926 da İngiltere - Türkiye - Irak arasında yapılan bir anlaşma mucibince Türkiye, Irak petrollerinden 25 yıl müddetle % 10 nisbetinde bir hisse alacaktır. Irakın hesabına göre 25 yıl, anlaşma 1926 da yürürlüğe girdiğine göre, 1951 yılında bitmiştir. Bize göre 25 yıl 1931 yılından itibaren yürürlüğe girip 1956 yılında sona erecektir. Zira, bize göre, Irak petrolleri anlaşmadan ancak beş yıl sonra, 1931 de, esaslı olarak işletilmeye başlanmıştır. Binaenaleyh 1951 yılından bu tarafa tahakkuk eden ve biriken paylar da bize ödenmelidir. İhtilâfın nasıl bir neticeye bağlanacağını zaman gösterecektir. Zamanın göstereceği diğer mukadder bir netice daha vardır: Eğer her şey ayni kalırsa, bir tek hususa işaret edelim zamlar ve sair şekillerle vergi fazlaları olmazsa, bütçe sırf bu yüzden 100 milyonluk bir açık verebilir. Ve bu da bize tahminlerin ne derece ciddî ve tetkike müstenid yapılmakta olduğunu gösterir. Neticenin ne olacağı günü gelince elbet de görülecektir.

Ziraat

Ormanın ikinci bir dâvası

Memleketin şurasında burasında bugüne kadar her nasılsa gele-

Kapaktaki Bakan

Richard A. Butler

1902 senesinde Hindistan'ın bir vilâyetinde bir çocuk dünyaya geliyordu. Hindistan'da doğan bu çocuğun, Hindistan ile tek ilgisi babasının vazife ile orada bulunmasından başka bir şey değildi. Adını Richard Austin Butler koydular ve tahsiline ehemmiyet verilmesini doğuşu ile beraber annesi ve babası kararlaştırdı.

Bugün Avrupa'nın hattâ dünyanın en iyi, en mühim maliyecilerinden birisi olan Richard A. Butlen'in babası Hindistan Hükümetinde vazifeli idi ve "Sir" ünvanını taşıyordu. Sir Montagu Butler daha sonraları merkezî Hindi eyaletleri valiliğine getirildi. Bu sıralarda oğlu tahsilini tamamlıyordu. Genç Butler, Kembriç'te Marlboraug ve Pembbroke kollejinde okudu. Daha mektep sırasında iştirak ettiği münazaralarda konuşması, müdafaa ettiği tezi ele alışı ve muvaffakiyeti ile temayüz etti. Tarih ve yaşıyan diller mevzularında birinci mükâfatları kazandı. 1929 senesinde Essex eyaletinden milletvekili seçildi ve hâlâ bu eyaletin milletvekilliğini yapmaktadır. Doğum- yeri olan Hindistan üzerinde muhtelif vazifelere getirilmiştir. Kabineye girişi ve vazife alışı 1937 senesine rüştler. İlk olarak Chamberlain hükümetinde Çalışma Bakanlığı Parlamento Sekreterliği vazifesine getirilmiştir. Daha sonra Maarif Bakanlığı vazifesini üzerine almış, harp içinde dahi "içtimai reform öncüsü" olarak vasıflandırdığı hamlelere girişmiştir. Daha sonraları, 1944 senesinde "Butler Kanunu" olarak vasıflandırılan bir kanun hazırlamış, bununla 11 yaşından itibaren bütün çocuklara bedava tahsil temin ettirmiştir.

Maliye Bakanlığına getirilen Butler, elâstiki bir para siyasetini desteklemiştir. İngiltere'nin gelir ve ihtiyaçları arasında bir muvazene kurmak için büyük gayretler sarfetmiştir. 1952 senesinde Londra'da, 1944 senesinde Sidney'de toplanan milletlerarası maliye bakanları toplantısında büyük rol oynamıştır.

Bu hafta içinde İstanbul'da toplanan Milletlerarası Para Fonu ve milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının toplantısında gene İngiltere'yi temsil edecek ve mühim rol oynıyacaktır.

bilmiş son bir kaç orman parçasını silip süpüren yangın felâketlerinin henüz dumanları tüterken şimdi bir de seylâp âfetleri başlamış bulunuyor. Artık her yıl' memleketin şu veya bu bölgelerinin seller altında kalması beklenen ve tabiî karşılanan hadiseler arasına girdi. Bu bir orman meselesidir. Ormanlar Türkiyede mahvolmaktadır. Türkiye bir seller diyarı olmaya bu gidişle mahkûmdur. Tabiatın, kendi azgın kuvvetlerine bizzat kendisinin koyduğu maniler insan oğlunun eliyle mahvedildikten sonra gene insan eliyle kurulacak tesisler bunları durduramıyacaklardır. Ormanlar azgın kuvvetleri durduran onlara bilâkis faydalı olmak vasfım kazandıran tabii varlıkların başında gelir.

Türkiyede ziraat kuraklılığın pençesinde kıvranır. Kuraklık bir orman meselesidir. Türkiye toprağı kısırlaşma tehlikesinin kucağındadır. Kısırlaşma, yabanlaşma, bir aşınma ve taşınma meselesidir. Aşınma ve taşınma bir orman problemidir. Türkiyede beldeler her yıl artan bir sel felâketi ile karşı karşıyadır. Sel hasattan evvel veya rasgele bir zamanda gelirse ekseri ahvalde mahsulü de mahveder. Sel bir orman meselesidir. Hayvancılık ziraatle el ele yürütülmek gereken, onun gibi bir kuraklık v.s. gibi iklim ve hava şartlarına tabi bir iktisadî faaliyet koludur. O halde hayvancılık bir orman meselesidir. Bu suretle gidilirse orman varlığına kendiliğinden veya bir vasıtayla bağlanmıyacak hemen hiç bir memleket meselesi yok gibidir. İşte orman davası Türkiye için bir ana varlık davasıdır derken bu sözle yukarıda bir. kaçını sıraladığımız realiteler anlatılmak istenir. Fakat bütün bu hakikatlere rağmen Türkiye ormansızlığa doğru dört nala mesafe almaktadır. Ve bunda malesef ve binlerce defa maalesef, orman içinde veya kenarında yaşıyan 6 milyon nüfusun seçimlerde hesaba katıldığı zaman kader üzerinde nihaî rolü oynayacağı düşünülen reyi büyük çapta müessir olmaktadır. Türkiye için orman davası bir seçim, bir parti, bir ekseriyet, şu veya bu şekilde bir menfaat, bir nesil meselesi olamaz. Bu neslin, bu derece şuursuzca gelecek nesillerin haklariyle, var olabilme imkânlariyle oynayabilmesi aklın alacağı bir şey değildir. Bizim idrakimiz bu gidişi anlamakta ve izahta âciz kalıyor.

Muhalefet yıllarında orman meselesini başlıca bir istismar vasıtası haline getiren bugünkü iktidar partisi, iktidara geçtikten sonra da, hiç değilse, bu yoldaki gidiş süratini yavaşlatmamış; belki bilâkis arttırmıştır. Bu gidişle tarih karşısında nasıl bir durumda kalacağını, ne türlü bir adla adlandırılacağını düşünme zamanı bizim kadar kendisi için de gelmiş olmalıdır artık!

Türkiye ormanlarının mahvoluşu karşısında gösterilen bigânelik aynen ormancılık mesleği ve bu mesleğin kadrosuna karşı da gösterilmektedir. Biz bu yazımızda asil bunun üzerinde durmak istemiştik. Yürekler acısı hal sözün bu konuya intikalini elde olmıyarak geciktirdi.

Bir mütehassısın anlattıkları

Bir kaç yıl önce bir ormancılık mütehassısının izahlarını dinlemek fırsatını bulmuştuk. Mütehassısın fikrine göre, Türkiyede ilmi yahut modern mânada ormancılık yapılabilmek için en az 5-6 bin yüksek tahsil görmüş yüksek orman mühendisine ihtiyaç vardır. Yine ayni zatın bilgisine göre, ki bizzat öğrenebilmek ve bilmek durumunda idi, ormancılık işlerini yürütmeye memur teşkilâtın elinde - Orman Genel Müdürlüğü - ancak ve ancak 500 kadar yüksek mühendis bulunuyordu. Bunun da bir kısmı Ankarada ve diğer il merkezlerinde sırf büro ve kırtasiye işleriyle meşguldü. Geçen bir kaç yıl içinde gördüğümüz ve duyduğumuz.

Nedim Ökmen

Davaların en büyüğü

hadiseler durumunun bugün o günden daha da kötüye gider şekilde geliştiğine hükmetmeye hak verdirecek tarzda gelişmişlerdir.

Türkiyede ormancı, liseden sonra, en son ilmî metodlara göre araştırma ve tedrisat yapan bir fakültede dört yıllık ilmî ve meslekî bir tahsille yetişir. Genç ormancı buradan gönlü, vicdanı ve aklı tam mânasiyle heyecan dolu, iman dolu olarak çıkar, daha doğrusu çıkardı. Şimdi, bunca olup biten görüldükten sonra, ayni heyecan ve imanın devam etmesi, edebilmesi hususunda, açık söyliyelim, bizim şüphemiz vardır. Ama biz her şeye rağmen bu ruhun devamını candan dileriz.

Genç orman mühendisi, Fakülteden ayrılıp hayata atıldığının daha ertesi günü hayatın hemen Türkiyede hiç bir yüksek tahsil mezunu gence göstermediği nice meşakkatle karşı karşıya gelir. Kesim ve istihsal mevsiminde milyonlar değerindeki millî servetin mesuliyeti onun üzerindedir. En iptidai şartlarla ve vasıtalarla millet malına zarar getirmeden istihsal işini tamamlamak onun işidir. Bereket versin ki istihsal, Türkiye ormanlarında şimdi cüzidir» Günlerce at veya katır sırtında, jandarma misali» kaçakçı kovalamak onun vazifesidir. Her gün ormanda veya bir dağ başında yırtıcı bir hayvan ve bundan daha çok tehlikeli olan orman kundakçısının ve orman kaçakçısının silâhı ile karşı karşıya olan odur.

Kanunen kendilerine yetki verilmiş meslek erbabı bir tarafa, mesleği uğrunda kaatil ve mahkûm olmuş, ormancıdan başka, bir meslek erbabı gösteremezsiniz.

Ormancı en asgari medeni insan ihtiyaçlarından mahrum bir şekilde kaderini ve çilesini doldurmaya adeta mahkûm edilmiştir. Üstelik bir de evlenmişse bir kaç canı daha bu gülmek nedir bilmiyen kaderine ortak etmiş demektir.

Şu saydığımız emek ve bunca meşakkatin karşılığı, mükâfatı nedir bilir misiniz? Otuz lira aslî maaşın karşılığı olan 187 lira ile, geceyi ormanda geçirmek şartı ile alacağı bilmem kaç kuruşluk harcırah! Bunlara hemen cemiyet nazarında küçük görülme ile haksız gadre uğramayı rahat rahat ilâve edebilirsiniz.

İşte Türkiyede orman dâvası böylece hal olunacaktır.

Türkiye bugün bilmem hangi hanende hanım veya beyine ödenen seans ücretinin üç veya dört rakamlı ve pek muhterem bir milletvekilimuharririn de ifade ettiği gibi, hususi otomobillere ödenen bedelleri beş veya altı rakamlı sayıların ifade ettiği bir memlekettir.

Halbuki söz vardır, der ki: "Her nimet bir hizmet karşılığıdır. Yahut her hizmet bir nimet karşılığıdır."

Gördüğümüz nice hizmetlere temin ettiğimiz malûm nimetlerle bu davalar yürüyemez.

Orman dâvasında ciddî olmaya karar verdiğimiz zaman ilk yapacağımız işlerin başında onun gönülden sahibi ormancının durumunu ele almak gelmelidir. Ormancılığa, cidden lâyık olduğu, şerefli durumu kazan-, dırmalıyız. Bunun için Orman,Fakültesini İstanbul Üniversitesinden ayırıp Teknik Üniversiteye bağlamak, mahiyet itibariyle, çok isabetli bir hareket olacaktır. Bu yoldan teknik Üniversite mezunu yüksek orman mühendisine çok daha geniş iş ve kazanç imkânları kazandırılmış olur. Biz meselenin halli için daha uygun bir hal şeklinin mevcut olduğuna kani bulunmuyoruz.

Fransa

İhracatın tanzimi

Son günlerde Fransız ihraç rejiminde oldukça esaslı değişiklikler yapılmıştır. Her memlekette olduğu

gibi Fransada da ihracât bir bakım kaidelere bağlı olarak ve muayyen usullerle yapılır. Yenilerde yapılmış olan değişiklik-, uzun formalitelere bağlı olarak ve muayyen usullerle yapılır. Yenilerde yapılmış olan değişiklik, uzun formalitelere bağlı olmaksızın kolayca ihraç olunabilecek malların değerine dairdir. Yakın zamanlara kadar basit Usule göre ihraç olunabilen malların kıymet itibariyle azamisi 50.000 Franktı. Bu miktar bu günlerde dört misli arttırılarak 200 bin franka çıkarılmıştır. 200 bin frankı aşmayan ihracat hiç bir hususî formaliteye tabi olmaksızın yapılabilecektir. Fransız ihracatçısı bundan böyle, bu meblâğ için, ihraç olunan mal bedelini bir bankada tutmak ve bundan başka döviz kontrol sistemi dolayısiyle derpiş olunan zaman öldürücü bir seri formaliteleri ifa etmek mecburiyetinden kurtulmuş bulunmaktadır. İhracat karşılığının tediyesi basit bir surette posta havalesiyle yahut da kolayca elden yapılabilecektir. İhraçları sarahaten yasak edilmiş mahsuller bu basit usulden istifade edemezler. Bu türlü mallar usulün istisnalarından birini teşkil ederler. Bunun yanında ihraçları ancak hususî lisanslarla mümkün olabilen inallar için bahis mevzuu kolay usul caridir. İhracatı ancak asgarî fiyatlara riayet etmek şartiyle mümkün olan konyak, armanyak, şampanya ve Bordo şarabı gibi içkiler için' basit usul son tadile 'göre yani 200.000 Franklık ihracatta değil, eskisi gibi 50.000 Franka kadarki ihracatta cari olacaktır. İsviçreye yapılan ihracatta İsviçreli ithalâtçılar bedeli, İsviçrede cari olan hükümlere bağlı bir tediye usulünce tediyede bulunacaklardır.

Arjantin

İkinci beş yıllık plân

Arjantinde ikinci beş yıllık plânın mecmu masrafları miktarı 39,5 milyar Pesos'a yükselmiştir. Kasım 1952 tarihinde ikinci beş yıllık plân ilk defa ilân ve neşredildiği zaman Arjantin hükümeti mecmu masrafları 32,5 milyar Pesos tahmin etmişti. Bundan böyle 39,5 milyar Pesos olması kabul edilen ikinci beş yıllık plân masraflarının 13,4 milyarı, yıllık ortalaması 6,7 milyar olmak üzere, 1953 ve 1954 yıllarında yapılmıştır. Bu paraların yatırımında en büyük paylar ulaştırma ve enerji tesislerine gitmiştir.

1955 - 1957 yılları için bu vaziyete göre 26,1 milyar Pesosluk bir harcama ve yatırım yapılacaktır. Bu yıllık ortalama 8,7 milyarlık bir yatırım demektir. Ancak Arjantindeki fiyat seviyesinin yükselme istikametindeki temayülü nazarı dikkate alınarak denilebilir ki 1957 yılına varıncaya kadar bahis mevzuu beş yıllık plânın mecmu masrafları daha da yükselmekte devam edecek ve 39,5 milyarı aşacaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Yakın Doğu

İsrail - Mısır gerginliği

Yakın Doğunun barut fıçısı olan İsrail - Mısır hududunda durum, geçen haftalar içinde yemden karışmış bulunuyor. Amerikan Dışişleri Bakam Foster Dulles'ın Arap - İsrail anlaşmazlığına bir son vermek üzere hazırladığı plânın açıklanmasından hemen sonra, bu bölgedeki Mısır ve İsrail kuvvetleri arasında bir kere daha çarpışmalar vuku bulmuştur.

İkinci Cihan Savaşı sonrasının en önemli ve dünya barışı için en tehlikeli olaylarından birini teşkil eden Arap - İsrail mücadelesi henüz hatırlardan çıkmamıştır. Asırlar boyunca kendilerinin bildikleri topraklar üzerinde ve kendilerine komşu bir Yahudi devletinin kurulmasına ta-

Abdünnâsır
Yumruk

hammül edemeyen Arapların İsrailin varlığına son vermek gayesiyle giriştikleri bu mücadele 1949 yılında sözde bir mütareke ile nihayetlendirilmiş, fakat o günden beri de geçici ve mevzii çarpışmalar eksik olmamıştır. Mücadele kılık değiştirerek tedhiş hareketleri halinde devam etmektedir. Mısır ve İsrail kuvvetleri zaman zaman birbirlerinin topraklarına tecavüz ederek sivil «ahalinin ölümüne sebebiyet vermekte, sonra da kabahati karşı tarafa yüklemeye çalışmaktadırlar. Nitekim geçen 28 Ağustos gecesi iki saat süren karşılıklı bir ateş teatisi ile başlayan ve şu satırların yazıldığı sırada devam etmekte olan yeni çarpışmaların vebalini de Mısır Israilin, İsrail de Mısırın üzerine yüklemeye çalışmaktadır.

Yeni hâdiselerin yeni ihtilâflardan doğduğu sanılmamalıdır. Arap devletleri ile İsrail arasındaki gerginlik hep aynı ana davadan, İsrailin "varlık veya yokluk" davasından çıkmaktadır. Gerçi bu ana davaya 1949 yılında imzalanan mütarekeden sonra mülteciler meselesi, sınırlar meselesi, karşılıklı emniyet meselesi gibi yenileri de katılmamış değildir. Fakat esas anlaşmazlık hep aynıdır. Arap devletlerinin kendi rızaları hilâfına kurulan komşu İsrailin varlığına tahammül edememelerinden doğmaktadır. Bu ana dava halledilmeden diğerlerinin çözülmesi beklenilmemelidir.

Fakat şimdiye kadar Arap devletleri ile İsrailin arasını bulmaya çalışanlar - her nedense - bu hakikati görmezlikten gelmişlerdi. Geçen hafta açıkladığı plânı ile Foster Dulles da bu gafiller zümresine katılmıştır.

Dulles plânı

Dulles, hazırladığı plânda, İsrail - Arap anlaşmazlığını üç meseleye inhisar ettiriyordu.

1. Arap mültecileri meselesi: İsrail ile Arap devletleri arasında vuku bulan harp sırasında Filistinde bulunan bir kısım Arapların topraklarını terk ettikleri malûmdur. Harpten sonra Arap devletleri bunların İsraile geri dönmelerini istemiş, fakat İsrail - bu husustaki Birleşmiş Milletler kararma rağmen - harp içinde yurtlarını t erkeden Arapları bir daha geri kabul edemiyeceğini bildirmişti. Dulles, plânında, halen kampta yaşayan ve sayıları yarım milyonu aşan - 600 bin - mültecinin imkân nisbetinde İsraile kabulünü, bu mümkün olmadığı takdirde de tazminini istiyordu. Böyle bir tazminat büyük bir yekuna baliğ olacağından İsrail tek başına bu yüke katlanamazsa Amerika Birleşik Devletleri kendisine gerekli krediyi temine, kredi temin edilemediği takdirde de bizzat malî yardımda bulunmaya hazırdı. Yerlerine iade edilecek Arap mülteciler için ise ayrı bir program tatbik edilecek ve bunlar ziraat için açılacak yeni topraklara yerleştirileceği gibi iktisaden de kalkındırılacaktı.

2. İsrailin ve Arap devletlerinin güvenlikleri: Arap - İsrail harbi 1949 mütarekesi ile son bulduktan sonra Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa yayınladıkları müşterek bir beyanname ile Arap devletlerini İsrail hücumuna, İsraili de Arapların hücumuna karşı garanti ettiklerini bildirmişlerdi. Dulles yeni plânında büyük devletlerin esasen mevcut garantisini Birleşmiş Milletlerin himaye ve nezareti altına koymayı teklif ediyordu. Arzu ettikleri takdirde başka devletler de bu garantiye iştirak edebileceklerdi.

Foster Dulles
Menfaatler

3. Sınırlar meselesi: Dulles açıklanan plânında şimdiki sınırların kesin olmadığını, hak ve nısfet kaidelerine göre yeniden çizilebileceğini söylüyordu. Fakat o kadar... Esas mesele bu hak ve nısfet kaidelerini kimin tesbit edeceği ve kimin tatbik edeceğiydi. Dulles bu konuda fazla sarahate yanaşmıyordu.

Gecen haftaki çarpışmalar

*D*ullesin açıkladığı plan henüz Arap devletleri ve İsrail tarafından cevaplandırılmadan Mısır - İsrail sınırında yeni çarpışmaların başladığı haberi gelmiştir. Alman haberlere göre çarpışmalar Gazze bölgesinde vuku bulmuştu. Bu bölge ise gerçekten netameli bir yerdi. Hemen her gerginlik buradan çıkıyor, her çarpışma burada başlıyordu.

Bu seferki karışıklık tahminler hilâfına oldukça uzun sürmüştür. Hâdiseye hangi taraf m sebebiyet verdiği kati olarak bilinememekte, fakat çarpışmaların iki saat kadar devam eden karşılıklı ateş teatisi ile başladığı söylenmekteydi. İlk savaş gününün hemen ertesinde Birleşmiş Milletler mütareke komisyonu başkanı General Edson Burns derhal vaka mahalline giderek ateş kesilmesini istemiştir.

Ateş kes teklifi Mısırlılar tarafından kabul edilmiş, fakat İsrail buna yanaşmamıştır. İsrail ateş kesmek için Mısırın bu seferki hadiselerin mesuliyetini yüklenmesini istiyordu. Bu teklif bütün Arap devletlerini kızdırmış, Türk - Irak paktının imzasından beri Arap dünyasında beliren ayrılıkları bir an için ortadan kaldırarak bütün Arapları İsraile karşı cephe almaya sevketmiştir. Bu arada Irakın Mısıra yardım teklifi Arap devletleri arasında İsraile karşı olan cephe birliğini göstermek bakımından manalıdır,

Gazze civarında bulunan sularda balık avlamak isteyen bir devlet de Rusya olmuştur. İlk hadiselerin hemen ertesinde Amerikan Dışişleri Bakanı Foster Dulles tarafından Rusyanın Arap devletlerine silâh satmak teklifinde bulunduğu açıklanmıştır. Dulles bu haberi verdiği basın konferansında Arap devletlerinin istedikleri devletten silah satın almakta serbest olduğunu, ancak Rusyanın bu hareketinin Cenevre konferansından sonra yaratılan dostluk ve sulh havasına aykırı düştüğünü söylemeyi de unutmamıştı. Bu sözler hem Rusyayı, hem de Arapları kızdırmıştır.

Şu satırların yazıldığı sırada alınan haberler bu mıntakada her gün ayrı bir hadisenin vuku bulduğunu Ve her iki tarafın da küçümsenemiyecek kayıplar verdiğini gösteriyordu. Bu son hadiseler bir kere daha belirtiyor ki Batılı devletlerce bir istikrara kavuşturulmak isteyen bu bölge İsrail - Mısır ihtilâfı bir hal tarzına bağlanmadan hür dünyanın emellerine hizmet edecek bir duruma gelemez. Bu ihtilafın halli için de her şeyden önce tali meseleleri bir tarafa bırakarak esas davanın ciddiyet ve cesaretle ele alınması gerekir. Mısır ve diğer Arap devletleri İsraili tanıyıp, onunla yanyana yaşamaya razı olacaklar mıdır? Esas dava budur ve kolay kolay halledilecek cinsten değildir. Arap devletleri realiteleri gören ve onlara göre hareket eden idarecilere sahip olmadıkça veya şimdi iş başında bulunanlar itidale yanaşmadıkça Arap - İsrail ihtilâfı Yakın Doğunun bağrında işleyen bir yara olarak kalmakta devam edecektir.

Bir istifa

Bir yandan Mısır - İsrail gerginliği bütün şiddetiyle devam ederken, diğer yandan aynı günlerde Kahire gazetelerinin "Cemiyet hayatı" sütunlarında da şaşırtıcı bir havadis veriliyordu: Mısır Millî İstikamet Bakanı ve Sudan işlerini idare ile görevli Yüzbaşı Salah Salim bir müddet için "izinli" addediliyordu. Gerçi bu Mısır İhtilal Konseyinin bu asli ve faal üyesine işbaşına geldiğinden beri verilen ilk izin değildi. Salah Salim bundan önce de birkaç kere iş başından uzaklaştırılmış ve sonra tekrar vazifesine avdet etmişti. Geçen Ağustos ayında Arap memleketlerine yaptığı ziyaretten sonra kusa bir müddet için işten uzaklaştırıldığı halâ hatırlardadır. Bu bakımdan, yeni haberin taaccüple karşılanmaması gerekiyordu. Fakat havadis şu bakımdan şaşırtıcıdır: verilen izni Salah Salimin istifası takip etmiştir. Bu, Milli İstikamet Bakanı ile İhtilâl Konseyi arasındaki fikir ve görüş ayrılığının bu sefer ciddi olduğunu göstermektedir.

İstifanın sebebi nedir? Yakın Doğu olaylarını yakından takip edenler Mısır İstikamet Bakanının istifasını Sudan meselesine ve bu konuda gösterdiği başarısızlığa bağlıyorlar. Bu meseleyi geçen sayılarımızdan birinde (AKİS, sayı 68) uzun boylu izah etmiştik. Orada da söylediğimiz gibi, Sudan .halen Mısır ile İngilterenin müşterek idaresi altındadır ve 1956 yılı başında ve milletlerarası bir komisyonun nezareti altında yapılacak seçimle kurulacak bir Kurucu Meclis Sudanın bundan sonraki mukadderatını tayin edecektir. Bu meclisin vereceği karara göre Sudan ya bağımsız bir devlet olacak, yahut da Mısıra bağlı müstakil bir Cumhuriyet ilân edilecektir.

Başlangıçta Sudan halkı ve idarecileri Mısıra bağlanmayı daha uygun görüyorlardı. Fakat bundan bir ay kadar önce alınan haberler ve ondan sonraki yeni gelişmeler Sudanlıların fikirlerinin değiştiğini göstermiştir. Mısır idarecileri Sudanda uğradıkları bu hezimeti Salah Salim tarafından takip edilmekte olan politikanın yanlışlığına hamletmişler ve Milli İsti-

Salâh Salim
Oynarken yürüdü

Kaynayan Fas'ı Gördüm

Kadri KAYABAL

Geçen sene bugünlerde, şimdi korkunç bir ayaklanmanın başlamış olduğu Fas'ın en büyük şehirlerinden Kazablanka'da bulunuyordum.

O günlerde Fas, için için kaynıyordu. Gün olmuyordu ki, Fas milliyetçileri bir Fransız polisini veya askerini öldürmesinler; yahut Fransızlarla işbirliği yapan bir Faslının evini veya işyerini berhava etmesinler!..

Yayılmakta olan suikast ve sabotaj dalgasının, bugün patlak veren ayaklanmayı hazırladığı, daha 0 günlerde belli idi.

*

Milliyetçilerin parolası değişmiyordu: Eski Sultan Beşinci Muhammed tahtına dönünceye kadar Fransızlara ölüm!...

Bu ilk nazarda, bir istiklâl mücadelesini değil de, bir taht kavgasını andırıyordu. Fakat, Beşinci Muhammedi, yani Muhammed Bin Yusufu, Fas istiklâlinin sembolü haline getiren sebepler vardı. O tahtına dönerse, Fas milletini istiklâle götüren yollar açılabilecekti.

Bir sabah, koskoca Kazablanka şehrinde, daracık sokaklı Medina mahallelerinden Avrupalıların oturdukları modern mahallelere varıncaya kadar, bütün çöpçüleri, işlerini güçlerini bırakıp, duvarlardaki yazıları silmeye Çalışırlarken görmüştük...

Faslılar, her tarafa Muhammed Bin Yusuf'un ismini yazmışlardı.. Bu küçük hareket bile, Fransızları sinirlendirmeye kâfi geliyordu.

Faslıların, eski sultan Muhammed Bin Yusufu taparcasına sevmelerinin sebebini, onun Fas istiklâlinin sembolü haline gelmesindeki âmilleri, Fas ulemasından Gennûn, bizzat şahidi olduğu tarihi bir vakayı da açıklamak suretiyle bana anlatmıştı:

"İkinci Cihan Harbinin sonuna doğru, Roosevelt Kazablanka'da Anfa otelinde, Fas Sultanı ile başbaşa görüşmek istiyor. Fransız Umumi Valisi, Roosevelt'in karşısına dikilip:

— Ekselans, diyor, Fas'ın statüsü, Sultan'ın bir devlet adamı ile görüşürken, yanında Fransız Umumi Valisinin de, bulunmasını icap ektirir.

Amerika Cumhurbaşkanı acı acı gülüyor. Anavatanını Almanlara Ur kaç ay içinde teslim eden mağlûp Fransanın, müstemlekesinde dost bir devlet başkanına karşı takındığı tavra hayret etmektedir.

Fakat münakaşa etmiyor. Sadece:

— Ben Sultanla başbaşa görüşmeye karar verdim!

deyip kesiyor. İşte bu görüşmede, Sultan, müttefiklere her türlü müzaherette bulunacağını bildiriyor, fakat harpten sonra Fas'a istiklâl verilmesini istiyor. Roosevelt, Sultana kati teminatta bulunmakta hiç bir mahzur görmediğini açıklıyor."

Fas ulemasından Gennûn, bu vakayı hikâye ettikten sonra, şöyle demişti:

"— Sultan Muhammed Bin Yusuf, harp biter bitmez, derhal İstiklâl Partisi liderleriyle temasa geçti. Onlarla sonuna kadar, Fasın istiklâli için çalışacağını söyledi. Bir müddet sonra da, Fransızlardan resmen Fasa muhtariyet verilmesini istedi. Bu talebi bildirmesinden bir kaç gün sonra Fransız Umumî Valisi, Sultanın Rabat'daki sarayına geldi. İşte ben, o sıralarda Sultanın yanında idim.

Fransız generali:

— Majeste, dedi, İstiklâl Partisini kanun dışı ilân ediniz.

Sultan, kesip attı:

— Bilâkis, ben de onlar gibi düşünüyorum!

Umumî Vali, derhal muhafızlara döndü:

— Majestenin tayyaresi hazırlansın!

Bu konuşma cereyan ederken, Rabat sokaklarında, bir Fransız uşağı olan Marakeş paşası El Glavi'nin Berberi aşiretleri Sultan aleyhinle tezahürat yapmakta idi.

Sultan böylece Madagaskar'a gönderildi."

Bu hâdiseden sonra, Muhammed Bin Yusuf, Fas milletinin kalbine yerleşmişti.

Fasda görüştüğüm bütün milliyetçiler, ayni şeyi söylüyorlardı:

"— Muhammed Bin Yusuf, tahta dönerse, talepleri Fransızlar tarafından kabul edilmek şartiyle dönecektir."

Bu taleplerin başında, Fasa muhtariyet verilmesi gelmektedir.

Yine Fas milleti biliyordu ki, Sultan Muhammed Bin Yusuf, Fası tam istiklâle götürünceye kadar Fransızlarla mücadele etmekten çekinmiyecektir.

*

" Bugün, pek çok kimsenin kendi kendine sorduğu suallerden biri de şudur:

"— Faslılar, silâh ve cephaneyi nereden buluyorlar?"

Bugün Fas milliyetçileri, muntazam kuvvetler halinde mücadeleye girecek duruma gelmişlerdi. İlk zamanlar, Almanlardan kalma bir tabancanın elden ele dolaştığını ve bir tek silâhla bir kaç milliyetçi gencin, müteaddit suikastler yapmakta olduğunu, bana milliyetçi şefler söylemişlerdi.

Yine aynı şefler: "— Silâh sıkıntımız yakında tamamen ortadan kalkacak, İspanyol Fasına giderseniz bunu daha iyi anlarsınız!" diye ilâve etmişlerdi.

Dedikleri doğru idi. İspanyol Fasının merkezi olan Tetuan'da kaldığımız on gün içinde, bunu daha iyi anladık. İspanyol Fası, Fas harekâtının âdeta karargâhı haline gelmişti. Faslı milliyetçilerin faaliyetine İspanya göz yumuyordu. Rejim farkından tutun da, iktisadî rekabete kadar, her şey İspanya'nın Fasta Fransız hakimiyetini istememesine sebepti. Oran'da, halkın büyük bir kısmı, arapçadan sonra İspanyolca konuşuyordu. Belediye meclisinin resmî dili dahi ispanyolca idi. Hal böyle iken, Oran Fransız müstemlekesi olarak bırakılmıştı. İspanya Kuzey Afrika'da Fransızlar tarafından haklarının yendiğine kaani idi. Bütün bunlar, Fas hadiselerinde, İspanyanın Fas milliyetçilerini desteklemesinin sebepleriydi.

Tetuan'daki İspanyol Kültür Ataşesine:

"— Peki, demiştim, birgün İspanyol Fasında da bir ayaklanmadan korkmuyor musunuz?"

"— Hayır, diye cevap vermişti. Franko, İspanyanın, İspanyol Fasından bir gün çekileceğini ifade etmiştir. Biz, buradaki halk kendi kendini idare edecek duruma gelince, çekilebiliriz!"

Fas ayaklanmasının ikinci mesnedi de Libya'dır. Başta Mısır olmak üzere, bazı Arap devletleri Libya yolu ile Fas'a yardım yapmaktadırlar. '

Öyle görülüyor ki, Fransa, ya Kuzey Afrika milletlerinin haklarını tanıyacak veya Hindiçini'de uğradığı akıbete uğrayacaktır.

kamet Bakanına ağır hücumlarda bulunmuşlardır. Bu hücumu Bakana verilen izin, onu da istifa takip etmiştir.

Salah Salim bakanlıktan ayrıldığı gibi, ihtilâl Konseyinden de çekilmiştir. Mısır dış politikasında faal rol oynayan istikamet Bakanının istif asından sonra Mısırın, milletlerarası münasebetlerinde yeni gelişmeler beklemek yanlış olmaz. Gerek kabinede,gerek İhtilâl Konseyinde bir zamanlar çok ağır basmış olan bu müfrit ihtilâlcinin şimdi her iki teşekkülden de aynı zamanda uzaklaşmasiyle, Mısır dış politikasına aklı selim ve itidalin avdeti imkân dahiline girmiştir. Mısır idarecilerinin bundan böyle takip edecekleri dış siyaset sadece kendilerini değil, fakat Yakın Doğuda itidal ve sağduyunun yerleşmesini dünya barış ve güvenliği için elzem gören batılı devletleri de yakından ilgilendirmektedir.

Birleşmiş Milletler

Yerinde sayanlar

Geçen sayımızda toplantılarına başladığını bildirdiğimiz Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Komisyonu, şu satırların yazıldığı sırada birinci çalışma haftasını geride bırakarak ikincisine girmiş bulunuyor. Alınan haberler hiç de iç açıcı değildir. Başlangıçta dolaşan söylentiler bu seferki toplantı süresinde en önemli müzakere mevzuunu teşkil edecek "silâhsızlanmanın kontrolü" meselesinde Amerika Birleşik Devletlerinin Rus görüşüne yanaşmayı kabul edeceklerini gösteriyordu. Fakat şimdi öyle anlaşılıyor ki "kontrol" meselesi - 1947 den bu yana, her yıl olduğu gibi - 1955 yılında da büyük devletler arasında bir anlaşmazlık konusu olmakta devam edecektir. Zira, Komisyondaki Sovyet temsilcilerine göre, bu seferki oturumlardan birinde açıklanan yeni Amerikan plânı, geçen Mayısta Sovyet Rusya tarafından ileri sürülen ve Komisyon çalışmaları sırasında hiç bir değişikliğe uğramadan tekrar edilen Rus plânına, getirdiği kontrol sistemi bakımından uygun olmakla beraber, tatmin edici değildir.

Silâhsızlanma ve ondan doğan muhtelif meseleler hakkındaki Amerikan ve Rus görüşlerini geçen sayımızda izah etmiştik. Bu izah şurasında da belirttiğimiz gibi, silâhsızlanmanın kontrolü mevzuunda iki büyük devlet arasında büyük bir anlaşmazlık mevcuttu. Sovyetler Birliği kontrollerinin münakale merkezlerine, hava meydanlarına, ana yol ve limanlara yerleştirilecek müşahitler tarafından yapılmasını istiyor, buna mukabil Birleşik Devletler kontrol ekiplerinin sadece bu noktaları değil, aynı zamanda bütün askeri ve sınai tesisleri de murakabe etmelerini taleb ediyordu. Birleşik Devletler, ayrıca, bu kontrolün havadan yapılması hususunda da israr ediyordu. Halbuki Amerikanın silâhsızlanma komisyonundaki temsilcisi Harold Stassen tarafından açıklanan yeni plânı, şimdiye kadar kurulmasını istediğinden epey farklı ve Sovyet Rusyanın talep ettiğine yakın yeni bir kontrol sistemi getirmektedir. .

Amerika Birleşik Devletleri geçen hafta içinde açıklanan bu yeni plânında kendisi ile Sovyet Rusya arasında karşılıklı ve iki taraflı bir kontrol sisteminin kurulmasını teklif etmektedir. Bu sistem gereğince, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya silâhlı kuvvetlerinin ve askeri tesislerinin plânlarını karşılıklı olarak değiş-tokuş edecekler ve sonra da, bunları daimi olarak karadan ve havadan murakabe altında bulunduracaklardır. Görüldüğü gibi, teklif Eisenhower tarafından Cenevre'de ileri sürülenin yumuşatılmış şeklidir. Havadan kontrolden vazgeçilmemiş, fakat Rusları memnun etmek için bir de karadan yapılacak kontrol ilâve edilmiştir. Oysa bu şimdiye kadar Amerikalıların düşündüklerine aykırıdır.

Bugüne kadar bahis konusu bile etmediği bir sistemi teklif olarak ileri sürerek bir hal tarzına varılmasını arzuladığını gösteren Birleşik Devletlerin aksine, Sovyet Rusya, geçen 10 Mayısta yaptığı tekliften bir adım bile ayrılmış değildir. Bu teklifinde Sovyet Rusyanın, silâhlı kuvvetlerin azaltılmasını, en kısa bir müddet içinde atom silâhlarının imhası ile 'bunlarla ilgili tecrübelerin yasak edilmesini, bunlardan sonra yukarıda saydığımız noktalara yerleştirilecek müşahitler vasıtasıyla kontroller yapılmasını istediği okuyucularımızın malûmudur. Kontrol sisteminde Amerikalıların kendilerininkine yakın bir teklifle karşılarına çıktığını görünce Sovyet Rusya bu sefer de Amerikan plânın diğer Rus isteklerini dikkate almadığım, bir kontrol sistemi kurulmadan önce silâhsızlanmaya gidilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ruslara göre kontrol meselesi ihmal edilmemeli, fakat herşeyden önce silâhsızlanma mevzuunun kendisi görüşülmelidir. Halbuki Amerikan plânı sadece kontrol meselesini bahis konusu etmektedir.

İngiltere ve Fransa'ya gelince, bu devletler de birer plânla ortaya çıkmış bulunuyorlar. Fransız plânı başlıca iki noktadan ibarettir: Birinci nokta bütçelerdeki silâhlanma masraflarında kısıntı yapılması, ikincisi de milletlerarası bir silâhsızlanma teşkilâtının kurulması hususundadır. Bu plân bellibaşlı bir hususiyeti olmayan İngiliz teklifine nisbetle daha çok dikkati çekmiştir.

Silâhsızlanma komisyonunun ilk hafta çalışmaları göstermiştir ki Cenevre konferansından sonra dünyayı 'kaplıyan iyimserlik havasına rağmen siyasi hayatta bir şey yoktur. Dünya meseleleri halâ askıda, büyük anlaşmazlıklar halâ pusudadır. Sadece eskiden asık bir çehreyle görüşülen konular, bu gün güler yüzle müzakere edilmektedir, o kadar... Önümüzdeki günler bunlardan hangisinin bir hal tarzına bağlanıp hangisinin anlaşmazlık konusu olmaya devam edeceğini gösterecektir.

Terbiyede yeni metodlar
Çocuk taş bebek değildir

Çocuk

Yeni doğanlar

Otuz yıl öncelerine kadar çocuk hijyenini üzerinde ders verenler, çocukları hayatlarının birinci yılında, bir hazım borusundan ibaret gibi anlatırlar, çocuk besisi üzerinde ısrarla dururlar, bir çok formüller, diyet şekilleri, plânlar verirlerdi. Şimdi bu görüş tarzı biraz değişmiş bulunuyor. Şüphesiz bugün de çocuğun sadece gıdasına önem verenler ve onu bir hazım borusundan ibaret sananlar, gıda prensiplerini sayıp dökenler ve bazan birbirine taban tabana zıd fikirler ileri sürerek çocuklarda hazım cihazının adaptasyon kapasitesini aşan formüller verenler vardır. Hakikatte ise yeni doğmuş bir çocuk sadece hazım borusundan ibaret değildir. Onda oldukça gelişmiş bir de sinir sistemi vardır. Nörolojisi Andre Thomas'ın müşahedeleri göstermiştir ki çocukta ilk teneffüs hareketleri, en mükemmel suni teneffüs kaidelerine uygun olarak evvelâ bizzat Kendisi tarafından ayarlanır. Daha doğar doğmaz çocuk sert ve ufki bir satıh üzerinde ayakta tutulacak olursa yürüme hareketleri **der-**, hal başlar, dudakların etrafındaki refleksler tetkik edilirse dudak hareketlerinin de hazır oldukları anlaşılır. Ağzın etrafındaki deri hassasiyeti de çok inkişaf etmiştir. Teni doğmuşlarda lezzet hissi de gelişmiş bir haldedir. (Beslenmeleri için gerekli başlıca maddelerin tadını alabilirler. Acıyı, ekşiyi, tuzluyu, tatlıyı ayırd edebilirler. Ağızdan gıda alabilmeleri, beslenmeleri, gelişmeleri için her şey hazırlanmıştır. Doğumdan başlıyarak çocuğun nöropsişik gelişmesi zamanla muayyen safhalar halinde ilerler. Bacakların motris olan ödevleri statik bir koordinasyonla gittikçe gelişerek nihayet ayakta durma ve yürüme haline inkilâb eder. Psikomotris olan bazı diğer ödevler de dinamik bir koordinasyonla gittikçe entellektüel ve afektiv fiiller haline gelirler. Birinci ayın sonunda veya altıncı haftada gülme ilk psikomotris belirti olarak ortaya çıkar. Sosyal- münasebetlerde gülmenin çok önemi vardır. Gülme annenin yüzünü, memesini veya emziği gördüğü zaman çocuğun gösterdiği bir sevinç belirtisidir. Birinci yılda çocuk kollarını arzuladığı şekilde kullanarak eşyaya sahib olmağa başlar. Nihayet konuşur. Daha dünyaya gelir üretmez koyuverdiği ilk feryattan tutun da eşyaya alâkasını gösteren sembolik, mânâsız, uydurma kelimeleri aşarak nihayet kelime ve cümle halini alan bu iş artık çocuğun düşüncelerinin ve sosyal münasebetlerinin ifadesi demektir. *

Görülüyor ki yeni doğmuş bir çocuğu sadece ve basitçe bir hazım borusu gibi veya yukardan verileni' boşaltan bir huni gibi telâkki etmeğe imkân yoktur. Daha doğduğu anda çocuk seçen, his eden, duyduklarını, ıztıraplarını, acılarını, üzüntülerini ve hiddetlerini ifade eden bir varlıktır.

Müşterek hayat

Birinci yaşında hattâ daha sonraları meme çocuğunu bir bütün olarak müstakil bir varlık halinde tasavvur etmeğe de imkân yoktur. Doğduğu andan itibaren onu çevresinden tamamen tecrid edilmiş sayamayız. O bulunduğu muhitle senbiyoz - müşterek hayat - halindedir. Spitz'in 1945 de yaptığı yeni etüdler ve film tetkikleri ile anlaşılıyor ki yeni doğmuşun ve süt çocuğunun çevresi, anasının muhitidir. Bütün birinci yaş süresince çocuk anasiyle senbiyoz halindedir. Anasından gerekli gıda maddeleriyle beraber entellektüel azığını da alır. Konuşmayı da anası sayesinde öğrenir. Çocuk bir yandan da anasına bir çok şeyler verir. Onu her bakımdan tatmin eder. Yaşama saadeti, neşe, müşkülleri yenme gayreti, cesaret, mücadele arzusu hep bunlar arasındadır. Doğumdan başlıyarak bütün birinci yaş sırasında devam eden bu senbiyoz, aile şartları normal kalmak şartiyle çocuğun psikomotör gelişmesini temin eder.

Anadan mahrumiyet

Deneyler gösteriyor ki ana ile çocuğun erken olarak ayrılmaları çocuğun bütün hayatında derhal tesirler yapar. Çocuk sinirli, hiddetli, düşünceli ve hırçın olur. İştahı kesilir, uykusu kaçar. Ayrılık birkaç gün sürerse bunların hepsi düzelir, yoluna girer. Fakat ayrılık uzun sürerse veya tam bir ayrılık mevzubahs ise çocuk, yaslı, mahzun, karanlık bir hal alır. Birkaç ay içinde de boyca, ağırlıkça, anasının yanında kalan çocuklara nazaran bir duraklama başlar. Motor ve psikomotor gelişme, yürüme, idrak, konuşmada aşikâr gerileme vardır. Ana ve çocuğun ayrılıkları dokuz aydan fazla uzarsa Bowlby ve Fontan'ın araştırmalarına göre gelişme gecikmesi düzeltilemez, giderilemez. Ana şefkatinin ve bakımının yokluğu hakiki bir ayrılmadan ileri gelmez de ananın çocuğa karşı lâkaydisi, soğukluğu, hattâ nefreti ve düşmanlığı seklinde tezahür ederse yine aynı neticeler hasıl olur. Ana çocuğu arzu etmiyebilir. Ananın çocuğa karşı duyduğu bu soğukluğun. nefret hissinin, lâkaydinin çeşitli sebepleri olabilir. Genç bir- anne, analığın meşakkat ve sıkıntılariyle başbaşa kalmadan önce yeni evliliğin zevklerini tatmak ister. Maddi zorluklar, geçim darlıkları, mesken buhranları, hele kadının başka çocukları da varsa yeni gelene karşı sevgi ve alâka duymasına engel olur. Babanın da bu işte tesiri muhakkaktır. Yalnız karısına sahip olmaktan başka bir şey arzulamıyan ve baba olmaktan çekinen kocalar vardır. Bunlar için dünyaya gelecek çocuk bir rakipten başka bir şey değildir. Ana bu sebeplerin herhangi birinden ötürü çocuğunu istemez, emzirmekten ve bakmaktan kaçınır. İlk fırsatta onu terkeder. Hizmetçiye, süt nineye bırakır, ilgilenmez. Hattâ çocuğa kötü muamele eder. Bu şekilde ana bakımından şefkatinden ve ilgisinden mahrumiyetin **sonuçları** da aynen çocukla ananın ayrıldıkları zaman görülenler gibidir. Ana şefka-

tinden mahrum yaşamanın ağırlığı çocuğun bütün istikbaline tesir eder. Böyle çocuklar aka ve ruh bakımından normal olmazlar. Mektep hayatları, sosyal durumları bozuktur. Adaptasyon kabiliyetleri azdır. Bütün bunlara mani olmak için anaya; analığını kabul ettirmek ve çocuğu ile direkt temas halinde bulundurmak lâzımdır. Eğer ana çocuğu ile yakından temas edecek, ondan ayrılmıyacak ve beraber yaşıyacak olursa, ona bizzat bakarsa, ana-yavru senbiyozu teessüs edecek, bundan hem yavru, hem ana fayda görecek, ana ruhan tatmin edilmiş olacak, akli ve ruhî muvazenesi yolunda olacak ve saadet duyacaktır. Analığından saadet duyan bir kadın ise günlük ihtimamlariyle yavrunun fizik, entellektüel ve afektif gelişmesi için müsait bir İklim yaratacaktır.

Gebe kadının kendini anne olarak hissetmesinde ve kabul etmesinde doğumu yapan doktorun hissesi büyüktür.

Analığa hazırlanma

Burada ağrısız doğumdan bahsedecek değiliz. Şüphesiz gebe bir kadının analığa hazırlanmasında bunun büyük rolü vardır. Doğumun ağrısız, kolay tehlikesiz başarılacağına ananın inandırılması elbette onun doğacak çocuğa ilgisini artırır. Ağrısız doğumda Read ve Pavlov prensipleri halâ münakaşa halindedir. Ancak bir çok memleketlerde bu yeni metodların inkişaf ettiğini, yayıldığını ve planlandığım hatırlatalım. Bugün, ağrısız doğum, korkusuz doğum veya basitçe normal doğum diye adlandırılan bu mesele; doğum kliniklerinin başlıca konularından biri halindedir. Gebe kadının, gebeliğini ve doğumu korkusuz karşılamasının lüzumlu olduğuna da işaret edelim. Çocuğun yarım için asıl önemli olan; müstakbel ananın, analık rolünü sevinçle kabul etmesi ve buna daha çocuğun doğumundan önce hazırlanmış bulunmasıdır. Ananın; analığa hazırlanması için bir çok metodlar vardır. Böylece gebe kadına, gebeliği bila kaydü şart kabul ettirmek, gebeliğinin tamamen normal bir hadise olduğuna onu inandırmak mümkün otur. Ana, çocuğu ile bizzat meşgul olacağı anı arzu ve ümidle beklemelidir. Gebe kadının analığa hazırlanması üç safha arzeder: 1 — Doğumdan önce, 2 — Doğum sırasında, 3 — Doğumdan sonra... Bu hazırlıkları direkt olarak doktor yapmaz. Doktorun yardımcıları çok önceden bu isler için yetiştirilmiş ve her biri kendine düşen ödevi hakkiyle yapabilecek durumda olmalıdır. Doğumdan önceki hazırlıklar arasında; ağrısız doğumdan faydalanmak isteyin kadının kabil olduğu kadar erkan hastahaneye kabulü vardır. Doğum kliniklerinin bugünkü durumlarına göre bu iş o kadar kolay değildir. O halde bu gün ağrısız doğum daha ziyade bu işi arzu edenlere tatbik edilebüecektir. Bunlara hekimin göndereceği bir ebe daha doğumdan çok önce basit bir şekilde bu yeni metodun esaslarını öğretecek, fotoğraflar ve plânşlarla doğumu kolaylaştıracak hareketleri gösterecektir. Gebe kadına açık bir dille yazılmış broşürler verilecek okuması tavsiye edilecektir. Bu broşürde pratik bir çok tavsiyeler bulunacaktır. Püerikültür meselelerinde ihtisası olan bir hemşire de bu husta gerekli bilgileri verecektir. Bunlar mektep dersi gibi değil, kadınlar arasında bir müsahabe şeklinde anlatılacaktır. Bu seanslar çok sık da olmamalıdır. Bu konuşmalar sırasında çocuk hijiyeni, gebelik hijiyeni, ananın kendi kendine yapabileceği bakım, giyeceği elbiseler, genel yaşama kaideleri beraberce gözden geçirilecektir. Bir diyet hemşiresi de gebe kadının ve çocuğun besin sistemleri üzerinde konuşmalar yapacaktır. Emzirmenin önemi ve çocuklar için faydaları anlatılacaktır. ananın emzirmesi suni emzirme ile hiç bir zaman eşid olamaz. Bu nokta üzerinde israrla durulmalıdır. Bugün bir çok anneler yavrularını derhal memeden kesmekte onları en kıymet-11 gıdalardan mahrum etmektedirler. Suni beslenme çocukların bir çoğu için ölüm demektir. Bu moda hainlikten ve hodbinlikten vaz geçmek Lâzımdır. Yavruları lüzumsuz yere ineklerle süt kardeş etmekten sakınınak gerektir. Allah analara göğüslerindeki bezeleri plajlarda teşhir etsinler diye vermemiştir.

Bir başka kompetan hemşire de ananın üzüntülerini, korkularını ve kuruntularım gidermek için telkinler yapacaktır. Doğumun korkulacak bir şey olmadığını, normal ve fizyolojik bir hadise olduğunu anlatacak, seks organları, yumurta, ilkah, yavrunun ana rahminde teşekkülü ve gelişmesi, doğum mekanizması hakkında icap eden bilgileri verecektir. Bu suretle ana sükûna, istirahate ve itimada kavuşturulacaktır. Bu psikolojig hazırlama sayesinde ana doğum ağrısına mukavemet kazanacaktır.

Doğumdan sonra ana derhal kendi odasına kaldırılmalıdır. Burası da sakin, kabilse tek yataklı, konforlu ve temiz olmalıdır. Çocuk ayrı bir yerde değil hemen anasının yanında bulunmalıdır. Bu suretle doğumdan sonra da senbiyoz devam ettirilmelidir. — Dr. E. E.

Adabımuaşeret

Tiyatro âdabı

Tiyatro mevsimine girerken, birçok memleketlerde, tiyatro âdabı liselinde münakaşalara yol açılmıştır. Netice şudur ki, bazı memleketlerde hoş karşılanan tiyatro adapları diğerlerinde yadırganmaktadır.

Bakın bir İskandinavyalı, İngiliz tiyatro âdetleri için ne diyor?

"— İlk defa Londrada bir tiyatroya gittiğim zaman, doğrusu gözlerime inanamadım. Salona giren erkekler, paltolarını çıkarıp, büyük bir rahatlıkla oturacakları koltukların altına yerleştiriyorlardı. Doğrusu bu pratik zihniyete hem erkek olarak, hem de bir tiyatro sever olarak hayran oldum. Neden mi? Vestiyerden paltolarımızı alabilmek için, biz İskandinavyalılar en çok sevdiğimiz temsillerin bile tadını çıkaramayız.. Aktörün söyliyeceği en tesirli söz, yapacağı en güzel hareket, temsilin özü olan son kısım palto kapma yarışma çıkacakların kıpırdanması, heyecanı ve gürültüsü arasında heba olup gider. Halbuki İngilizler geliyorlar, sükûnetle paltolarını katlayıp yerleştiriyorlar, piyesi en son damlasına kadar içlerine sindirip, nihayet alkışlıyor, paltolarını sükûnetle kollarına alıp ağır, ağır çıkıyorlar. Onlar yürürken bile zihinleri gördükleri temsile takılmış kalmıştır. Bunu hissediyorsunuz. Gitmek için aceleleri yoktur.

İngilizlerde imrendiğim ikinci bir nokta, çok yumuşak ve rahat koltuklarındaki rahat oturuşlarıdır. Sonra söylemeyi unutuyordum, yerden kaldırdıkları paltolarda en ufak toz lal yoktur. Temizliği yapan, birbirini takip eden paltolar mıdır, yoksa süpürge mi, doğrusu burasını halledemedim!

İlk gün, beni şaşırtan bir hadise daha oldu. Oturanların önünden geçerek, yerlerini alacak olanlar, oturanlara sırtlarım çevirip öyle ilerli-, yorlardı. Böylece diz dize gelmek tehlikesi yoktu! Ama ne de olsa bu pek de nazik bir hareket değildi.. Biz İskandinavyalılar, en dar yerlerden geçerken bile, kendimizi kâğıt gibi inceltir fakat oturanlara . yüzümüzü göstererek, tebessüm ederek ilerleriz. Bu bir nevi özür dilemektir.

Fakat İngilizlerin tiyatro âdetlerinde en eksik taraf muhakkak ki, programlarındadır. Bir futbol programı bile bundan daha izahatlıdır. Acaba İngilizler futbolu tiyatrodan daha mı çok seviyorlar, yoksa tiyatroyu, temsili yazan muharriri, aktörleri çok mu iyi tanıyorlar?"

İngilizler İskandinavyalının bu tenkidlerini uzun uzun okumuşlar.

___Allah, Allah diyorlar... Bütün bunlar incir çekirdeği doldurmaz. İskandinavyalı dostumuz, Londra tiyatrolarına daha evvel gelmiş olsaymış acaba ne Duyuracakmış? Eskiden İngilterede tiyatroya giden aristokratlar, localarında oturur, aralarında kart oynarlarmış.. Sonra, beğendikleri primadonna sahneye çıkınca, bir an oyunu terkederler, nefesleri kesilerek seyrederlermiş. Primadonna çekilir çekilmez tabii oyun devam edermiş. O günden bu güne yapılan terakkiler düşünülecek olursa, İskandinavyalıları insafsızlıkla itham etmemek mümkün değildir!

Mamafih bizim en eski tiyatro tarihimizde bile Paristeki gibi evvelden hazırlanmış suikastler yoktur. Hiç bir sanatkâr, Londra sahnelerinde çürük domates veya yumurta hücumuna uğramamıştır ve Viyana'da olduğu gibi, fena addedilen bir temsilin ortasında, halk koynundaki beyaz fareleri sahneye koyuvermemiş, pis kokulu gazlarla havayı bulandırıp salonun boşalmasına sebebiyet vermemiştir. Hayır Londrada böyle evvelden tertiplenmiş suikastler olmaz: Olsa olsa Birinci Cihan Harbinin sonunda olduğu gibi, kadınlar bir yandan temsil seyreder, bir yandan yün işi yaparlar. Öyle ki, şiş sesleri, bir ara, sanatkarların sesini bastırır.

Yeşillik Aşkı

Jale CANDAN

Mahallede bir ses yükseldi:

— Seni hınzır seni, ne yapıyorsun bakayım!

Sekiz on yaşlarında bir çocuk, bir erkek çocuğu, elindeki su kovasını sokağa götürüyordu. Annesinin feryadını duydu.. Bir an duraksadı, sonra kovayı kaptığı gibi, daha hızlı yürümeğe başladı.

Kadın, yanındaki bir başka kadına:

— Oğlan çıldırdı galiba diyordu. Birkaç gündür, su kesilir diye su biriktiriyorum. Bakıyorum su boşalmış! Meğerse...

Bu sırada çocuk, kaldırımın kenarında, sallanan bir fidana yaklaşmıştı: su kovasını onun dibine boşalttı, sonra kabahatli, ağır adımlarla evine döndü..

Anne, biraz anlar gibi olmuştu. Fakat o anda hakikaten su kesilmişti ve bunun için anlamak istemiyordu.

— Ne yaptın o suyu?

Ben, onun ne yaptığını biliyordum! Üç dört gündür hayretle, aşkla bu çocuğu seyrediyordum.. Bir otomobilin çarparak zedelediği küçük ağacı, bezle sarmıştı.. Ve oyununun en heyecanlı anında, bu afacan çocuk - Çünkü Selanik caddesinin sayılı küçük haydutlarındandı - ağaca sokulup ziyan verenlere, ağaca dayanan koskoca adamlara ihtarda bulunuyor, onu suluyor, onu severek koruyordu.

Anne ile çocuk bir an bakıştılar.

— Şu yaralı ağacı suladım, dedi çocuk.

Sesine, gene biraz evvelki emniyet ve enerji gelmişti.

— Evet ama..

Annenin sesi sertti, sonra birden sustu, yavaşça:

— Kurtuldu mu bari? dedi.

Birkaç gün sonra baktık» ağaç cidden kurtulmuştu. Çocuk onu unutmuş gibi görünüyordu ama yanından geçerken, halinde bir baba gururu vardı..

Henüz memlekette orman yangınları oluyor, henüz öyle bölgeler var ki, ağaç sevgisi, oralarda köklü olarak yerleşmemiştir. Halk küçük menfaatler için büyük menfaatleri çiğner, öyle bölgeler ki, orman mühendisi, orman bekçisi oralarda birer adsız kahramandır.

Ama bu eksiklik, yalnız köylümüzde midir? Kaçımız, boş zamanlarımızı evimizin önünü, bahçemizi yeşertmeye hasrediyoruz? İşte Ankara, işte Gazi Çiftliği, kurak arazilerden neler yapılabileceğinin birer misalidir. Yapmak şöyle dursun, kaçımız yapılanların kıymetini biliyoruz? Bakarsınız, kocaman bir adam gelmiş, kaldırımdaki körpe fidana dayanmış, sözde dinlene dinlene arkadaşı ile konuşuyor. Bir delikanlı bisikletini, dayamış, bir başkası çiçeği yolmuş, elinde ezmiş, atıyor.

Halbuki ağaç sevgisi hepimizin içindedir. Yeşil dinlendiricidir, iç açıcıdır. Uzun ve yorucu bir seyahatte, yeşillik görür görmez birden dinlenir, canlanır, adeta kuvvet buluruz. Çocuk,daha anne kucağında, çiçeği sever.. Ona bir çiçek verin bakın, bir oyuncak almış gibi sevinecektir; Oyuncakları arasında bir de vazosu olsun, çiçeği ezmeyi değil sevmeyi öğrensin.. Bahçede de küçücük bir köşesi veya balkonda bir saksısı bulunsun. Onu sulasın, onu büyütsün.

Bir erkek "ömründe bir defa ağladım, diyordu, o da bir orman yangınım seyrederken.."

Erkek, kadın, büyük, küçük hepimizin içinde bu sevgi vardır. Ama her his gibi bu da biraz beslenmek ister..

Selanik caddesindeki yaramaz çocuk, ağacı kurtarmışta ama, baktım, annesinin küçücük balkonu saksılarla dolu idi ve evin suyunu bazan o da aşırıp, saksılarına taşıyordu.

Ve sahneye çıkan bir beyefendi nazik bir lisanla hanımlara işlerini terketmelerini rica eder. Ama bunlar eskidendi canım, hem de o zamanlar, hanımlar askerlere yün örüyorlardı. O devirler çoktan geçti. Şimdi, olsa olsa, perde aralarında satılan dondurmaları, şekerleri, çikolataları yerler.. Olsa olsa, kâğıt hışırtıları, yutkunmalar duyulur ve bazen de, sahne açıldıktan sonra, ağır ağır dondurma yalayan ehlikeyifler görünür. Hele konserlerde bu gibi parazitler bir hayli rahatsız edicidir ama ne de olsa, bunlar ufak kusurlardır!

Ya Ankaralılar

Doğrusu bunları okuyan Ankaralıların iftiharla, gerile gerile tiyatro mevsimine girmeleri icabeder. Meğerse, dünyada neler oluyormuş. Bizde, ancak mahalle arası sinemalarında, kabak çekirdeği yerler, bazen de çekirdeğin kabuğunu öndeki - nin sırtına atarlar ama tiyatroda, dondurma yalamak usulü henüz sınırlarımızdan içeri girmiş değildir. Vakıa modalar daima biraz rötarla bize uğrar ama.. Sigara dahi içememek, disiplini devam ettirecektir. Kusursuz muyuz? Asla!. Fakat dikkat edeceğimiz noktalar, en ciddi tiyatrolarda dahi, halktan istenilen, yani halkın daima riayet etmediği noktalardır. İşte iki yasak:

1) Temsillerde cümle tamamlanmadan, ne geleceğini hissedip alkışlamak.. Takdir tezahüratı ile, her hangi bir şekilde aktörün girdiği havayı bozmak, ona oyun oynadığını hatırlatmak.

2) Operalarda, aryaları söyliyen sanatkârları şarkı biter bitmez alkışlamak! Bu hem kompozitöre, hem de sanatkâr olan orkestra elemanlarına yapılan bir hakarettir. Aryaları takip eden müzik parçaları, cidden dinlenmeğe değer.. Zaten ne olursa olsun, operalar, perde kapanmadan, asla alkışlanmaz!

Herhangi bir temsili seyrettikten, bir müzik parçasını dinledikten sonra, kısa süren bir sükût anı vardır ki, bu anda, müzikten anlayan duygulu halk gördüğünü, işittiğini içine sindirir. Su bir andır ve dinleyicinin kalitesini gösterir. Sonra alkış birden patlar!.. Bütün bunların haricinde dikkat edilecek bir nokta da şudur: kıyafet.

Münekkitler ne diyor

Münekkid Ferrucio Bonavia diyor ki: müzik dinlemek, iyi şeyler seyretmek gündelik hâdiseler değildir.. Bu mesut anlar, fevkalâde okazyonlara ait şeylerdir. Müzik dinlerken hareketler kadar kıyafetler de güzel olmalıdır.

Kıyafet bakımından da, birçok anlaşmazlıklar mevcuttur. • Ankaralı bir hanım: "tiyatroya giderken en yeni şapkamı ve en eski ayakkabılarımı giyerim, derdi. Böylece ayaklarım rahat eder ve onları kimse görmez halbuki şapkam saatlerce, arzı endam eder!"

Vakıa bu Ankaralı hanım şakayı çok severdi ama birçoklarımız, şapka mevzuunda onu takip ediyoruz herhalde, çünkü Ankarada tiyatroya giden bir Fransız kadını da, aşağı yukarı buna benzer bir şey söylüyordu:

— Tiyatroda fark ettim.. Sizde ne güzel şapkalar var!

Sonra ilâve ediyordu:

— Ne yazık ki, biz. tiyatroya şapkasız gideriz. Giysek bile vestiyerde çıkarırız, çünkü aksi takdirde temsil esnasında, sırtımız hiç de nazik olmayan bir şekilde okşanır," ve sabırsız bir ses, şapkanızı çıkarmanızı ihtar eder. Çünkü Fransızlar sahne ile gözleri arasında üçüncü bir şey kabul edemezler!

Tiyatromuzun seyircileri

Bakmak, anlamak değildir

Moda

Şimdi de "Y"

Shakespeare, moda, insanlardan daha çok elbise eskitiyor demişti. Büyük sanatkâr, yirminci asırda yaşamış olsaydı acaba ne diyecekti? Bu yirminci asır ki, bir moda bir diğerini iki üç ay içinde eskitiyor!

Daha geçen sonbaharda, Parisin moda kralı Dior H modasını ortaya atmıştı. Amerikalılar, başta Marilyn Monroe olmak üzere, bu modayı şiddetle reddettiler. Ve çok geçmeden, ilkbaharda, bu göğüssüz, dümdüz görünüşlü moda yarini geniş etekli, ince omuzlu A modasına ter ketti.. A modası bedene oldukça fakir fakat namuslu bir görünüş veriyordu. -

Geçen hafta, Pariste, sonbahar hazırlıklarını bitiren büyük terziler, istirahate çekilmeden önce, mühim ifşaatta bulundular. H den sonra A modası da artık tarihe karışmıştır. Hem de öylesine ki A biçimi elbiseleri giyebilmek için, tersine çevirip, baş aşağı etmek icap edecektir.

Y harfİ

A dan sonra, Y harfi hakimiyeti ele almıştır. Y harfi hudutları içinde giyinen kadın, omuzlarına göğsüne ehemmiyet verecek, onları alabildiğine genişletecek ve yeniden çıkan tümik modası ile uzun bir endam arzedecektir.

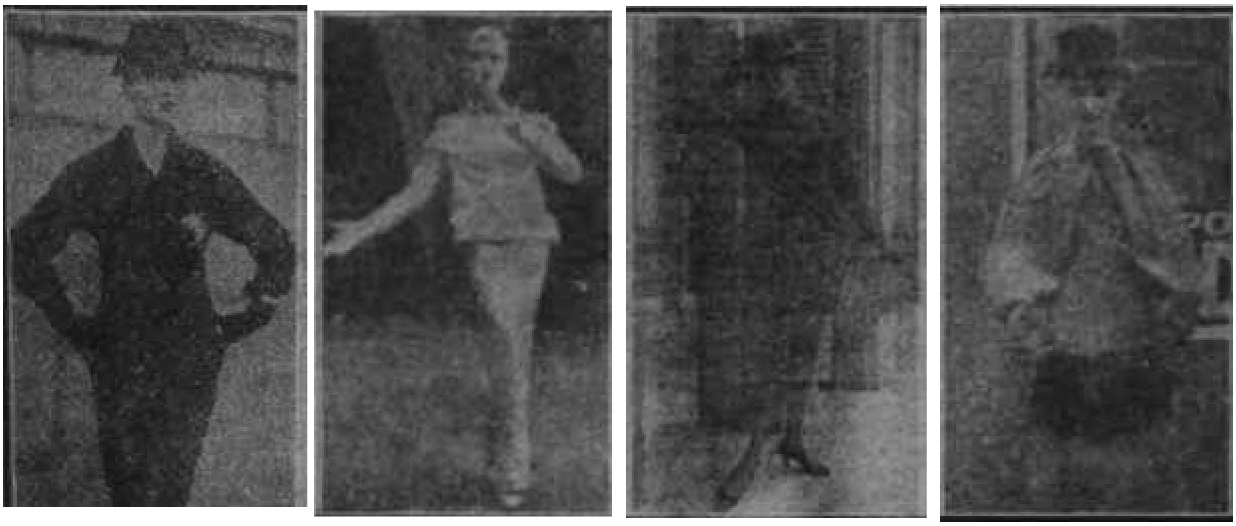
Y biçimi elbiseler, ya çok inatçı bir sadelik içindedir. Ya da yeni otomobiller gibi, ihtiyari süslerle yüklüdürler.

Dior'un, omuzlarda geniş olup' gittikçe daralan bir mantosuna başaşağı edilmiş bir Coca-cola şişesi adı verilmiştir.

Gene Dior'un bir akşam elbisesi, gittikçe daralan, huni şeklinde bir eteklik üzerine giyilen bir ceketten ibarettir ki bu ceket yapılışı itibariyle, hamile kadınların giyindikleri ceketleri hatırlatmaktadır. Givenchy ilkbahar modası olan üç parçalı, büzgülü elbiseleri gene kullanıyor, fakat şu farkla ki, bu parçalar ayaklara doğru bollaşacağına ayaklara doğru daralmaktadır. Son parça o kadar dardır ki manken kurgu ile işleyen bebekler gibi hesaplı adımlarla yürüyebilmektedir. Aynı terzi, bu sene sucuk 'kolları da piyasaya sürmüştür. Boyun hizasından büzgü şeklinde inen bu bol kollar, bileklerde daralmaktadır. Ve elbisenin bu kollar haricinde en ufak bir süsü, teferruatı yoktur.

Y modasma tabi mankenlerin, nazarı dikkati celbeden bir noktaları da, başlarıdır. Hemen hepsi uzun silindir biçimi, kürkten veya "fötr" den, kadifeden şapkalar giyinmişlerdi.

Y modası ile geçen mevsimlerin H ve A modaları arasındaki müşterek nokta, bellerin silik ve daima düşük oluşu ve kadına, uzun bir en»

Paris'in yeni modaları

'Y' e !

dam verme yolundaki gayretidir.

Merak edilen noktalardan biri de bu yeni Y modasının vereceği kurbanlardır. Eski modaya göre hazırlanmış yüz binlerce Amerikan elbiseleri ne olacaktır? H görünüşünü reddeden Amerika Y i nasıl karşılıyacaktır? Yeni moda, Amerikanın hazır elbisecilik endüstrisine ne dereceye, kadar müessir olacaktır?

Her sene tezgâhlarında, yüz binlerce Paris modeli kopyesi satan bir şirketin reisi, Vemerov Y modasının her zamandan fazla, muvaffak olacağını ileri sürüyor Ve diyor ki: Paris'in bu seneki buluşları, korkunç bir alaka kazanmıştır. Bir çok satışlarda bulundum. Alıcılar Y modasını sevmişlerdi. En pahalı modellerin bir kaç saat içinde kapışıldığını gördüm. Sanki tenzilâtlı satış yapan bir mağazada idinizi

1000 kadar alıcının içinde, 140 tanesi, Amerikalı elbisecilerdi. Bir çokları 100 defa tekrar edip satacakları bir modeli elde etmek için 400 dolar vermeyi çoktan gözden çıkarmışlardı.

Fakat Balmain'in Versay isimli işlemeli bir gece elbisesine, seve seve 3000 dolar yatıranlar oldu. Bu elbise defalarca, kopya edilecek ve Amerikanın, en şık mağazalarında yüksek fiyatlarla satılacaktı. Fakat Amerikan alıcıları, Parise yalnız yüksek sınıfın giyineceği pahalı modelleri almak için gelmemişti. Oradan bedava, tamamiyle bedava olarak bir çok şeyler götürdüler: fikirler, buluşlar, yepyeni bir hava,. Bunları kendi zevkleri, kendi imkanları, kendi yaşayış, ihtiyaçları ile birleştirecek ve öyle yepyeni şeyler meydana çıkaracaklar ki, Amerikaya gelen Parisliler hayranlıkla bunları seyredip, kapışacaklar.

Y modası Amerikada tutunacaktır. Tabii çok sadeleşecek, çok pratikleşecek fakat esas itibariyle bütün sanatkârların ilhamı olacak.

Paris bir model yaratır, Amerika fahiş fiyatla bunu, kopye hakkı ile satın alır. Bir modelden yüz model yapar, bu yüz modeli alanlar biner model daha çıkarırlar ve dünya piyasasına sürerler.

Eh binlerce defa tekrar edilen bir model de tabii iki, üç ayda kendi kendini eskitecektir.

Paris terzileri, modayı değiştirmeyip ne yapsınlar? Aç kalacak değiller ya.. Hem bu süratli değişiklik, şu bakımdan faydalıdır ki modayı takip edemiyen kadını moda takip edecektir. O demode olan elbisesini atmayı düşünürken, onun yeniden moda olduğunu farkedecek ve fazla koşan afacan çocuk modayı yakalamak için bir saniye yerinde durup birden geriye dönmesi kâfi gelecektir. Tıpkı masa etrafında kovalamaca oynıyan çocuklar gibi..

Dünyanın En Temiz Erkeği

Hadise, Oxford'da bir mahkemede cereyan etmiş ve bütün gazeteler yazmış, çünkü inanılmıyacak kadar tuhafmış!

Sinemada, yanında oturan kadına sarkıntılık eden bir adamın davasına bakılıyormuş.. Adam renkten renge giriyor» kendini müdafaaya çalışıyormuş, nihayet:

— Ne yapayım hâkim bey demiş, Marilyn Monroe'yu seyrediyorduk. Heyecanlanmıştım.

Hâkim anlamaya çalışıyormuş. Yanındakilere dönmüş, ciddi bir sesle, merakla sormuş:

— Marilyn Monroe kimdir?

Yenilikler

Mevsim başında fantezi olarak ortaya atılan ve yazın sıcak günlerinde fevkalâde rağbet gören kısa gecelikler, kısın da devam edecekmiş..

Dizlerin çok üstünde biten, omuzdan itibaren gayet bol düşen ve bu ortadan kesilmiş haliyle bile, gene en aşağıdan dört, beş metre kumaş yiyen bu ekonomik gecelikler cidden caziptir.

Şapkalar

Şapkasız kadın bu kış, yarı giyinmiş addedilecektir. Dans müstesna kadınlar sabahtan akşama kadar her yerde, başlarını örtmek mecburiyetinde kalacaklardır. Kenarlı şapkaları sevmiyenler için, başın şeklini alan, istenilen şekle giren sihirli türbanlar hazırlanmıştır. Bunların birçokları beyaz yünlü jerseden yapılmakta ve evvelki senelerin siyah yün takkelerinin yerini tutmaktadır.

Siyaha harp

En ağır kıyafetler, en resmi toplantı elbiseleri bile bu kış siyaha harp ilân etmiş vaziyettedir. Siyah ortadan kalkacak denemez ama koyu gri, düz mavi, kiraz ve şarap kırmızısı, bej renkleri sık sık ona rekabet edecekler. Siyah tayyörlere gelince ancak kürkle her hangi bir garnitürle süslenmiş olanlar giyilecek, senelerden beri devam eden düz, klasik siyah tayyör manasız ve bıktırıcı addedilecektir.

Elbise ve manto, aynı kumaştan yapılmış takımlar son modadır fakat aynı desen, aynı renk, aynı kumaş almakla beraber elbiseler için kollanılan kumaşlar fevkalâde incedir ve mantolara uydurularak, hususi surette hazırlanmıştır.

Güzellik

Esmer kadın modası

Meşhur İtalyan artistleri Gina Lollobrigida, Silvana Mangano, Rossana Podesta ve daha birçokları beyaz perdeye hakim olduktan sonra, platine güzeller ve sarışınlar eski mevkilerini kaybetmişlerdi. Esmerler daha fotojenik oluyordu. Birçok erkekler onları daha sevimli, daha cana yakın, daha sıcak buluyorlardı ve işin en hakiki tarafı, mümkün mertebe az boyaya, sade makyaja doğru giden yeni güzellik anlayışı suni sarışınları azaltıyordu..

Büyük terzihanelerde

Paristeki büyük terzihanelerin mankenleri, orada tanınmış artistler kadar şöhret sahibidir denebilir.. Onların giyindikleri şık elbiseleri kopye eden birçok kadınlar, tiplerini de taklide çalışırlar.

Birkaç senedir Christian Dior'un yalnız esmer mankenlere rağbet etmesi nazarı dikkati celbediyordu. Balenciga'da daima İspanyol tiplerini tercih ediyor, Hubert de Givenchy'ye gelince esmer mankenleri kışın, kumralları ve sarışınları yazın kullanıyordu.

Meşhur berber Antonio ise, şark memleketlerine yaptığı bir seyahatten sonra "kurşun madeni" modasını ortaya atmıştı. Bu, öyle bir moda idi ki, berberin sarışın müşterileri evlerine esmer olarak döndüler. Ve kocaları bu değişiklikten pek memnun göründüler.

En güzel esmerler sarışınlardan olur

Uzun zaman esmer kadınlar, göz kamaştırıcı sarışınları taklit ettiler, şimdi revanş esmerlerdedir derken, berber Antonio ortaya öyle bir fikir attı ki sarışınlar teselli olmakla kalmadılar, âdeta hakimiyeti yeniden ele aldılar.

"En güzel esmerler, sarışınlardan oluyordu". Bu demekti ki, moda olan kuzguni siyah saçı elde etmek için, nasıl olsa esmerler de, sarışınlar da boyaya müracaat edeceklerdi ve sarışınların saçı boyayı mükemmel surette tutuyordu. Üstelik sarışınlar beyaz tenli oldukları için kuzguni siyah saçla beyaz ten, tam aranan tezadı ve tipik çehreyi veriyordu. Meselâ kumrallar, esmer olabilmek için, önce sarısın oluyor sonra siyaha boyanabiliyorlardı.

İki siyah

Kursun madeni boyası, isminden de . anlaşılacağı gibi, griye çalan bir siyahtı ve sarışınların renkleri ve ifadeleri ile, çok çiğ bir tezat yapmadığı için tercih ediliyordu.

Maviye çalan siyah ise bir kaç saat içinde her kadına, bir. geyşa cazibesi verebildiği için hararetle aranıyordu.

Dior'un mankenleri
Demekki sahipsiz değil

Silvana Mangano
Mevki kaybettirenlerden

Esmerin makyajı

Saçların rengi değişince, pudranın, dudak rujunun, bütün makyaj renginin de esası değişmektedir.

Bu hususta henüz bir anlaşmazlık vardır. Meselâ Givenchy'ye, bir çok güzellik enstitülerine göre, siyah saçlı kadın mümkün mertebe beyaz tenli olmalı. Dudaklar pembe ile boyanmalı. Hele gece, pembe elbise giyen kadınların, pembe dudak boyası ile görünmeleri şarttır. Beyaz yünlüden yapılan dans elbiseleri de, bu pembe dudak boyası ile kadınları çok cazip yapmaktadır.

Buna mukabil, siyah saçlı kadını, esmer tenle tercih edenlerin sayısı da çoktur ve kadınları beş dakika içinde, plaj yanığı ile esmerleştiren birçok boyalar piyasaya sürülmüştür.

Fakat ister beyaz tenli ister esmer tenli olsun, siyah saçlı kadının 'kaşlı gözlü" olması şarttır.

Göz şoku

1955-56 kışı kadını katiyen allık kullanmıyacak, mat, düz, net bir yüzle pembe, soluk dudaklarla dolaşacak fakat baktığı 'zaman, gözleri hançer gibi saplanacak.. İşte yeni *"göz* şoku" makyajı.. Kaşlarını almıyacak, gözlerini istediği gibi boyayacak.. Etrafına alâka ve zevkle bakacak..

Merakla hayata açılmış gibi duran bu gözler daima zekâ, bazan tuhaf bir hayret ifade edecek. Yüzde her şey silinecek ve yalnız onlar yaşıyacak.

Ve tabii bir de, bu göz şokundan yakayı kurtaranlar!

Cemiyet

Ruth Ellis'in heykeli

Kadınların her hareketi fazla alâka çeker.

Bunu söyliyen bir İngiliz hâkimi idi. Sevgilisini öldüren Ruth Ellis'in asılması, öyle büyük bir heyecana ve dedikoduya sebebiyet vermişti ki, hukuk adamı şaşırmıştı... Ben şahsen hayatımda buna benzer yüzlerce hadiseye şahit oldum diyordu. Ruth Ellis'in yaptığını yapan yüzlerce erkek vardır ve kimsenin kılı bile oynamamıştır. Fakat iste Ruth Ellis bir kadındı!

O asılalı, henüz bir kaç gün olmuştu ki Tussand müzesini gezmeye gidenler onu karşılarında gördüler.. Güzel, şık, sevmeğe ve mesut olmaya hazır vaziyette, balmumundan yapılmış heykellerin caniler pavyonunda, ebediyete intikal etmişti.

Halk arasında, onu seyrederken hâlâ ağlıyanlar vardı. İngiliz hâkiminin sözüne inanmamak mümkün değildi! Kadınlar, her şey olabilirlerdi ama cani olmak onların işi değildi.

Kraliçe Süreyya seyahatte
Gülmiyen güzel kadın

Sosyete

Yüzü gülmiyen kraliçe

Bindiği tayyare, gece yarısı İstanbula uğramıştı, onu görmek için gidenler oldu. Fakat daha evvel inmiyeceğini bildirmişti. Tayyarenin geçirdiği ufak bir arızaya rağmen, arzusunda inat etti, inmedi, fakat her nedense, onun İstanbula uğramadan' geçeceğini bildirenler, şu kaydı ilâve etmek lüzumunu duymuşlardı, "Kraliçe hasta değildi".

O Fransada da, aynı yalnız kalmak, karşılanmamak arzusunu göstermişti. Cote d'Azur'e gittiği zaman kendisine ' çiçek getirenleri hiç de, sempatik bir çehre ile karşılamadı. Hattâ memnuniyetsizliğini ifade etti. Hele fotoğrafçılar sanki onun bir numaralı düşmanları idi.

Diğer resmi
Bir çocuk

Vakıa kraliçe Süreyya resmi bir ziyaret yapmıyordu.. Gezmek, dinlenmek, rahat etmek istiyordu ama ne deniz skisi, ne en güzel eğlence yerleri, revüler, ahbapları onun bir saniye gülmesine vesile olamıyordu.

Cote d'Azur'dan kalkan küçük bir gemi, onu Korsikaya götürmüştü, oradan Capri'ye gidecekti. Her gittiği yere "Ce" deyip kayboluyor, sanki, içini kemiren üzüntünün keşfedilmesinden korkuyordu.

İran Şahı onu resminden beğenmişti. Ve derhal evlenmişlerdi. İlk karısından erkek çocuğu olmadığı bahanesiyle ayrılan Şah, bu izdivaçla İran tahtına bir varis kazandırmayı ümid ediyordu.

İşte bu bekleme müddetince, kraliçenin taç giyme merasimi hep ileri bir tarihe atıldı. Henüz hazırlıklar tam değildi ama bu gecikme bir çok dedikodulara yol açıyordu. Şah karısını seviyordu, seviyordu ama erkek evlât sahibi olamayışı yüzünden birçok devlet adamları onu boşalma yeniden evlenme tazyiki altında tutuyorlardı. Bu dedikodular ne derece doğru idi? Kraliçe Süreyyanın, zaman zaman geçirdiği sinir bozuklukları ve şahın, her fırsatta kendisine gösterdiği sevgi işaretleri, bu tazyikin cidden mevcut olduğunu fakat sevişen bu çifti ayıramıyacağını ifade ediyordu.

Onların son Amerika ve Avrupa seyahatlerinde, tedavi altında kaldıkları ve çocuk sahibi olabilmek için tıbbın her imkânını kullanmaya azmettikleıi artık kimsenin meçhulü değildi..

Onların çocuksuzluktan başka, hiç bir dertleri, üzüntüleri, anlaşmamazlıkları yoktu. Şah karısından ayrılmıyacaktı. Bunu dünyaya ispat edecek en kuvvetli delil de, Kraliçenin, muazzam bir törenle taç giymesi olacaktı.

Tören hazırlıkları

Tören hazırlıkları başladı, bir hayli ilerledi. Tarih tesbit edildi. Sonra birdenbire bu tarih gene ileri atıldı. Kraliçe seyahate çıktı.

Hakikaten hazırlıklar tam değil miydi? Toksa tazyik artmış mıydı? Şah sevdiği kadını tahtına feda etmek veya tahtsız krallar arasına katılıp, onu takip etmek zorunda mı kalacaktı ?

• Vakıa ölen kardeşinin bir oğlu vardı ve bu çocuk İran tahtının resmî varisi idi. Fakat ne İran devleti, ne de saray, kardeşi ölmeden bu izdivacı tanımıştı.

Bir ara Şah, bu çocukla tanıştı onu benimsemek, onu Saraya mal etmek istedi. Onda aşkının bir halaskarını buluyordu. Fakat çocuğun Fransız annesi çetin bir mücadeleye girişti ve çocuğunu terketmedi. Bu ümid de, artık suya düşmüştü. Ecnebi bir kadının yanında büyüyen, gayrı resmi telâkki edilen bir izdivaçtan olma bu çocuk, İran devletini tatmin etmiyordu.

'İşte güzel Süreyya, bu üzüntülerden kurtulmak, istirahat etmek için seyahate çıkmıştı. Kimseyi görmek istemiyordu ve gülmüyordu. Yalnız kendisine uğur getirecek olan kıpkırmızı bir gül demetini alırken gülümsedi. Bu demeti küçük bir kız veriyordu.

Ebedi aşkı temsil eden bu koyu kırmızı güllerden birçoklarını kraliçe muhafaza etmiş ve bir an için şansinin değişeceğine, Allanın en büyük lûtfuna mazhar olacağına inanır gibi olmuştu.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Amerika'da alkole karşı mücadeleye girişen, cemiyetin Kaliforniyada muvaffakiyet gösterdiği tek şehir Middleburg'dur. Buna sebep cemiyetin bu bölgedeki kâtibinin büyük bir ikna kudretine sahip bulunuşudur. Meselâ içki'nin kötülükleri hakkında konuşurken şöyle demiştir:

— Viski kötü şeydir. İçilmemeli. İçtiniz mi sarhoş oluyorsunuz. Sarhoş oldunuz mu kavgaya başlıyorsunuz. Eh, tabiî kavga ile birlikte silâhlar da çekiliyor. İçkili olduğunuz için iyi nişan alamıyorsunuz.. Kurşunlarınız boşa gidiyor, rezil oluyorsunuz. İşte bunun içindir ki Viski içmeyin..."

*

rolünün birinde Emerich Kalman doğduğu şehri ziyarete gitmiştir. Siefolk'da hemşehrileri kendisini şehrin itfaiye bandosu ile karşılamışlardır. Bir nezaket eseri olarak da bando kompozitörün Kontes Mariçka operetinden bir potpuri çalmaktadır.

Parçayı çalanlar nihayet bir itfaiye mızıkasıdır, notalar arasında yanlış sesler de pek boldur. Bununla beraber kendisine gösterilen alâkadan dolayı bando şefine teşekkür eden bestekâra, şef şu cevabı vermiştir:

— Bestelemek... Bunu sizin kadar bir başkası da yapabilir, ama bu bandoyu idare etmek, inanın herkes yapamaz...

*

Tennis kulübüne gelen Sandy isimli biri, oyuna başlamak üzere iken, top toplayan çocuklardan bir tanesi yanma yanaşır Oyun toplarının diğer tenisçilerinki ile karışmamasını teminen üzerlerine bir işaret veya isminin yazılması icap ettiğini hatırlatır. Beyaz ceketinin cebinden dolma kalemini çıkaran modern tenisçi, top toplayan çocuğa kalemi uzatır ve yaz der:

— Sandy Mc Tanvish Jr.

Çocuk topun üzerine bu kelimeleri yazar. Sandy ilâve eder:

— Yaz, mütehassıs tıb doktoru.

Çocuk bunları da topun üzerine güç belâ sığdırır. Lâkin arkası kesümez:

— Yaz.. Muayene saatleri 14 - 17 arasındadır.

*

Arjantinde siyasi bir gazetede şu mealde bir ilân görülmüştür:

"Kayıp papağan aranıyor - Bulan ve getiren memnun edilecektir -. Ancak papağanın sahibi kuş ile siyasi mevzularda ayni fikre sahip olmadığını ayrıca ifade edebilir.

*

Meşhur Amerikalı şarkıcı Mary Marylin'in emprezaryosu artistin New Orleans şehrinde vereceği konserler için büyük bir reklâm kampanyasına girişir. Bir ay evvelinden bütün gazetelere "Geliyor", "gelecek" kabilinden isim kaydetmeden ilânlar verir. Bütün New Orleans şehri artık kim geliyor, ne gelecek sualinin peşinde iken, Mary Marylin'in emprezaryosundan daha akıllı biri şöyle bir ilânı ortaya kor:

. "Nihayet geldi... Lüks Marka çamaşır sabunları piyasaya çıktı."

*

Henri Jeanson isimli bir sanat münekkidi, bir tiyatro sahibine pek tanınmamış olan bir aktörü tavsiye eden bir mektup yazar ve sözü şöyle bitirir:

"Bu mektubu getiren kimse iyi bir komedyen olduğunu iddia ediyor. Şayet öyle ise bana, yok değilse kendisine teşekkür edersiniz..."

Uzun ömrün şartı

Baldırı çıplaklar

Amerikada iddia edildiğine göre çıplak ayak uzun ömür ve sıhhatte daha fazla fayda verir cinstenmiş. İlksel cemiyetlerin uzun ömürlü olmaları bundan ileri geliyormuş. Amerikalı bayanlar Washington sokaklarında bu yolda ilk tecrübeye girişmiş bulunmaktadırlar. (A. P.)

*

Bu güne kadar coğrafya kitaplarında Groenland adasının dünyanın en büyük adası olduğu yazılmıştır. Avustralya bir kıta telâkki edildiğine göre, büyüklük sıfatı Groenland'a kalmıştır. Ancak bu adaya yapılan son seferler göstermiştir ki Groenland bir takım adacıklardan müteşekkildir ve bu adacıklar arasındaki denizin daimi şekilde buz tutması onu bir bütün haline sokmuştur.

Şimdi bu iddia tevsik edilebilirse, iş tekrar coğrafya için dünyanın en büyük adasını bulmaya kalacaktır.

Bundan otuz yıl evvel kitaplarının Çin âlemine sokulması, ahlâkı ve cemiyeti bozuyor, insanları bir takım muhayyel görüşlere sevkediyor diye menedilen Jules Verne, şimdi Çin ülkesinde kitapları en çok satılan muharrirdir. Kendisi istikbali gören bir yarı ilâh olarak telâkki edilmekte, eserleri iki milyondan fazla basılmaktadır.

*

Hollyvood'da Claire Rochelle adında bir kadın yeni bir meslek kur* muştur. Bu iş, 900 sinema yıldızına gelen mektuplara cevap vermek, tasnif etmekten ibarettir. (TİME)

*

Bombay civarında bir ordugâhta bulunan genç bir İngiliz subayı, bir Hintlinin hayret verici bir marifetine şahit olmuştur. Hintli, büyük-' çe bir örtünün üzerine ağır bir piton yılanı koyduktan sonra örtünün dört ucuna uzunca bir ip bağladı. İpin iki ucuna da iki küçük kurşun kap taktı. Bundan sonra iki kabı gözlerinin üstüne koydu ve göz kapaklarım sıkı sıkı kapadı. Hintli, göz kapaklarının kuvveti ve gözlerinin emici hassası sayesinde ağır torbayı kaldırabildi.

*

8 Eylül 1900 tarihinde patlak veren bir kasırga,' Texas hükümetinin Galveston şehrinde gömülü olan artist Coghlan'ın tabutunu denize sürüklemişti. Boş yere babasının tabutunu arayan Bayan Gertrude Coghlan Piton, Evening Post gazetesinin 15 Eylül nüshasında şu satırları okudu:

— İster inanın, İster inanmayın, 1899 da ölen ve Galveston'da gömülü bulunan Charles Coghlan'ın tabutu, 8 Eylül kasırgasının meydana getirdiği seller tarafından denize sürüklenmiştir. Gulf Stream akıntısı tabutu, Florida sahili boyunca 2000 mil. ötede Coghlan'm doğduğu yer olan Prens Edvward adasına götürmüştür.

Yapılan tahkikat neticesinde Coghlan'ın tabutunun hakikaten Prens Edward adasındaki bir köprünün yanında bulunduğu anlaşılmıştır.

*

Otelin sahibi son derece dindar bir adam olsa gerek ki, her odaya bir de incil koymuştu. Hattâ o kadarla da kalmamış ve yalnızlık, can sıkıntısı, kasvet çeken müşterilerin İncilden hangi sayfaları okurlarsa teselli bulacaklarını ihtiva eden bir de küçük endeks meydana getirmişti.

İngilteredeki bu otele, günün birinde bir adam geldi. Bir oda kiraladı. Yerleşti. Yalnızdı. Yalnızlığa karşı teselli olması için endeks'te gösterilen sayfayı açtı, başladı okumaya. Birden gözleri parladı. Sayfanın en altında ince bir kadın yazısı şu cümleyi kaydetmişti:

"— Eğer hâlâ yalnızlık çekiyorsanız 238707 numaraya telefon etmekten çekinmeyiniz..."

Ankara

Harcırahtı seyahatler

Hemen bütün Avrupa'yı, beraberinde bir dekoratör ve bir de aktör olduğu halde, dolaşan Devlet Tiyatrosu Umum Müdürü tiyatroyu bir müddet önce bırakıp gittiğinden •çok daha karışık buldu.

Hatırlanacağı üzere, Umum Müdür, Devlet Tiyatrosu sanatkârlarının zamlı konturatlarını imza edecekleri sabah, usulen imza merasiminde bulunması icabettiği halde, kimseye görünmeden Ankara'dan ayrılmayı tercih etmişti.

Umum Müdürle iki refikinin Avrupadaki seyahatleri uzun müddet devam etmişti ve her üçü de harcırah almışlardı. Harcırah aldılar; zira seyahatlerinin resmi bir sıfatı vardı: İstanbul'da inşa edilmekte olan Opera binasının sahne tesislerinin nasıl olması icabettiği hakkında tetkikat yapacaklardı.

Dünyanın hiç bir memleketinde eşine rastlanamıyacak olan bu tetkik seyahatinin raporları şayet neşredilecek olursa, bundan bütün dünyada, tiyatro inşa ettirecek olanların faydalanacaklarına şüphe yoktur.

Bizim bildiğimize göre, bu işler Ankara'dan ayrılmadan, sadece teklif istemek suretiyle ve tekliflerin tetkiki neticesinde halledilirdi ama, Umum Müdür bir dekoratör ve bir de aktör refakatinde, devlet parası ile Avrupada bu maksatla bir tetkik seyahatine çıkmak istemişse buna kimin ne demeğe hakkı vardır?

Hazır devlet eli ve devlet kesesi ile Avrupa'ya gitmişken; Yapı-Kredi Bankasının ve dolayısı ile halâ rejisörü bulunduğu Küçük Sahne'nin nüfuzlu rüknü olan Vedat Nedim Tör'ün de bir eserini Hamburg' civarında sahneye koymak gibi, bir taşla iki kuşu nişanlayan Umum Müdür, nedense ansızın memlekete dönmek mecburiyetinde kaldı. Hamburg'taki eserin temsili tehir edilmişti. Ankara'daki Tiyatro, Eylül başından itibaren Muhsin Ertuğrul olmadan da provalara başlıyabilirdi, zira nasıl olsa işler bozukdüzen gidiyor ve bir seneden beri Muhsin Ertuğrul vaziyete hakim olamıyordu.

Ancak bu günkü durum bozukdüzen olmaktan da ileri, hemen hemen tiyatronun hayatım tehlikeye sokacak bir manzara arzediyordu. Ne de olsa Muhsin Ertuğrul mes'ul mevkide idi ve tiyatro içinde vaktiyle temin etmiş olduğu otoritenin kalıntıları vardı. Durumu ıslah edemese de belki daha, fenaya varmasını önliyebilirdi.

Muhsin Ertuğrul Ankara'ya gelince, konturatların imzası sırasında kendisini arayıp bulamıyanların hücumuna uğradı. Herkes "bana bu kadar parayı mı lâyık gördünüz", "Neden filân hanım veya falan bey benden elli lira fazla alıyor"? diyordu. Dikkat edilirse sanatkârların itirasının geçim güçlüğünden değil, rekabet hırsından doğduğu görülürdü. Zira kimse "Ben bu para ile geçmemem" demiyor hepsi de onun aldığı para benimkinden fazla olmasın! diyordu.

Muhsin Ertuğrul
Harcırahtı seyahat

Umum Müdürün bu müracaatlar" dan birisine verdiği cevap çok tipikti: "Bu işte benim bir rolüm yok çocuğum. Burada bir takım çıban başları var, ne çıkıyorsa onlardan çıkıyor!.."

Biz bu cevabın doğru olmamasını bütün kalbimizle temenni ediyoruz. Aksi halde Umum Müdürün bu derece izharıacz'dan sonra halâ makamında oturmasını nasıl izah edeceğimizi bilemeyiz.

Bu veya buna mümasil söylentiler bir an için dedikodu farzedilse dahi, Devlet tiyatrosunu henüz yeni mevsimin hazırlıklarına başladığı şu günlerde huzur ve sükûn içinde çalışan bir müessese olarak kabul etmeye imkân yoktur.

Tiyatro maalesef bir çok bakımdan ıslâha ve himmete muhtaçtır. İdari kesmekeş hakkında fikir edinmek için müesseseye beş dakikalık bir ziyaret dahi fazladır. Sanatkârlar ne idare ile, ne de birbirleri ile bir ahenk temin edememekte, herkes kendi sözünün doğruluğuna inanmış, her kafadan bir ses çıkmaktadır.

Seçimler

Hafta içinde nizamname gereğince tiyatro ve operada yönetim kurulu için aza seçimi yapıldı. Operadan Esat Tamer, Tiyatrodan da Nur Bartu, sanatkârları temsil etmek, onların haklarını korumak ve tiyatronun umumî tutumu hakkında sanatkârlar adına fikir beyan edip rey vermek üzere seçildiler. Sadece bu seçim dahi tiyatronun hüzün verici durumunu bütün açıklığı ile ortaya koymaktadır.

İdare heyetine seçilen sanatkârları küçümsemek aklımızdan bile geçmez ama, bütün sanatkârları temsil edecek ve onların sanat kaderleri hakkında söz söyliyecek isimleri sıralıyacak olsak, en son hatırımıza gelecek veya hiç aklımıza gelmiyecek olan bu iki isimdir.

Repertuvar ise ayrı bir mevzu... Bu sene ilân edilen liste hem operada hem de tiyatroda, bundan önceki senelere nazaran bir hayli kabarıktır.

Ancak, eserlerin kaliteleri, seçilişlerindeki maksat ve Devlet tiyatrosunun bünyesine uyup uymamaları başlıbaşına birer problem olmakla beraber, ilân edildiği halde temsil edilmeyen çok eser ismi bildiğimiz için repertuvar hakkında peşin yazmayı doğru bulmuyoruz. Buna rağmen ilk eser olarak Büyük Tiyatroda repertuvara alman piyes, Güzel Helena'nın lirik şairi Selâhattin Batu'nun bir eseridir.

Geçen sene Orhan Asena'nın Gılgameş'i gibi, onun manzumu, yani sözün kısası manzum bir destan! Tanrı oynayana da seyredecek olana da sabır versin... Amin!

AKİS, 17 EYLÜL 1955

Ankara

Kıpırdanan idare

Geçen pazar günü Ankara gazetelerinden birisinin yazı işleri müdürü saat 11 de radyoyu açtı. Niyeti daldandala programını dinlemek ve beklediği "Sey"in yapılıp yapılmadığını öğrenmek idi. Çünkü, bir hafta evveli telefonlar işlemiş, hattâ denilebilir ki taciz edercesine bir tatsız ses kendisinden defaatla bazı taleplerde bulunmuştu. Bu sesin istediklerini vermek ve yakayı kurtarmak için bazı cevaplar tanzim etmiş ve kurtulmuştu. Kurtuluşunu temin eden cevapların yerine getirilip getirilmediğini öğrenmek hakkı idi.

Radyoyu açtı ve her zamanki gibi, daldandala programının muayyen ve bir malûm musiki ile başlayıp muayyen şekilde devam edeceğini biliyordu. Fakat dinlediklerine inanamadı. Bu hafta - geçen pazar - daldandala programı yoktu, kaldırılmıştı. Yerine sevilen bazı parçalar plaklardan veriliyordu. Hayret etmekten de kendini alamadı. Çünkü, bu daldandala programı bütün aksaklıklarına, bütün feci yanlışlıklara ve kötü tertiplerine rağmen her hafta muntazam olarak radyodan verilirdi, her hafta bir sürü gürültü, tatsız sözler işitilir, binlerce defa denilecek kadar çok tertipliyenin ismi söylenir, muayyen bazı kimselerin şahsi propagandası yapılır ve bir saat müddetle devam eden bu program radyonun en mühim yeniliği olarak halka bildirilirdi.

Ayrıca o gazetecinin kızmakta yerden göğe kadar hakkı vardı. Çünkü, bahsi geçen hâdise daldandala programının tertipçisi Erdoğan Çaplı'nın bir memuru tarafından kendisine telefonla yapılan bir müracaatla vaki olmuştu. O memur yazı işleri müdürüne - bir kaç gazetenin - İsrarla daldandala programında hangi musikinin çalınmasını, hangi parçaların işitilmesini istediğini İsrarla sormuştu. O da. cevap vermişti. Şimdi, cevabını beklediğinin yerine getirilmesini istemesi, bunu beklemesi en tabii bir hadise idi.

Fakat aylardır, hattâ plaklarla idare edilerek dahi, daldandala programı devam etmişken, bir yenilik yapılacağı hafta birden susmuş, birden sanki radyodan sura kadem basmıştı. Bu hâdisenin Ur sebebi, evveliyatı olmalı idi. Her halde durup dururken, bir saatlik bir program için bir haftalık hazırlık yapılmışken, radyodan o haftaya mahsus olmak üzere de Olsa, bir programın ani kaldırılmasının bir sebebi bulunmalı idi. Bu hareket neden ileri geliyordu ve yoksa radyo idaresi bundan böyle daldandala programım vermemek kararında mı idi. Bütün bunlar ortada, askıda kalan sualler idi. Bütün bunlara kendiliğinden cevap vermesi imkânsızdı. Çünkü biliyordu ki, günün

Erdoğan Çaplı

Ders aldı

şartlarına uygun olan bir zihniyet radyoevine hâkimdi, daldandala programının tertipçisi Erdoğan Çaplı, her ne olursa olsun oradan ayrılamazdı. Ayrılmasına çalışmak ve hakikatleri, mantıkî düşünceleri tatmin etmek imkânsızdı, öyle hadiseler olmuştu ki, radyodan milletvekilleri hakkında garip monologlar işitilmişti ve bu monologlar bir kaç defa tekrar edilmek suretiyle sanki inat gösterisine çıkılmıştı. Ağır başlı olması lâzım gelen bir radyonun bu kabil gayri ciddi hareketlerini "halkı güldürmek istiyoruz" esbabı mucibesine bağlamak istiyenler bulunmuştu. Daha sonraları temcit pilâvı gibi, kışın te-

Hüseyin ileri - Ann Miller

Şark ve garp

İe almanlar yazın gene mikrofona getirilmiş, fakat en mühimi bu yapılırken, daldandala isminden vazgeçilememişti.

Daldandalanın kısaca evveliyatım düşünmek, bu programın her ne olursa olsun radyodan kaldırılamıyacağını göstermekten başka bir işe yaramazdı.

Kızgınlık gösteriri

Rüzgârlı sokaktaki matbaasına gelen yazı işleri müdürü bütün bu karışıklığın sırrına ermek ve bu suretle bir büyük meseleyi aydınlığa çıkarmak istedi.

Radyoevini aradı, spikerler odasını buldu. Daldandala programının bir hafta için dahi olsa niçin kaldırılmış olduğunu sordu. İlk çıkan, müsbet ve tatmin edici bir cevap veremedi, "bilmiyorum" diyerek işin içinden çıkmak istedi. Bir kere daha aradı, bu sefer çıkan daha sualini tamamlamadan cevap verdi, "bu hafta hazırlanamadı" dedi. Bu, çok sudan bir cevaptı. Daldandala gibi her teminata kavuşmuş bir program "hazırlanamadı" gibi bir esbabı mücibe--le ortaya çıkması hâdiseleri ortadan kaldıramazdı. İşin içinde iş vardı.

Tahkikat olanları meydana çıkardı. Erdoğan Çaplı sinirlenmiş ve kızmıştı. Kızmasının, sinirlenmesinin sebebi ise kendi lehine bir hareketin neticesi değildi. Bir' başka hafta Erdoğan Çaplı, daldandala programını bir radyo mensubunun propagandasına tahsis etmişti. Naci Serez Avrupa seyahatine çıkmıştı, güya radyoevi — yani Erdoğan Çaplı - Naci Serez'e bir telgraf çekmişti, Serez de bu telgrafın cevabını vermiş ve vapurda çok eğlendiklerini, "sıhhatlerinin gayet yerinde olduğunu" bildirmişti. Halbuki kısa bir tahkikat gösteriyordu ki, ne Naci Serez'e çekilen bir telgraf vardır, ne de bu telgrafa verilen bir cevap.. Bu sadece ve sadece Çaplı'nın muhayyilesinin işlemesinden ileri geliyordu. Muhayyilenin işlemesi iyi bir şeydi, fakat böyle garip neticeler doğurunca, tasvip edilmiyen bir hal ortaya çıkarınca tenkid edilmekten geri kalınmazdı. Nitekim ertesi günü gazeteler bir haber neşrederek, daldandala programında "şahsî propagandalara çok yer verildiğini" yazdılar. Hattâ bazı milletvekillerinin bu şahsi hareket karşısında Meclise bir soru önergesi vereceklerini ve Devlet Bakanlığından bu kabil hareketlere ne kadar devam edileceğini öğrenmek istiyecekleri duyuldu. Hakikaten radyodaki işler o kadar karışık safhalar gösteriyordu ki, bir soru önergesi ile meseleyi Meclise getirmek ve durumu kati olarak tesbit etmek yerinde bir hareket olurdu.

Bu haberlerin yazılmasından sonra, radyoevine bir sert ihtar geldi. Nihayet idare harekete geçiyordu. Bu kabil hareketlere yer verilmemesi icap ettiği bildirildi ve daldandala programlarında diğer programlar gibi normal tetkik ve bir nevi sansür olan "gözden geçirme" ye tâbi tutulması istenildi. Halbuki, o hafta için Erdoğan Çaplı çok heyecanlı *idi.*

Gadre uğrayanlardan bir gurup
Her şey sırayladır

O hafta Ankara'nın bütün gazetecilerinin, gazetelerinin yazı işleri müdürlerini memnun edecek bir yol bulmuştu. Her biri ile temas etmiş, "ne istiyorsanız yapalım" edebiyatını kurmuş ve bu suretle basında aleyhte çıkacak yazıları frenlemek istemişti. Yazıişleri müdürleri de, - eksik olmasınlar - Erdoğan Çaplı 'nın bu teşebbüsünü bilerek veya bilmiyerek - hattâ memnun olarak - cevaplandırmışlardı. Hazırlıklar yapılmış, plaklar tesbit edilmiş, istenilen bütün parçalar bulunmuş, olmayanlar Erdoğan Çaplı tarafından tele alınmıştı. Artık geriye pazar gününü beklemek kalıyordu.

Erdoğan Çaplı, pazar gününü beklerken, hiç de beklemediği bir hâdise ile karşılaştı ve bu türlü hareketlere, bilhassa şahsi propagandalara yer verilmemesi lâzım geldiğini bildiren bir emri işitti. Kızmasın da ne yapsındı. Bu kadar hazırlık, bu kadar cansiperane çalışma, bu kadar memnun edilecek şahıs bir emirle vazgeçilecekler arasına karışıyordu. Verdiği sözden de geri dönüyordu, programlarında istediği gibi hareket edememek durumu da hasıl olmuştu. Pazardan evvel ne yapıp yapmalı ve bu programı değiştirmeli, yerine bir yenisini hazırlamak idi. Sinirlendi ve kızdı. Bir yeni program hazırlamaktan vazgeçti ve bu suretle geçen hafta Pazar günü bir çok kimsenin beklediği daldandala prorgamı resmi program dışı edildi.

Halbuki

Halbuki, daldandala programlarını şahsî propagandalardan azade kılmağa çalışmak ne kadar yerinde bir hareket ise, mutad saatte alışılan bir programı da bir kızgınlık ile kaldırmak ve halka duyurmamak bir o kadar iyi olmayan bir icraattır. Çünkü, bir radyoevi bir şahsın veya birkaç şahsın inhisarında olan bir sanat ve hareket müessesesi değildir. Bir program da o şahıs ile kaim olamaz. Eğer bir şahıs o programı yapamazsa, o programı yapmak için vakti yoksa, kızıyorsa başkasına bu vazifeyi vermekten o müessese bir dakika geri durmamalıdır. Çünkü, resmi programları ile bir radyo müessesesi halka taahhütte bulunmaktadır. Şu gün, şu programı dinliyeceksiniz, demektedir. Sonra, o müessese kalkar da birden bir programı değiştirir, hem de sudan bir sebeple bu hareketi yaparsa, işte o zaman daha üst makamların sadece 'ikaza değil, hareke te geçerek, mesulleri üzerinde söz söylemeğe ve tahkikat yapmağa hakları vardır. Ve ayrıca bu hareketi de halk bekler, neticesini ister. Herhalde tahmin edilir ki, bu hafta halkın huzuruna geçen haftaki hâdiseden dolayı bir "teknik arıza" sözü ile çıkılmıyacaktır. Böyle olmamasını temenni etmek herkesin borcudur. Çünkü, radyoevindi ne vakit bir aksaklık olursa, bir teknik arıza sözü ile işlerin kapatılmasına çalışılır ve işin içinden çıkmak yoluna sapılır. O kadar ki, halkın dilinde artık bu söz bir deyim halini almış ve "teknik arıza" sözü herkes tarafından istihza metodu olarak kullanılmıştır.

Radyo müdür vekilinin bu noktalara dikkat etmesi her bakımdan - bilhassa kendi bakımından - faydalı olacaktır. Bu suretle bir şahsa bağlanmamak imkânlarını elinde tutacak, seyyal bir faaliyet sahası bulacak ve işlerin doğru bir İstikamette yürümesini temin edecektir. Biz her işte olduğu gibi bu islerde de alaturka usullerden kurtulamadık. Radyonun içinde olan hadiseleri mikrofona aksettirmenin yolunu bulamadık. Gidiş o gidiş ki, bulmak şöyle dursun düşünmek bile muhal geliyor. Bu böyle oldukça, radyoevi hakkında işitilenler, mikrofondan duyulanlar azalmayacak, durmadan çoğalacaktır.

İdarenin kızgınlıklarını sanatkârlara tatbik edilen bazı haksız hareketleri makul imişçesine göstermek suretiyle önlemek yoluna da gitmemek lâzım geliyor. Bir sanatkârın radyoevinin kapısından iki dakika geç girmesini bahane ittihaz ederek, ücret kesmek, aksamıyan bir programı olduğu halde, o sanatkârı bu programdan menetmek suretiyle bazı tedbir yoluna gitmek asla ve asla doğru değildir., Bu işleri düzeltiniz. O zaman belki radyo müsbet bir yolda olacaktır.

Netice

Ve siz istediğiniz kadar Ankara radyosunu haklı çıkarmak için esbabı mucibeler arayınız, istediğiniz kadar radyonun küçücük aksaklıkları yanında büyük - ama ne kadar büyük - hamlelerinin olduğunu söyleyip durun.. Aşağıdaki haberi okuduktan sonra söylenen bütün cakalı sözlere bir pes demekten kendinizi alamıyacaksınız:

"Ankara radyosu dün sabahki - yani Çarşamba günü - 7,45 haber yayımında Lübnan Başvekili Sami El Sulh'un parlamentoda cereyan eden şiddetli münakaşalar sonunda üç vekilin istifa etmesi üzerine kendisinin de istifasını verdiğini ifade etmiş ve yeni kabineyi kurmağa Sait El Gazi'nin memur edildiğini ilâve etmiştir.

Şehrimizdeki Arap siyasi mahfilleri Lübnan kabinesini kurmağa henüz herhangi bir şahsın memur edilmemiş olduğu belirtilerek, Lübnanda Sait El Gazi gibi herhangi bir şahsın mevcut olmadığı hususuna işaretle, Ankara radyosu tarafından Lübnan kabinesini kurmağa memur edildiği bildirilen Sait El Gazi'nin dün gece Suriye kabinesini kurmağa muvaffak olan yeni Suriye Başvekili olduğunu ilâve etmektedirler."

KİTAPLAR

HARAÇ MEZAT

(Şiirler, yazan: Suat Taser, Yayınlıyan: Seçilmiş Hikâyeler, fiyatı 100 kuruş, basıldığı yer: Son Havadis Matbaası, Ankara).

Bir yıldan fazla oluyor sanıyorum, şiir konusunda söz etmek, bir çeşit yiğitlik oldu. Şiir alanını, şiir konusunu naraca kesenler, doğrusunu isterseniz, kişinin sözünü ağzına tıkayıveriyorlar. Tümü de bilsin, "celalli" kişiler. Başa çıkmak zor. Şöyle bir çift söz edeyim deseniz iyi niyetle; ya da söylenene, yazılana katılmadığınızı belirtmek isteseniz, defterinizi dürüveriyorlar. "Aksiyon" lu, "fonksiyon"lu, "sosyal" li, "milli" li, 'Batı" lı, "Doğu" lu bir hücuma uğruyorsunuz ki. deme gitsin. "Aman" zaman" dinlemeden hesabınız görülüveriyor.

Eh, sanata, şiire saygınız varsa, bu saygı sizi böyle bir savaşa girmekten alıkoyuyor. Biliyorsunuz ki, "şiir" in derdiyle bu "celalli bilgin" lerin derdi bir değil. Yol, çıkar yol değil Susuyorsunuz.

Konum da bu değil benim. Bir şiir kitabı üzerine bir kaç satır yazma isteğini, duyunca, ister istemez bunlar geldi aklıma, önce çekinir oldum. Sonra da, dedim ki kendi kendime, göster bir yiğitlik, bir çift lafını söyle Kararı verince, başıma gelmesi "muhtemel kaza ve belâyı" da şöylece belirtmekle "akıbetimin, hal-ü kârda tarafı âcizanemce malûm" olduğunu söylemek istedim.

*

Ben size, tutup şöyle bir küçük dörtlük okusam:

"Bu tende bu can — mermidir hani — vakti gelince vatan — çeker düşürür tetiğini"

ne dersiniz? Ucuz bir kahramanlık şiiri mi bu ? Bir yalancı pehlivanlık edası var mı bu dört küçük mısrada? Peki, böylesine bir duruluk içinde. böylesine canlı, gerçek bir vatanseverlik duygusunun dillendirildiğine rastladınız mı ? Bu işin fikir yönü. Sanat yönünü de inceleriz.

Biçimi, dili, deyişi nasıl buldunuz? Büyük bir duygunun, dört küçük mısrada biçimlenip, dillenivermesi, kişinin yüreğini "hop" diye kaldırıvermesi, bize, usta bir sanatçıyla kargı karşıya olduğumuzu anlatmıyor mu?

Tamam. Bu dört mısra, vatansever bir şairindir.

Gerçek sanatçı her zaman düzenden, barıştan, esenlikten yana çıkmıştır. Bunca yıl dövüştükten, milyonların kanı yıllarca akıp durduktan sonra, dünyanın bir barış özlemi vardı. Bu özlemi kim duymadı ki? Yurdumuzu kalkındırmak, daha iyi yaşamak, geleceğe milletçe güvenmek istemiyor muyuz? Ama, olaylar kişioğlunun bu derin özlemine karşıdır. Kişioğlunun yarım kalan, gerçekleşemeyen özlemini, sanatçı söyler:

"Böyle mi olacaktı — hani öksüzler sevinecek — dullar yetimler gülecekti hani — kahpe bahar böyle mi gelecekti — barışsız çırılçıplak perişan"

"Böyle mi olacaktı — söyleyin bre dağlar taşlar — kurtlar kuşlar — kanlar boşuna mı aktı"

Kişioğlunun bir büyük özlemini bu mısralarda buluyor musunuz?

Tamam. Bu, yüreği kişioğlunun esenliği için çarpan bir şairin mısralarıdır.

Bir yoklayın kendinizi, geçmişinizde, birikmiş anılarınızın içinde şu mısraları sarıp sarmalayacak bir şey bulacaksınızdır:

Suat Taşer

Sahavet hanımın rüyası

"Pencerem dağlara karşı — rüzgâr değer anlıma hafiften — Akasyalar çiçek acar yaprak döker — sarışın bir kız ağlar hafızamda gizliden"

"Yağmurla bir gecede öptüyüdüm — avuçları sıcacıktı — öptükçe susadı sevdikçe acıklıydı"

"Nice yağmurlar yağdı — nice karanlıklar indi toprağa — gelgelelim — aynı sarışını bulamadım bir daha"

Nasıl? içinizin bir köşesinde gizli kalmış, tatlı tatlı acıyan bir yanınızı söylemiyor mu bu şiir?

Tamam. Bu şiiri yazan, kişisel duygulara, aşka, anılara saygılı, dediğini ustaca biçimleyen bir şairdir.

*

Sözü ne uzatıp duruyorum? Şöyle güleç bir yüzle, içinize aydınlık getiren, umud veren şiir mi okumak istiyorsunuz? Size bir kaç isim vereyim: "İstanbul'a Bak" ı okuyunuz. "İyi Niyetle" yi okuyunuz, "Dürdane Kız" ı, 'Karşıki Evde Bir Horoz öttü" yü, "Kulakları Çınlıyası" yı, "Sevdalara Karşı," yı, "Kız İster Ki" yi, "Pencere Güzeli" ni okuyunuz. "Sahavet Hanım" ı zaten tanıyorsunuz.

Taşlama mı istiyorsunuz? İşte size bir kaç isim de ondan: "Bilmece Bildirmece", "Dolap Beygiri I -II" "Şu Allanın İşleri".

Sürçmeyen bir dil: Arı. duru, Usta bir deyiş, Öz'e uygun biçim. Kişinin hayatından, hayatının her yönünden, duygusundan, düşüncesinden örülmüş, göz, nuru, alın teri dökülmüş, derli toplu bir eser istiyorsanız, şiir susuzluğunuzu gidermek dileğindeyseniz bu kitabi okuyacaksınız.

"Haraç Mezat" böyle bir kitaptır. Sahi! Suat Taşer'i, sanki ben mi size anlatacağım.

900 ÜNCÜ YILDÖNÜMÜ DEVLETİMİZİN KURULUŞU

(Yazan : Atsız. İlaveli ikinci basım. İstanbul 1955 Türkiye Ticaret Matbaası. 94 sayfa, fiyatı : 100 kuruş.)

Devletimizin başlangıcı ve kuruluş zamanı, tarih anlayışlarına göre değişmiştir. Eskiden Hicrî 699 da başlatılan Milli Tarihimiz, şimdi 1071 Malazgirt Savaşma kadar uzatılmaktadır. Halen, daha önceki Beylikler ayrı birer devlet gibi mütalâa edilmektedir. Bu görüş, hükümdar hanedanlarını devlet sayan şark tarihçilerinden bize intikal etmiş bir zihniyetin neticesidir.

Bu kitapta, Önasyada kurulmuş olan devletimizin tarihi 1040 ta kazanılan Dendanekan Meydan Muharebesiyle Horasanda başlatılıyor. Selçuk Hanedanından sonra bu devletin başında Cengiz Hanedanının bulunduğu, Cengiz İmparatorluğunun batı kolu olan İlhanlılarla garba doğru genişlediği, ve yazara göre birer Uç Beyi olan Osman Gazi ve Orhan Gazi ile yeni bir safhaya giren devletimizin Mayıs 1040 ta 900 üncü yılını doldurduğu belirtilerek Türk Milletinin batıda kurduğu devletin bir destan olan tarihi gözden geçiriliyor.

15 yıl kadar evvel Japonlar, çoğu efsaneye dayanan tarihlerinin 2600 üncü yılını, Portekiz kuruluşunun 800 üncü yılını kutladı. Türk Devletinin tamamen vesikalara dayanan 900 yılının ifade ettiği mâna büyüktür. Büyük bayram vesilesidir. Kitap, böyle bir günde gösterdiğimiz ataletе karşı, geçmişi ile iftihar eden bir Türkün uyanıklığını da ifade etmektedir. Simdi, bizim yapabileceğimiz iş, bu kitabı okuyarak, farkında olmadığımız bir bayrama geç de olsa katılmaktır.

SPOR

Atletizm

Cahit Önel
Bir milde rekor

Cezmi Or müsabakaları

Soğuk ve yağmurlu bir gündü. Muazzam bir kalabalık Türk bayrağına sarılmış, yüzlerce çelenk içerisinde ilerleyen tabutun peşi sıra yürüyordu. 1945 senesinin 14 Aralık gününde idik. Türk sporu o gün büyük bir kabiliyetini toprağa veriyordu. Genç atlet Cezmi Or, henüz hayatının baharında fâni dünyaya gözlerini yummuştu. Bu göçüş bilhassa spor muhitinde büyük bir teessür uyandırmıştı. Genç ihtiyar bilaistisna herkes ağlıyordu. Hain ecelin bu kabiliyeti alıp götürdüğü günden beri her sene Cezmiin adına izafeten atletizm müsabakaları yapılmaktadır. Zaman çok çabuk geçiyor. O günden bu tarafa tam on sene olmuş... Daha dün gibi geliyor insana. Ne yazık ki bu sene İstanbullular bu genç atletin adına yapılacak olan müsabakayı göremediler. Onun son defa koştuğu dördüncü kulvar değil hoca pist boş kaldı. Çünkü birkaç gün evvel büyük bir çapulcu gurubu İstanbul şehrini yağma etmişti. Örfi idare herhangi bir müsabakanın yapılmasını menediyordu. İstanbul ölümünün yıldönümünde tam mânasiyle bir ölü sükûtuna boğulmuştu. Müsabakaların geri kalmaması' için en yakın yer olarak Bursa seçildi. Ve geçen hafta Alman atletlerinin iştiraki ile Bursada Atatürk Stadında büyük bir kalabalık kütlesi önünde yapılan yarışlarda Cezmi Or anıldı. Denebilir ki Atatürk stadı yapıldığı günden bu tarafa bu derece rağbet görmemişti. Cezmi Or'un hatırası anıldıktan sonra yapılan yarışlarda en iyi dereceyi 1 milde Cahit Önel yaptı. Cahit 4,16.5 ile yeni bir Türkiye rekoru kırdı. Vakıa bu derece, 1 mil üzerinde son defa dünyada kırılan rekorlar yanında pek sönük kalıyordu. 1 mili Jon Landy, Chataway, Kuts, Bannister dürt dakikanın altında koşarak yeni dünya rekoru kırmışlardı. Pek kısa zamanda bu büyük kabiliyetler insan zekasını durduran ve jet uçaklarının ses hızını geçmesi kadar dünyada büyük bir alaka uyandıran bu dereceleri birbirlerinin elinden adeta koparmışlardı. Biz kendi atletlerimizi bunlarla mukayese etmediğimiz için bu dereceye de eyvallah etmeyi doğru bulduk. Mevsim sonu olması hasebiyle Bursada yapılan yarışmalarda elde edilen dereceler üzerinde durulmaya değer olanı hemen hemen yoktur.

Su Sporları

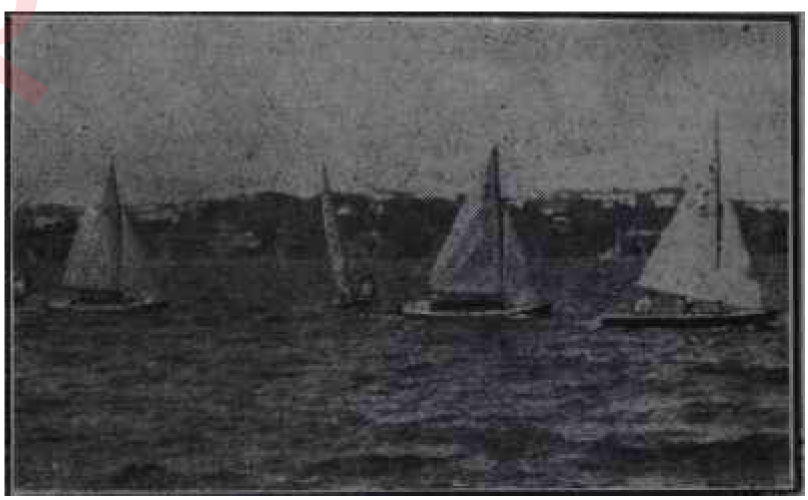
Yelken şampiyonası

Tahta, tek katlı bir binanın odasın - . da bir masa etrafında toplanan sekiz şahıs uzun uzun münakaşa ettikten sonra nihayet bir neticeye varabildi. Hadise geçen hafta pazar günü saat 17.00 de Fenerbahçedeki İstanbul Yelken Kulübünün, lokalinde cereyan ediyordu. Masa etrafında toplanan şahıslar dört günden beri devam eden İstanbul yelken şampiyonası yarışlarını idare eden hakemlerdi. Münakaşa daha ziyade yarışa iştirak eden yelkencilerin mevcut nizamnameye tam mânasiyle vâkıf olmamalarından doğmuştu. Sporcular olur olmaz zamanlarda o kadar çok protesto bayrağı çekmişlerdi ki, hakem heyeti bu yüzden geçen hafta cumartesi günü sona eren müsabakaların neticesini ancak bir gün sonra ilân edebildi. Dört gün süren muhtelif yarışlar oldukça kalabalık bir meraklı kütlesi tarafından takip edildi. Kalamış koyuna hakim bir dorumda olan İstanbul yelken kulübünün tahta binası önünde İstanbul sosyetesinin tanınmış şık hanımları yarışları heyecanla takip ediyorlardı. Aristokrat; hem de tam mânasiyle aristokrat olan bu spor bu sene geçen senelerle mukayese edilmiyecek kadar fazla bir seyirci kütlesi toplamıştı. Vakıa bunda Denizcilik Bankasının yelkenciliği teşvik maksadiyle kulüplere hediye ettiği teknelerin de rolü vardı. Bu seneki program sırf bu sebeple daha zengin ve daha geniş tutulmuştu. Yelkenciliğin memleketimizde tam mânasiyle neden inkişaf etmediğini geçen sayılarımızda izah etmiştik. Bu İtibarla ayni dert üzerinde tekrar durmuyoruz. Dört günlük müsabakalar neticesinde alman dereceler şunlardır: İstanbul Yelken Kulübü 2406 puvanla birinci, 891 puvanla Modaspor ikinci, 291 puvanla Galatasaray üçüncü, 265 puvanla Fenerbahçe dördüncü Ve 113 puvanla Kalamış Yelken, altıncılığı 50 puvanla Denizcilik Yüzme İhtisas, yedinciliği 20 puvanla Refii spor kulüpleri almışlardır. Kuruluş tarihi pek yeni olan fakat kısa zamanda büyük bir hamle yapan İstanbul Yetken kulübünün bu başarısı takdirle karşılanmıştır.

Futbol

Lig maçları

Bu hafta Örfi İdare menetmezse İstanbulda 1955-56 yılı lig maçlarına başlanacaktır. Haftayı maçsız sadece antremanla geçiren büyük kulüpler bir haftalık zaman içerisinde takımlarında aksayan ve gedik veren mevkileri yeniden bir revizyona tâbi tutmuşlardır. Şu satarları yazdığımız anda puvan cetvelinde en sonuncu durumda bulunan kulübün idarecisi dahi bu seneki liglerden ümitli olduğunu' söylemiştir. Zaten başka şekilde düşünmesine veyahut

Yelken şampiyonasından görünüş
Seyircisi az spor

Cezmi Or müsabakalarının başlangıcı

Her ölüm yıldönümünde

düşünüp de söylemesine imkân yok. Bize kalırsa lig şampiyonluğu geçen senenin puvan cetvelinde birden beşe kadar yer alan kulüplerden birine nasip olacak. Ondan aşağıda kalanların alacakları derece çok çok altıncılıkla onunculuk arasındadır. Vakıa futbolde peşin hüküm vermek hatadır. Bunu kabul ediyoruz. Fakat ne olursa olsun bir kuvvet ölçüsü mevcuttur. Yanılmalar, daha doğru bir sözle sürpriz, veyahut şansın rolü kuvvet muvazenesinde hafif çeken bir takımı sonunculuktan birinciliğe yükseltecek derecede olmaz. İlk beş takımdan acaba hangisi şampiyon olacak? İşte bu suali şu anda cevaplandırmak imkânsızdır. Geçen senenin lig şampiyonu Galatasaray antrenör Gündüz nezaretinde gayet sakin ve mütevazi bir şekilde hazırlanmaktadır. Onu son defa Karagümrük karsısında seyrettik. Aldığı netice hiç de küçümsenecek neviden değil. Lig ikincisi Beşiktaş futbol tabiriyle hızlıdır. Seyyal ve atak beş forvet diğer takımların müdafaaları için daimî bir tehlikedir. Keza haf hattında Eşref ve Nusret gibi WM in ideal iki elemanı Vardır. Bu iki futbolcu tam mânasiyle form tutacak olursa diğer takımların iyi gün görmiyecekleri pek âlâ söylenebilir. Üçüncü durumda olan Fenerbahçe Macar Antrenör Markoş'un nezaretinde çalışmaktadır. Markoş yeni bir sistemi takıma kabul ettirmeye uğraşmaktadır. Bunda muvaffak olacak mıdır? Orasını Allah bilir. Fakat eğer dediğini yapacak olursa uzun paslı ve havadan oynayan diğer takımların hali haraptır. Dördüncülük mevkiine yerleşen ve Vefayı senelerdir alışılmış olan yerinden tedirgin ederek uzaklaştıran İstanbulun Vöroş-Löbogosu Adalet acaba geçen seneki muvaffakiyetli oyunlarını çıkarabilecek mi? Sezon sonunda Atatürk kupası namı altında beş takım arasında yapılan tek devreli lig usulü maçlardan şampiyon çıkması kuvvetini göstermek için kâfidir. Transferde bir şey kaybetmemiştir. Hattâ Güngör ve Levon gibi iki kıymet kazanmıştır. Bunlarla takviyeli olan Adaletin dördüncülükten yukarıya çıkmak için çalışacağı kanaati umumidir. Giovanni nezaretinde çalışan Vefa ne yapacaktır? Transferde pek çok eleman almıştır. Acaba İtalyan Antrenör onları arzuladığı WM sistemine adapte edebilecek midir? Bu suale de hiç kimsenin peşin cevap vermek hakkı değildir. Yukarda da söylediğimiz gibi lig şampiyonu bu beş takımdan biri olacaktır. Ama hangisi denirse buna zaman cevap verecektir.

Kulüpler

Fenerbahçeliler Cemiyeti

Fenerbahçe camiasını şimdi yeni bir dedikodu sardı. Kulaktan kulağa söylenen bir fısıltı halinden çıkarak çabucak etrafa dağılan dedikodu şudur: Bir kısım Fenerbahçeli azalar yeni bir Fenerbahçe cemiyeti kuruyorlar. Haber doğru mu, değil mi? Doğru ise bu harekete önayak olanlar kimlerdir? Henüz bu sualler cevaplanmış değildir. Böyle Ur cemiyet kurulursa hiç şüphe yok ki Fenerbahçe camiası için bir sarsıntı olacaktır. Acaba Fenerbahçenin tüzüğü maksadı henüz belli olmayan

Kulüpler her branşta hazırlanıyor
Müsabakalar yapılabilirse

her hangi bir cemiyetin kurulmasına müsait midir? Bu husus ta kati olarak bilinmiyor. Yukarda da işaret ettiğimiz gibi ne maksatla olursa olsun bir cemiyet içersinden diğer bir cemiyetin dogması basit bir hesapla o cemiyeti Kuvvetinden düşürür. Kulağa gelen rivayetlerin hakikat olmaması en büyük arzudur. Böyle bir hareketi yapacak olanlar ilerde bu hareketlerini hiç bir şekilde iyi niyetli olarak izah edemiyeceklerdir. Her bakımdan sağlam temeller üzerine oturtulmuş olan elli senelik maziye sahip Fenerbahcenin memleket sporuna yaptığı hizmet büyüktür. Onu, şahsi kaprisler, kırgınlıklar, dargınlıklar yüzünden başka istikamete doğru çekip götürmek hiç kimsenin hakkı değildir. Denecek ki Fenerbahçe camiası içersinde hizipleşme vardır. Kongrelerde hizip karşısında mantığın rolü olmuyor. Bu doğrudur. Hizip karşısında belâgatli konuşma ve mantık daima mağlûp olmaktadır. Bu her cemiyette vardır. Sporda da, siyasi cemiyetlerde de bu nevi hadiselere zamanımızda çok sık rastlamaktayız. Fakat bu hizipler zamanla yıkılmaya ve yerini iyi bir anlayışa bırakmaya daima mahkûmdurlar. Bunlarla yapılacak mücadele hariçten değil dahilden olmalıdır. Nitekim evvelki seneki kongrede hizip karşısında Fenerbahçe kulübüne otuz sene, kırk sene emek vermiş olanlar konuşamamışlar, hattâ bir tek kelime bile söyliyememişlerdi. Bu seneki kongre hiç de beklendiği gibi olmadı. Mevcut hizipleşmenin buzları bir anda çözülüverdi. Bu işin dümenciliğini yapanlar, hatta siyasi kariyer sahibi olmalarına rağmen gene de muvaffak olamadılar. Fenerbahçe halkın kulübüdür. Türkiyede en fazla sevilen ve desteklenen bir kulüptür. Memleket sporuna büyük hizmetleri dokunan ve onun alemdarlığını yapan bir kulüptür. Bir takım hasis düşüncelerin ve şahsî kaprislerin böyle bir kulüpte yeri yoktur.

N. S.

Pentatlon

Müsabakalar sona erdi

Bir müddetten beri altı milletin iştiraki ile Eskişehir ve İstanbulda devam edilen Dünya Hava Pentatlon müsabakaları geçen hafta cumartesi günü sona ermiştir. Takım havameydanında yapılan müsabakaticesinde İsveçliler birinci ve biz ikinci olduk. Hafta içerisinde Yeşilköy hava meydanında yapılan müsabakalar büyük bir meraklı kütlesi toplamıştı. Meraklıların ekserisinin asker olduğu gözden kaçmıyordu. Pentatlon müsabakalarının ehemmiyeti geçen hafta bu sütunlarda izah edildiği için Üzerinde uzun boylu durmuyoruz. Altı millet içerisinde umumi tasnifte ikinciliği elde edişimiz hiç de küçümsenecek neviden değildir. Bu derece ilerisi için ümit vericidir.

Sportif Oyunlar

Voleybol Millî Takımı

Mektep sıralarında hemen hemen her Türk gencinin denediği Ur spor kolu olan voleybol, çok yakın tarihe kadar pek ciddiye alınmıyordu. Onun beynelmilel spor alanında bir kıymeti ve yeri olduğu önce kimsenin aklına gelmemiş, geldikten sonra da kolaylıkla kabul edilememişti. Lâkin bereket Beyoğluspor ve Galatasaray kulüplerine.. Israrla voleybol kadrolarını, futbole verilen emeğe yakın bir alâka ile muhafaza ettiler durdular ve voleybolu memleket çapında bir alâkaya mazhar kıldılar.

Şimdi İstanbulda, Ankara, İstanbul ve İzmir karma kadroları karşılaşmaktadırlar. Sportif Oyunlar Federasyonu, bu karşılaşmaların neticesinde daha çok, oyuncuların durumlarına dikkat etmekte ve Milli Takımımızın kadrosuna seçilecek elemanlar üzerinde durmaktadır. Ankara İzmiri yenmiş, İzmir İstanbula galip gelmiş... Bu mühim değildir. Ama mütecanis ve kuvvetli bir Milli takım: İşte istenilen ve aranılan budur.

Pentatloncularımızdan bir kaçı
Dünyanın en iyi dereceleri

İSTİKBALİNİZİN EMNİYETİ

İRATLI KÜÇÜK CARİ HESAPLAR

İ K C H

- 600 liraya kadar aylık irat temin eder.
- 50.000 liraya kadar sermaye sağlar.
- % 2.5 faiz getirir
- her 250 kişiden 1 kişiyi mutlaka kazandırır
- diğer bütün keşidelere iştirak hakkı verir.

Tafsilâtlı broşürümüzü isteyiniz

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

her hesapsahibine bir EV
MUHABANK